De geuzen in de Kempen. Deel 1

Jan Renier Snieders

bron
Jan Renier Snieders, *De geuzen in de Kempen. Deel 1*. Brepols en Dierckx Zoon, Turnhout 1875

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/snie002geuz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

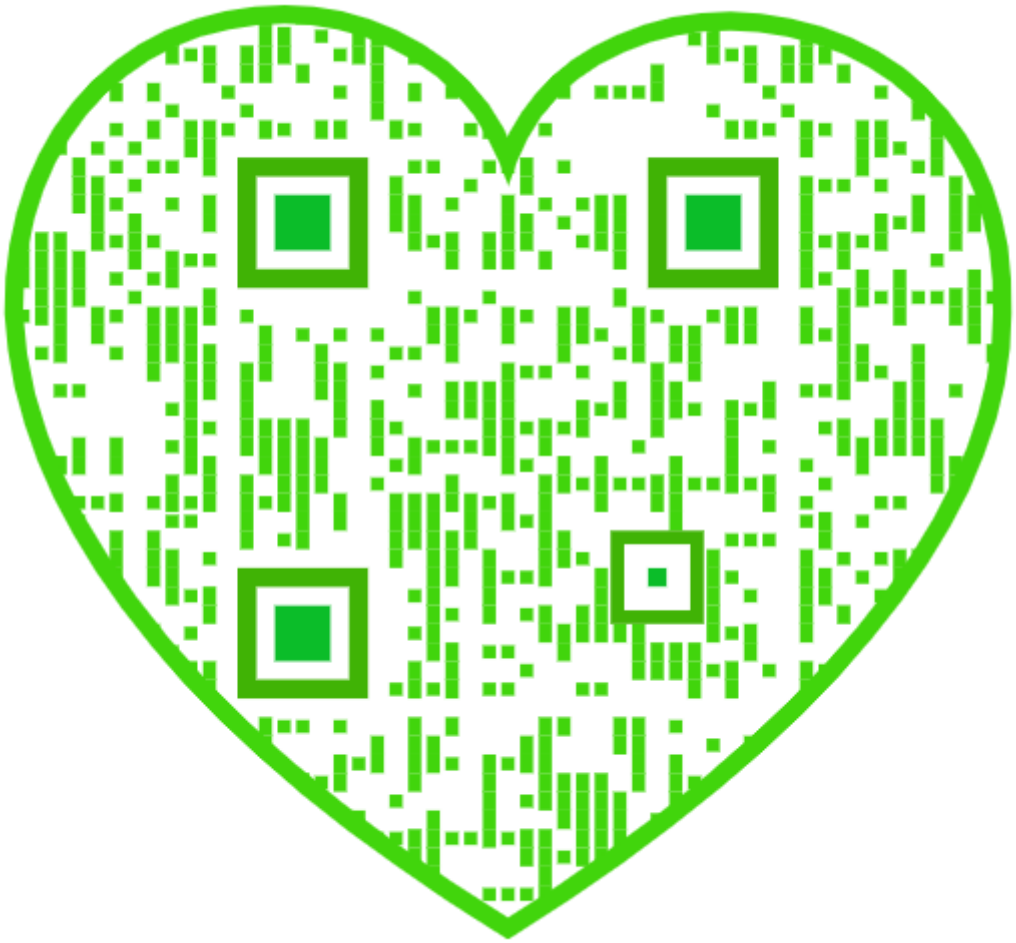

I.
Kennismaking.

Ja, het Roode Schild te Turnhout was in dien tijd eene fatsoenlijke afspanning. Het uithangbord, dat heel de Kempen door bekend was, hing aan een langen, ijzeren staaf, die boven de poort over de straat uitstak. Onder het vuurroode schild las men: ‘Afspanning, logys te voet ende te peerd, ende slapinghe, bij Boudewijn Mys.’

Geen edelman met den gepluimden hoed schuins op het hoofd, en het rapier aan den breeden draagband gehangen, reed het Roode Schild voorbij; hij wist immers dat hij daar voor zich zelven eene goede tafel, een zacht bed en behoorlijke stalling voor zijn paard aantrof.

De voerlieden, die met hunne vrachtkarren, door tien en somtijds door meer paarden voortgetrokken, van Antwerpen op 's Hertogenbosch en Eindhoven voeren, spanden uit in het Roode Schild; reizende kooplieden, dezen te voet, genen te paard, met het klassieke valies van dien tijd achter op den zadel gegespt kwamen vernachten in de alom gekende afspanning.

Al wie gaarne eene kan goed bier dronk, ging des avonds naar het Roode Schild, waar men het gezelschap aantrof van deftige poorters, en waar de rederijkers van het vermaarde ‘Heybloempke’ allen lustige gezellen, het grootste deel van den avond doorbrachten.

Boudewijn roemde er op, dat in vroegere jaren, het gevolg van Maria van Hongarië, Keizer Karel's zuster, zijn intrek nam in het Roode Schild, en er vorstelijke verteringen maakte. Hij gaf de namen op van groote heeren en hovelingen, met wie hij beweerde in kennis te hebben gestaan, en verhaalde met innig genoegen, dat de genadige vorstin eens voor zijne deur stil gehouden en hem vriendschappelijk had toegeknikt.

Boudewijn Mys kende honderde kleine geschiedenissen, welke in de Vrijheid hadden plaats gehad, in den tijd dat Maria van Hongarië hier haar hof hield, ten einde, bijna dag voor dag, nu eene jachtpartij op het grof wild in het Grootenhoutsbosch, dan eene valkenjacht in de uitgestrekte heiden, rondom de Vrijheid gelegen, bij te wonen.

- Toen noemde men het nederig Turnhout nooit anders dan ‘Klein Brussel’, riep Boudewijn in opgetogenheid uit; dat was een tijd van drukte, van genoegen en algemeene welvaart! Ja, dat was een tijd!

De lezer heeft reeds begrepen, dat hij een heelen tijd moet achteruit gaan, om met Boudewijn Mys kennis te maken; ja, ons verhaal begint in het jaar 1566, waarin zoovele gewichtige en zonderlinge gebeurtenissen plaats grepen, dat het algemeen onder den naam van ‘wonderjaar’ bekend staat.

Willen wij eens even het Roode Schild binnen treden?

Daar voor u ligt de vermaarde afspanning met haren trapsgewijs oprijzenden puntgevel, met hare kleine getraliede ramen, welke slechts tot aan het kruishout des avonds met luiken worden gesloten. Het huis heeft twee verdiepingen, iets wat in de zestiende eeuw te Turnhout voor eene zeldzaamheid kon doorgaan. Wij treden de gelagkamer binnen; het is daar dat de vroolijke rederijkers van het ‘Heybloempke’

met de voornaamste poorters des avonds vergaderen, om eene kan bier te drinken; het is daar, aan de lange, eikenhouten eettafel, dat de reizende vreemdelingen, de Antwerpsche voerlieden, de marskramers zich nederzetten, eens des middags, klokslag twaalf ure, en dan nog des avonds, des winters om zeven, in den zomer om acht. Wie een uur later komt, vindt de tafel afgenomen, en geen warm eten meer. - Boudewijn Mys zegt altijd, dat iedereen maar op zijn tijd moet passen, en dat hij wel degelijk besloten heeft, het voorvaderlijk uur van middag- en avondmaal geen duim breed te verzetten. De reizigers, die na het afnemen der tafel aankomen, kunnen zich maar behelpen met koud vleesch, brood en eene kan bier. Hedendaags zou het ons vreemd en ongepast voorkomen, dat de hotelhouder ons het middag- of avondmaal in de gelagkamer met drinkers opgevuld, zoude opdienen, doch in de zestiende- ging dat alles niet zoo gemeten en plechtig toe als in de negentiende eeuw. Wel trof men in Frankrijk reeds inrichtingen aan, die eenigermate een denkbeeld gaven van onze hedendaagsche hotels, doch in de kleine steden, zoo als Turnhout, ging het nog altijd op zijn ouds; en zoo ging het in dien tijd ook nog in de kleine plaatsen van het land, in Holland en Duitschland.

Op het oogenblik dat wij binnentreden, is het volstrekt niet druk in het Roode Schild, maar ook het is tegen den avond.

Bij den wijden haard, waarin een groot hout- en turfvuur luchtig ligt te branden, zit Boudewijn Mys, de waard der afspanning; tegen over hem zit Volpard, zijn broeder. Beiden hebben scheenplaten, welke men in dien tijd uit bordpapier, de schors van den berk, of leder vervaardigde, om hunne beenen gebonden, ten einde zich tegen het gloeiend vuur niet te branden.

Nevens Volpard valt het oog op een man wien men Lodewijk Palmm noemt.

Aan eene tafel onder een der kruisramen treffen wij een

knaap van zeven of acht jaren aan, die op den schoot zijner zuster, een meisje van tweeentwintig, zit te spelen. Het zijn de twee kinderen van Boudewijn Mys.

Op dit oogenblik komt er nog iemand binnen.

- Wat duivel! Dat is Wentsel Erbont! roept Boudewijn, die opspringt en den binnenkomende de hand geeft; hoe lang is het geleden dat wij elkander niet meer gezien hebben?

- Juist een jaar, antwoordt Wentsel; hij streelt de wang van den knaap, die hem twintigmaal bij zijn naam noemt, en groet bescheiden, maar vriendelijk, de jonge dochter, die hem zacht toefluistert: ‘welkom hier!’

- Dan is de reis goed afgeloopen? vroeg Boudewijn met belangstelling.

- Zonder slag of stoot, was het antwoord.

- Iets nieuws in Duitschland? vroeg Boudewijn verder.

Voor wij Wenfsel Erbont laten antwoorden, gaan wij eerst en vooral het portret maken der aanwezige personen.

Boudewijn Mys, de waard uit het Roode Schild, is een man van vijftig jaren; hij heeft een bolrond hoofd, een kleinen ronden neus, oogen zoo rond als waren zij met een passer in het hoofd afgeteekend, een rond voorkomen en ook eene ronde inborst.

Zijn broeder Volpard is een paar jaren ouder, en gelijkt volstrekt niet op Boudewijn; niemand zoude gelooven dat hij daar twee broeders voor zich heeft.

Bij Volpard is alles puntig en hoekachtig. Hij heeft een spitsen, gekromden neus, laag, vierkant voorhoofd en puntige kin. Hij heeft de oogen eener kat, en nooit zal hij u vlak in het aangezicht zien. Zijne lippen zijn bijna niet zichtbaar, dewijl hij zijn mond altijd toestropt; geen tweemaal daags ziet men hem lachen. Zijn voorkomen kan dus niet innemend wezen.

Zijn woord is kort en gebiedend; in de Vrijheid heeft hij den naam van achterhoudend en valsch te zijn. Palmm, een vreemdeling, is een man in den vollen bloei zijns levens. Hij heeft wit vlashaar, zoo als men dit bij de kinderen aantreft, witte

wenkbrauwen en ook witte wimpers. Zijn blik is onrustig en loensch. Hij heeft een platten neus, met wijd openstaande gaten, een mond, die bijna tot aan de ooren doorgaat, en dikke lippen; hij is klein van gestalte; hij heeft kleine handen, kleine voeten, en schijnt niet bedeeld met veel lichaamskrachten.

Het meisje daar voor het venster is Nella Mys; zij is goed van harte, zacht en innemend van manieren, en schoon is zij ook.

De knaap, die daareven op haren schoot zat te spelen, maar nu op de knie van Wentsel te paard rijdt, is Raphaël, Nella's eenige broeder; het is een lieve krullekop met blozende wangen en verstandige oogen.

Wentsel Erbont is de zoon van den deken der tijkewevers; hij woont in de buurt, en is gewoon, van toen hij nog een kind was, het Roode Schild uit en in te loopen, als ware hij daar gewonnen en geboren. Zooals wij reeds gezegd hebben, is hij een jaar afwezend geweest, en verbleef al dien tijd in Duitschland, waar zijn vader handel drijft. Wentsel is een schoon jongman van zesentwintig jaren; zijne houding is zwierig, maar ongemaakt, en op zijn manlijk gelaat leest men duidelijk: ziedaar een man, die recht door zee wil, en voor niets omgaat.

En nu laten wij den waard uit het Schild zijne vraag herhalen:

- Iets nieuws in Duitschland?

- Och, niet veel bijzonders, antwoordde Wentsel, afgetrokken, terwijl hij kleinen Raphaël op zijne knie te paard laat rijden en zijdelings vriendelijk, goedhartig in gesprek is met de jonge Nella.

- En de handel?

- Zwak, onbeduidend; Turnhoutsche tijken en kanten blijven bij de Duitschers hoog geschat, maar wie durft er heden in dat land handel drijven?

- Waarom niet?

- De boel staat daar deerlijk overhoop; van handel is er

geen spraak meer; integendeel spreekt men van den morgen tot den avond van niets anders, dan van het nieuw geloof....

- Zoo, zoo, sprak Volpard, die tot hiertoe nog bijna geen woord had gesproken; hij schoof zijn stoel dichter bij om des te beter te hooren.

- Het volk is daar stapelgek geworden, hernam Wentsel; men hoort daar van niets anders meer, dan van Luther, Calvien, het nieuw geloof, het louter woord Gods....

- O, ja, het louter woord Gods, onderbrak hem Volpard, op een toon vol ernst.

- Wat heb ik mij daar dikwijls vermaakt met dat louter woord Gods! lachte Erbont.

Met ernstige zaken zou ik nooit durven lachen, heer Wentsel, merkte Volpard aan, terwijl hij het hoofd even voorover boog, en de oogen toedeed.

- Ik heb daar een schoenmaker gekend, die in zijn werkhuis het louter woord Gods verkondigde, en tamelijk veel toeloop had; reizende kooplieden, marskramers leeren het nieuw geloof op de markt, in de herberg, overal waar zij wat volk bij elkander kunnen brengen; ik heb boeren gezien, die met hun graan, koolen en boonen ter markt komen, op de uitgespannen kar klimmen en van daar aan de gapers en leegloopers den weg wijzen, naar den nieuwen Hemel. Ik heb twee van deze soort van geloofspredikers gezien, die met elkander op de kar handgemeen werden, omdat deze te veel naar Luther, gene te veel naar Calvien overhelde. Gekker vertooningen, dan die nieuwe geloofsleer oplevert, heb ik nooit bijgewoond.

Volpard trok den neus op en stropte den mond dicht.

Palmm mompelde eene verwensching tegen Wentsel.

- Gelooft gij mij niet? vroeg deze.

- Is dat alles niet wat overdreven? glimlachte Palmm.

- Overdreven, ja, zoo had ik dat ook opgenomen, meende Volpard.

- Binnen eenige maanden reis ik weêr naar Duitschland,

hernam Wentsel; voor de grap, gaat eens mede het land in, en gij zult hooren en zien, hoe het er toegaat.

- Ik heb verscheidene jaren in Duitschland gewoond, zei Palmm, land en inwoners zijn mij beiden even goed bekend.

- Boudewijn Mys stemde met Wentsel Erbont in, dat het er maar al te gek toeging; wat had hij al zonderlinge dingen van andere reizigers daarover gehoord! Ook hier in Brabant begint het er akelig uit te zien.

- Wat weet gij daarvan? snauwde hem Volpard toe, en hij voegde er binnen 's monds bij, dat Wentsel en zijn broeder ezels waren.

- Wat ik daarvan weet? herhaalde Boudewijn, zonder acht te geven op den ruwen toon, waarop zijn broeder hem toesprak; en gij, wat verstaat gij van hetgeen er heden in de wereld omgaat?

- Kom, zwijg; wat weet een schoolmeester daarvan?

- Nu, om het even, ik, die dagelijks in de boeken lees, houd vol, dat de wereld verkeerd loopt.

- Ja, ik ben van Boudewijn's gevoelen; men is bezig met den boel het onderst boven te smijten, bevestigde Wentsel.

- Misschien is men wel bezig met den boel in orde te brengen, mompelde Palmm met de hand voor den mond.

Er volgt eene korte, maar eenigszins bitsige, woordenwisseling tusschen de twee broeders, hoor liever:

- Van al die nieuwe stelsels heb ik in mijn leven nooit veel goeds zien voortkomen, meende Boudewijn.

- Ziet gij het goede wel altijd? vroeg zijn broeder.

- Ik hoor en zie wat er rondom mij plaats grijpt.

- Om te hooren en te zien, moet men ooren en oogen hebben.

- Ik hoor zoo goed als de beste, en zie, Goddank, nog zonder bril.

- En oordeel is er ook noodig.

- Waarom zou ik dat alles niet even goed als elk ander beoordeelen?

- Ja, gij zijt heel uw leven een wijsneus geweest.

- Ik ben iemand, die mij altijd door bondige bewijzen laat overtuigen.

- Ik niet, zeker?

- Nu, ik blijf bij mijn gevoelen; ik heb een ingeboren hekel aan al die nieuwe dingen van den tegenwoordigen tijd, en houd mij liever maar bij het oude.... en daarmeê afgedaan!

- Welnu, blijf dan bij het oude.

- Dat zal ik.

- Ja, doe dat.

De korte broedertwist was afgeloopen.

Wentsel Erbont stond aan het venster bij de schoone Nella en den kleinen Raphaël, en had het zeer druk.

Lodewijk Palmm had het oog op den kleinen groep; er ontging hem geen woord van al wat er gezegd werd.

- Daar is de vorster! riep Boudewijn, die heimelijk blijde was aan het gesprek eene andere wending te kunnen geven.

Ja, de man die de gelagkamer binnentrad, was de vorster der stad en Vrijheid van Turnhout; Bavo's Quinte was zijn naam. Aan alwie mijne vroegere verhalen heeft gelezen, moet de naam van den vermaarden vorster niet ontgaan zijn; twintig jaren geleden was hij reeds in stadsdienst, en nog op dit oogenblik bekleedde hij hetzelfde ambt.

In den tijd dat Maria van Hongarië te Turnhout van tijd tot tijd haar hof hield, stond Quinte reeds bekend als een man, die 's lands kostuimen, keuren en breuken op zijn duim kende; sedert die onvergetelijke dagen, zoo als hij dikwijls Maria's bestuur noemde, waren zijne bekwaamheden in de rechtskunde bijna verdubbeld.

Tijdens de regeering van Keizer Karel's zuster was Quinte een sterk, reusachtig man; dat was hij nog in 1566 - voorheen had hij eene bijna uitdagende houding, wanneer hij overtuigd was dat hij geen het minste gevaar liep, ook van dien kant was Quinte, sedert twintig jaar, geen haar breed veranderd.

- Wel, zie dan, is dat mijnheer Wentsel niet? riep Quinte errast; de reis goed afgeloopen?

- Zonder slag of stoot, Quinte, zoo als ik daareven zegde.

- En wat nieuws in Duitschland? want het is van daar dat heden de wind waait.

- Ja, en een door en door slechte wind, mompelde Boudewijn.

Zijn broeder Volpard zag hem kwaadaardig aan.

- Ik heb daareven hier nog gezegd, dat de Duitschers stapelgek worden, zegde Wentsel op de vraag van Quinte antwoordend.

- Stapelgek? herhaalde de vorster.

- Wel, ja, bevestigde Boudewijn; het gaat hier in het land al geen duit beter.... te Antwerpen is men ook aan 't gek worden.

- Is dat zoo erg? vroeg Bavo's Quinte; en zou het dan toch waar zijn, dat de nieuwe denkbeelden wezenlijk opgang maken?

- Dat valt niet te betwijfelen, antwoordde Erbont; als een brandend vuur op de drooge, vlakke heide, loopt de nieuwe leer voort: Saxen, Lunenburg, Brunswijk, Meckelenburg, Pommeren zijn er mede besmet.

- Besmet? herhaalde stil Lodewijk Palmm, zijne breede neusgaten nog wijder opentrekkend.

- Besmet? herhaalde ook Volpard, doch schier onhoorbaar, en voegde lachend er bij: het is bijna als of hier spraak was van de pest?

- Ja, in het aartsbisdom van Bremen, en ook in dat van Maagdenburg, treft men geloofspredikers en ook aanhoorders aan; te Wilmar, te Rostock en door geheel Pruisen maken de nieuwe denkbeelden veel opgang, en zoo als Boudewijn daareven zegde, hier te land zoo als te Antwerpen begint men de Duitschers goed na te apen.

Palm en Volpard Mys knikten beiden genoeglijk met het hoofd.

Boudewijn zei zuchtend dat het een droevige tijd was, en van al die gekheden nog zware onheilen te vreezen waren.

- Onheilen? zei Wentsel; en kan dat anders?

- Wel, ja; want leert men niet dat het oude niet meer deugt? vroeg de vorster.

- Dat weten wij hier in de Vrijheid ook, fluisterde Palmm in het oor van Volpard, die daarop lachend met het hoofd knikte.

- Dat het oude niet meer deugt, zoo vervolgde Quinte; en dat de schoen op een heel anderen leest moet geslagen worden?

- Met de oude soort van schoenen heb ik altijd allerbest kunnen loopen, lachte Boudewijn.

- Zoo denk ik er ook over, voegde de vorster er bij; maar toch wilde ik wel eens weten, wat de nieuwsgezinden willen, en waar die knoop eigenlijk vast zit.

- Weet gij dat niet? vroeg Wentsel; vat gij niet dat men het op de kerkelijke goederen heeft geladen?

- Op de kerkelijke goederen? sprak Boudewijn; is dat geen dieverij?

- Ongetwijfeld, zei Quinte; doch dat gaat nog zoo gemakkelijk niet, want....

Quinte somde in zijnen geest de straffen op, welke 's lands wetten uitspraken tegen de roovers van kerkelijke goederen, en wilde dat alles wijd en breed gaan uitleggen, doch Erbont gaf hem den tijd niet.

- Dat is een der ware drijfveren van heel de beweging, zeide hij; heel Duitschland weet het.

Lodewijk Palmm scheen niet van Wentsel's gevoelen te zijn; hij schudde met het hoofd, en sprak:

- In Engeland, waar de nieuwe leer ook is doorgedrongen, heb ik nog niet kunnen gewaar worden, dat die drijfveer, waarvan gij daar spreekt, zoude bestaan.

- Neen, daar bestaat eene andere, antwoordde Wentsel lachend; daar is de geloofsbeweging veroorzaakt door een koning, die op 't einde van elke week wel gaarne eene nieuwe vrijster zoude hebben.

- Dat is al te sterk! riepen Boudewijn en Quinte; wat is dat nu voor een rekel van een koning?

Volpard perste zijne lippen nog vaster op elkander; hij keek

boosaardig naar Boudewijn, zijn broeder, en vroeg stekend, waarom hij daar zoo zat te lachen met zaken, waarvan hij geen letter verstond.

Palmm zag er even slecht gezind uit als zijn vriend Volpard.

- Ook in Frankrijk, merkte de laatste aan, is de nieuwe geloofsleer hier en daar doorgedrongen; is het daar ook te doen om de kerkelijke goederen te rooven zoo als in Duitschland, of om te vrijen zoo als dit in Engeland het geval is?

- Neen, in Frankrijk is het een louter aardigheid, niets anders; gij kent toch den Franschman wel? lachte Wentsel.

- Uit aardigheid? herhaalde Quinte met de hand op de knie slaande; ja, ik zou het best gelooven.

Boudewijn vond het zonderling, dat eene geloofsleer hier ontstond om de aanhangers gelegenheid te geven tot rooven, daar om op zijn gemak te kunnen vrijen en ginds uit bloote aardigheid.

- Wat kent een schoolmeester daarvan? morde Volpard, doch zoo stil dat zijne woorden in het gedruisch, dat er in de gelagkamer was, verloren gingen.

- Zeer ongepaste gekscheerderij, mompelde Lodewijk Palmm, even stil.

- En mag dat een godsdienst heeten, die zoo in de wereld wordt gestooten? Neen, in zulke geloofsleer heb ik dan volstrekt geen vertrouwen; neen, daar zou ik zelfs geen wambuis van aan mijn lijf willen, lachte Boudewijn.

- Wat is een schoolmeester toch een dom ding! morde Volpard.

- Ieder heeft zijne meening, zei Boudewijn; gij de uwe, ik de mijne.

- Met al die gekheid gaat de boel het onderst boven, dat zeg ik nog eens, sprak Quinte; het moge dan gebeuren om te rooven, te vrijen of uit aardigheid; maar alles loopt verkeerd.

- Verkeerd loopen? omdat er hier en daar al eens gesproken wordt over eene zekere hervorming van het oude? vroeg Palmm.

- Hebt gij de nieuwe geloofspredikers al eens gezien en gehoord? vroeg Wentsel.

- Heb ik u daareven niet gezegd dat ik lang in Duitschland heb gewoond? antwoordde Palmm.

- Wilt gij een staaltje hooren, hoe het daar soms toegaat? Het is overdreven en dom, maar toch is het zoo.

- Ja, laat hooren, heer Wentsel, zei Quinte nieuwsgierig.

- Een paar maanden geleden, was ik in eene kleine, duitsche stad, op de grenzen van ons land gelegen, en waar de nieuwe predikers tot hiertoe nog niet waren verschenen; ik was ter kerke gegaan, en meende daar den goddelijken dienst bij te wonen. Er trad iemand binnen, die wel het voorkomen had van een halfdronken student; honderde mannen, vrouwen en kinderen stormden met hem den tempel binnen. De halfdronken student, of wie hij dan ook ware, beklom het spreekgestoelte en begon daar, volgens de nieuwe leer, het louter woord Gods te verkondigen.

- En waarover sprak hij zoo al? vroeg Boudewijn nieuwsgierig.

- Hij sprak tegen de aflaten.....

- En was hij daartegen?

- Tegen het vagevuur.....

- Ho, ho!

- Tegen de meeste Sacramenten.....

- Afschuwelijk!

- Tegen Rome.....

- Die deugniet!

- En de vorsten, riep hij; moesten het juk van den Paus maar afschudden.....

- Waar wil dat heen?

- En de eigen woorden van Luther herhalend, riep hij als een bezetene uit, dat Rome niets anders was, dan het gespuis van Sodoma.....

- Schande! schande!

- De ontuchtige vrouw van Sodoma.....

- Daar huiver ik van!

- Dat de Paus (durf ik het herhalen?) een snoodaard was, die niets dan duivelen spuwde.....

- Wat gemeene taal!

- En dat de kardinalen ellendelingen waren, die men tot den laatste moest uitroeien.....

- Hoe langer hoe schooner!

- De onstuimige prediker, altijd de woorden van Marten Luther herhalend, vervolgde: ‘indien ik meester ware, bond ik Paus en kardinalen allen te zamen in een onmeetbaar pak, en smeet dat in het diepste der zee.....’ Ik wil niet herhalen wat de halfdronken predikant er nog bijvoegde.

- Aï! Aï! zeide Quinte met een medelijdenden spotlach.

- Voortreffelijke staaltjes uit de beweging der nieuwe geloofsleer, zei Boudewijn, met het hoofd schuddend.

Volpard stiet Lodewijk Palmm met den elleboog even tegen den arm; wat hij daar van Wentsel hoorde verhalen, scheen hem genoegen te doen.

- En is er dan niemand, vroeg Quinte, die op al die domme drogredenen een antwoord weet te geven?

- De geestelijkheid doet loflijk haren plicht; doch het is een onmeetbare brand en de blusschers zijn ontoereikend en ook onmachtig om het loopend vuur meester te worden.

- Men moest het getal blusschers maar verdubbelen, meende Quinte.

- Dat is spoedig gezegd; doch er bestaat sedert eenigen tijd eene nieuwe geestelijke orde, dat tiendubbel werk verricht; ja, die nieuwe kloosterlingen weten de handen uit de mouw te steken.

- Welke orde bedoelt gij? vroeg Boudewijn.

- Het gezelschap, opgericht door Ignatius van Loyola.

- O, ja, de Jesuïten, viel Volpard in, op een nijdigen toon.

- Dat is een scheldnaam, heer Volpard, door de Calvinisten uitgedacht; weet gij hoe Calvien over de orde van Loyola spreekt?

- Kan ik dat weten? sprak Volpard met gemaakte onverschilligheid.

- Calvien stelt de nieuwe orde op dezelfde lijn als de herdoopers en verder gespuis....

- Zeer liefdadig, meende Boudewijn; doch schelden is altijd gemeen, en bewijst niets, volstrekt niets.

Lodewijk Palmm pinkte met het oog tegen Volpard.

- Nu, Calvien moge de leden van de nieuwe orde noemen zoo als hij verkiest, maar ik kan u verzekeren, dat zij de duitsche geloofspredikers onbarmhartig afkloppen, hervatte Wentsel.

- Afkloppen! herhaalden Boudewijn en Quinte met zichtbare voldoening.

Erbont vervolgde:

- In Worms heb ik eene openbare vergadering bijgewoond, waar één enkel van deze nieuwe kloosterorde, de nieuwe begrippen, in tegenwoordigheid van verscheidene geloofspredikers, en wel van de sterksten, zoude wederleggen.

- Een enkel! dat heet ik durven, zei Quinte, die gretig luisterde.

- Het was een jonge geestelijke, zoo vervolgde Erbont; met kaal, geschoren hoofd en zwarten, vollen baard. Hij had een hoog, breed voorhoofd, fijne lippen, een levendigen blik; hij was bruinachtig van kleur. Hij had eene middelmatige lengte, eene edele houding. Alles duidde in hem den man aan van een vast karakter en ijzeren wil; en toch stond hij daar in die woelige, geestdriftige menigte zoo kalm, of liever zoo eenvoudig en nederig, dat ik bij mij zelven vroeg, of hij tegen al die redenaars, in de tegenwoordigheid eener vooringenomen menigte, wel was opgewassen. De man boezemde mij een levendig belang in, vooreerst omdat hij daar zoo moedig optrad, om het oud, roomsch geloof te verdedigen, ten andere omdat ik hoorde dat hij een Belg, een landgenoot was....

- Een landgenoot? Hoe toevallig! riep Quinte uit.

- En in een onzer voorname steden geboren.

- Waar zoo? Waar zoo? vroeg Boudewijn nieuwsgierig.

- Wat is het jammer, dat gij dien man niet kent, zei zijn broeder medelijdend den schouder ophalend.

- Nu, het doet ook niets tot de zaak, of hij hier of elders werd geboren, meende de vorster.

- Wel, neen, sprak Volpard den neus optrekkend voor den opgehemelden landgenoot.

- Nu, de geestelijke, hernam Erbont, van wien ik spreek, stond daar zoo eenvoudig, zoo nederig bij al die aanzienlijke lieden, dat ik bijna medelijden met hem kreeg. De oogen naar den grond geslagen luisterde hij aandachtig naar de predikers van het nieuw geloof, die al hunne welsprekendheid en geleerdheid ten toon spreidden, om te bewijzen, dat al wat Luther had geleerd, zoo als men hedendaags zegt, het ware en louter woord Gods is.

- Het louter woord Gods, dat de menschen zoo maar in eens uit hunnen duim zuigen! lachte Boudewijn.

Wentsel vervolgt:

- De zaal daverde elk oogenblik van het handgeklap der aanhoorders, die de behendige sprekers toejuichten, en rechts en links hoorde ik naast mij fluisteren, wat die arme, eenvoudige pater op dat alles wel zoude weten te zeggen.

Weldra was het aan zijne beurt; aller oogen waren op hem gevestigd, toen hij vooruit trad om het woord te nemen. Doch het was dezelfde man niet meer; daar even stond hij daar als iemand die geen twee tellen kan; in een oogenblik was geheel zijn persoon teenemale veranderd. Zijne houding was kalm, ja, maar vol waardigheid en betrouwen op zich zelven; zijn vaste blik beheerschte de geheele vergadering. Nooit in mijn leven hoorde ik een spreker met meer gemakkelijkheid en kracht het woord voeren; nooit hoorde ik iemand, die met meer vuur en overtuiging zijne toehoorders wist mede te slepen. Woord voor woord, en bijna zonder inspanning, wederlegde hij wat door de nieuwe geloofspredikers was aangehaald; en wat hij zegde, staafde hij met zoo vele en bondige bewijzen, dat er weldra

voor zijne tegensprekers geen de minste stof om den redetwist te hervatten meer overbleef.

De eer der zitting en ook de volle overwinning bleven aan onzen geleerden en welsprekenden landgenoot.

- Geklopt, geklopt! schaterde Boudewijn in de handen klappend.

- Nu, dat vind ik een sterk stuk, voegde Quinte er bij; leve onze landgenoot! Leve het oude geloof!

En daarop dronk Quinte zijne kan ledig.

- Ja, men zegt dat de nieuwe orde oneindig veel opgang maakt, sprak Volpard, op valschen toon; ook zegt men, dat zij weldra het kerkelijk gezag in handen zal hebben.

- Daar schijnt men op aan te leggen, zeide Palmm.

- Indien gij dat denkt, zijt gij mis, antwoordde Wentsel; want het is aan de nieuwe orde uitdrukkelijk verboden de minste onderscheiding aan te nemen, of aanzien, eer en roem na te jagen.

- Goud en eer zijn aanlokkende en verleidende dingen, meende Volpard.

- Mis, mis! hernam Wentsel; het gezelschap van Jesus wil van dat alles niets weten; geen stuiver ontvangen die kloosterlingen voor hunne missen en gebeden; zelfs geen offerblok vindt men in hunne kerken.

- Praatjes! lachte Volpard.

- Volstrekt geen praatjes; fortuin hebben zij niet, zij willen er geen, en nooit zal een hunner eene schrede doen om de ladder der kerkelijke waardigheid op te klimmen.

- Schoon! zei Boudewijn.

- Verheven! zei Quinte.

Wentsel vervolgde:

- Door en door geleerd, zijn zij allen, zonder onderscheid; bescheidenheid en bedachtzaamheid zijn twee hunner hoofdtrekken; menschelijk opzicht en zedelijke zwakheid zijn bij hen onbekend.

- Met zulke menschen zou men de wereld veroveren, meende Boudewijn.

- Dat zij geroepen zijn, om groote dingen uit te voeren, is zonder twijfel, verzekerde Erbont; en waar is het ook, dat er duizende afvalligen op hunne stem, tot den ouden weg zijn wedergekeerd.

Volpard was van gevoelen dat Wentsel, die steeds geestdriftig van inborst was, en zich gemakkelijk door nieuwigheid liet mede slepen, wel wat al te hevig partij voor de nieuwe orde opnam.

- Ik neem voor niemand partij op, antwoordde Wentsel; doch een jaar lang was ik in de gelegenheid eenige leden van de nieuwe orde te leeren kennen en te beoordeelen; mag ik geen hulde aan de waarheid brengen?

- In Duitschland treft men er nogtans velen aan, die uw gevoelen diensaangaande volstrekt niet deelen, meende Volpard.

- O, ik weet wel dat zij bij den nieuwsgezinde in gloeienden haat staan, en door dezen vervolgd worden; of weet gij niet dat men de brandlont reeds aan hunne kerken en kloosters heeft gestoken?

- Ho, ho! zei Quinte; zijn er in dat land dan geen galgen meer, om de misdadigers te straffen?

- En weet gij niet, dat er reeds meer dan een Jesuïet, zoo als gij hen wel gelieft te noemen, aan hoek en kant wreedaardig werd vermoord?

- Te bliksem! riep de vorster; indien ik daar ware....

- Vroeg of laat zult gij wellicht met leden van Loyola's instelling kennis maken, en wees wie gij wilt, vriend of vijand, maar stellig zult gij met mij instemmen, dat het allen verstandige, geleerde, doortrapte geestelijken zijn, die niets van de wereld, haar goud en verleiding willen weten; heilige menschen, die niets vreezen dan God; die overal, waar zij zich bevinden, niets betrachten dan het goede; mannen die gij kunt dooden, maar toch nooit zult overwinnen.

- Ik ga zes uren ver om dat nieuw slag van menschen te zien en te hooren, riep Quinte met zijne hand op de knie slaande.

- Ik niet, zei Volpard; ik ben bevreesd voor menschen, die in het geheim samenzweren tegen vorst en staat, en....

- Mis, al wederom mis! antwoordde Wentsel onderbrekend; het is aan de leden wel ter dege opgelegd, dat zij ten allen tijde de wetten van het land, waar zij zich bevinden, zullen eerbiedigen, en zich met geene hoegenaamde vraagpunten van staatkunde bezighouden.

- Ziet gij wel? Daar hebt gij juist het bewijs, dat zij oprechte onderdanen zijn, meende Boudewijn.

- Weet gij hoe de duitsche ketters zelven hen noemen? hernam Wentsel; ‘De steun van het Pausdom, de lijfwacht van Rome's bisschop, de evangelisten van den opperpriester.’

- Verhevene eernamen! zei Quinte.

Erbont vervolgde:

- Gij spraakt daareven, heer Volpard, alsof de orde van Loyola er op aanlegde de vorsten van hunnen troon te stooten, en....

- Dat juist niet; maar....

- De vorsten hebben van de nieuwe orde niets, volstrekt niets te vreezen; doch weet gij wat men in Duitschland zegt, en wel eens waarheid konde worden?

- En wat zegt men in Duitschland?

- Dat het integendeel de nieuwe sekten zijn, die het op de tronen der vorsten gemunt hebben....

- Dat zal niemand gelooven.

- Dat de nieuwe geloofsleer wel eens een dekmantel konde wezen, waaronder de omwentelingsgeest zich tot hiertoe nog verborgen houdt....

- Zulke dingen zou ik liever maar niet voortvertellen.

- En dat Philippus-de-tweede maar op zijne hoede moet wezen, indien hij er aan houdt de rust te bewaren en koning te blijven.

Bij deze woorden was de vorster van Turnhout rechtgesprongen en had uitgeroepen, terwijl hij de hand omhoog stak:

- Goed, bloed en leven heb ik ten beste, wanneer mijn

genadige Koning in gevaar komt, dat zweer ik op mijn rapier dat te huis in zijn draagband tegen den muur hangt.

Dat Bavo's Quinte geen held was, en voor niemand hoegenaamd, zich ooit had blootgesteld om één enkel dropje bloed te verliezen, was algemeen bekend; daarom ook had de plechtige gelofte, die hij daar aflegde, in niemands oogen groote waarde; niemand had op zijne woorden geantwoord, maar allen moesten toch even glimlachen, om zijn heldhaftigen uitval.

De vorster van Turnhout legde een stuiver op de tafel voor de gedronken kan bier en verliet de gelagkamer; ook Wentsel Erbont en Lodewijk Palmm gingen heen.

Volpard en zijn broeder Boudewijn bleven alleen in de kamer.

- Die Wentsel Erbont komt mij voor als een onverstandig mensch, zei Volpard.
- Ik denk het tegendeel van hem, antwoordde Boudewijn.
- Zoo? Gij deelt zelden in mijn gevoelen.
- Waarom zou ik niet zeggen wat ik denk? dat is mijn recht, broeder.
- Waarvan gij ook volkomen gebruik weet te maken.
- Ik stel mij maar op dezelfde lijn als anderen.
- Nu, gij hebt al weêr gelijk; doch laat mij even terugkomen op Wentsel Erbont, uw buurman, en zeg mij eens openhartig, of die jongman niet een oog heeft op Nella?
- Kan ik dat weten?
- Hebt gij dan geen twee oogen in uw hoofd? Ja, men moet stekeblind zijn om dat niet te zien.
- Dan ziet gij beter, dan ik.
- Reeds voor zijn vertrek naar Duitschland heb ik opgemerkt dat hij uwe dochter niet ongenegen was.
- Nu, en wat zou dat? Wentsel is een brave jongen, en wakker is hij ook; wat vader Erbont betreft, deze is een deftig poorter der Vrijheid.
- Wentsel is een lichtzinnig hoofd; verwaandheid ontbreekt hem niet, en een dweper is hij in den vollen zin des woords.

- Wentsel is een jongman met veel, zeer veel godsdienstig gevoel.
- Hij bevalt mij dan volstrekt niet.
- Mij des te beter.
- Ja, ik weet wel dat gij nooit van mijn gevoelen zijt.
- Wat zijt gij dezen avond dwars?
- Neen, dat zijt gij; nu, om het even, die Wentsel moet hier maar de deur uit.
- Hoe langer, hoe schooner! Of vergeet gij dat de gelagkamer voor iedereen openstaat?
- Maar op de hand van mijne nicht Nella moet hij geen aanspraak maken, of oom Volpard komt daar tusschen.
- Of ik Nella's vader niet ware?
- Ja, maar vergeet niet, broeder, dat het Roode Schild aan mij, mij alleen toebehoort; dat gij eigenlijk niets ter wereld hebt, dan uwe schoolplak, en ik integendeel een goeden stuiver bezit.
- Dat weet ik, Volpard.
- Allerbest; maar weet dan ook, dat ik wel een woordje mag te zeggen hebben, wanneer het er op aankomt, dat mijne nicht eens aan trouwen zou denken.
- Maar wie spreekt hier van trouwen? Het is mij zelfs onbekend, of de twee jonge lieden er zelven wel ooit aan gedacht hebben.
- Des te beter; want nooit komt die dweper van een Wentsel met mijne toestemming in onze familie; en daarbij zijn de Erbonts een volk, dat ik nooit heb kunnen verdragen.... pilaarbijters, huichelaars, schijnheiligen, allen dwepers!
- Ik voor mij beoordeel de familie geheel anders, dan gij.
- Nu, om het even; ik wil dan volstrekt van zijne kennismaking met Nella niets weten. Ik heb mijn nichtje en ook Raphaël, alsof zij mijne eigene kinderen waren, altijd lief gehad, en u meer dan eens beloofd, dat ik beiden gelukkig wil maken...
- Daar van ben ik overtuigd, broeder.
- Heel mijn fortuin, het Roode Schild er in begrepen, is na mijnen dood voor hen, dat weet gij...

- Ik weet dat gij goed zijt voor de kinderen.
- Dan mag ik toch wel geraadpleegd worden, wanneer het er op aankomt, dat mijn nichtje zich een man zoude kiezen.
- Daar heb ik niets, volstrekt niets tegen, doch de zaken zijn nog zoo ver niet.
- Dat hoop ik; doch oom Volpard is nog zoo dom niet; er zijn jachthonden die geen beteren reuk hebben dan hij, en twee goede oogen heeft hij ook.
- Nooit heb ik daaraan getwijfeld.
- Wij beginnen elkander reeds beter te verstaan, en wat Nella aangaat, laat mij dien spijker eens in de plank slaan.
- Ik heb bijna altijd en in alles uwen raad gevolgd.
- En er u niet slecht bij bevonden.
- Ik heb nooit het tegendeel gezegd.
- Luister, ik weet meer, dan ik kan zeggen; de Erbonts, die doorgetobde fabrikanten zijn, hebben het op mijn geld geladen; maar daar blijven zij af, dat verzeker ik u.... en voor mijn nichtje vind ik iets beters, dan dien dweper van een Wentsel.
- Dat de Erbonts doorgetobde fabrikanten zijn....
- Dat weet gij zeker al weêr beter, dan ik?
- Ik weet dat men die brave menschen heeft belasterd, en...
- Gij weet alles beter, dan een ander.
- Niet beter, maar toch wel even goed.
- Wijsneus!
- Toch ben ik geen dwarskop.
- Zoo als mijn broeder, wilt gij zeker zeggen?
- Met u kan men over niets praten.
- Schoolmeesters hebben al te veel verstand voor ons, eenvoudige poorters.
- Dat is spotternij.
- Goeden avond! het is hier al te plezierig; ik zal maar heengaan.
- Goeden avond!

II.
De schoolmeester der vrijheid.

Heb ik in de gelagkamer van het Roode Schild, Volpard, tot zijn broeder sprekend, niet hooren zeggen: ‘wat weet een schoolmeester daarvan?’

Boudewijn Mys, de waard uit het Roode Schild, was toch zeker geen schoolmeester? Heeft men ooit ergens een hotelhouder aangetroffen, die terzelfder tijd den schoolschepter in de hand hield?

Lezer, vergeet niet dat ons verhaal in 1566 voorvalt.

In dien tijd was de school niet zoo winstgevend, dat de onderwijzer daarin zijn bestaan vond, en dikwijls was de kinderkoning gedwongen de trappen van zijnen troon af te dalen, ten einde zijne, somtijds al te geringe, jaarwedde door een of ander ambacht, bedrijf of nijverheid, te vermeerderen. Nu, dat was in dien tijd ook niet beneden de waardigheid des

schoolmeesters, en de bevoegde overheden hadden zich daar nooit tegen verzet. Buiten zijn schoolambt was de onderwijzer somtijds ‘een secretaris fyn, cloetmaecker ofte glasenmaecker’ ook vond men onder hen wel eens een haarkapper, barbier of tandmeester.

Ja, de schoolmeester had in dien tijd vrije keus, om het onvoldoende zijner broodwinning door een of ander bijvak aan te vullen.

Boudewijn Mys was van jongs af in het onderwijs, doch had sedert meer dan twintig jaren het Roode Schild van zijn broeder in huur. En nogtans was Boudewijn voor dien tijd een bekwaam schoolmeester; want in Turnhout zegde men, dat hij zelfs leerde ‘cypheren ende boeckhouden, met die reghel Coss ende geometrie, seer profytelyck voor allen coopluyden.’

Doch het schoolgeld, klaagde Boudewijn, was toch zoo bitter klein; elk zijner leerlingen betaalde hem vier stuivers in de drie maanden. Des zondags, en ook op de heiligdagen, zal Boudewijn misschien nog wel iets verdiend hebben met bijzondere lessen te geven; want in vele plaatsen van het land kwamen de kinderen op die dagen ter school, waar men hun ‘het geloof leerde met al wat datter daertoe oock behoorde’. De gegoede klas betaalde voor deze buitengewone lessen een stuiver in de maand, terwijl de kinderen der armen ‘om Godts wille’ het onderwijs genoten.

Gedurende den wintertijd had Boudewijn nog al een aantal leerlingen; doch des zomers waren de banken bijna ledig. Wel las men in de kerk af, dat de ouders ‘geadhorteerd werden om hun knechtkens naer de schoole te senden, en d,arme geadverteerd dat zij 's niet en laten’ doch de mindere klas sloeg het verzoek van den pastoor in den wind, en liet de kinderen in het wild rondloopen.

Trok meester Boudewijn ook nog eene zekere jaarwedde van het stadsbestuur voor het onderwijs van kinderen, die het schoolgeld niet konden betalen, zoo als dit in sommige andere steden plaats had? Ziedaar, wat ons onbekend is.

Wij gaan een bezoek in de school van meester Boudewijn afleggen.

De school was een langwerpig vertrek, met lagen, zwarten zolder en weinig licht.

In een wijden, open haard brandde een groot vuur; de brandstof, bestaande uit turf en gekloven berken- en beukenhout, lag van weêrszijden tegen den muur opgestapeld.

Of deze brandstof door den Turnhoutschen schoolmeester zelven, of door het stadsbestuur werd geleverd, is ons onbekend, doch het is zeker dat in vele scholen van dien tijd, voornamelijk op de dorpen, elke leerling verplicht was, dagelijks een paar turven of een gekloven hout, ter verwarming van het schoollokaal, mede te brengen.

Rondom den haard in de school van meester Boudewijn, zitten de kleinste kinderen, dezen op eene bank, genen op de hurken, te lezen in het A-B-C boekje, hetwelk vijftig of zestig jaren geleden, in sommige scholen nog bestond, en kort daarna plaats moest maken voor eene doelmatiger en gemakkelijker leerwijze.

De andere leerlingen zitten op lage banken; ieder heeft zijn leesboek in de hand. De meest gevorderden hebben eene breede plank met schrijfgerief op hunne knieën liggen. Rechts zitten de jongens, links de meisjes.

Boudewijn zit in een gestoelte tegen een der vensters; de man neemt er soms genoegen in te zien wat er op de straat gebeurt, vooral wanneer het schooldoen hem begint te vervelen.

Zijn gestoelte is met eene lage deur gesloten; voor hem op den lessenaar ligt de gevreesde plak, en daarnevens eene dunne berken roede ‘een wackere roede van den bercken tacke’ zoo als men die in dien tijd noemde. In zijn lessenaar bewaart hij een zekeren voorraad van alles wat hij zelf en zijne leerlingen in de school noodig hebben, zoo als verscheidene bossen vederen schrijfpennen, eene flesch inkt, een riem schrijfpapier en wat er verder in eene ‘convenabele schoole’ benoodigd is.

Nevens zijn gestoelte tegen den muur hangt eene breede, vierkante plank waarop, bij middel van vier spijkers, een geschreven plakkaat is vastgehecht; het is de zoogenaamde artikelbrief, welken men in vele scholen van het land aantrof, en welke als schoolreglement bij meester Boudewijn in gebruik was.

Ziehier het gedeeltelijk afschrift van den artikelbrief, door den schoolmeester zelven in dichtmaat gebracht:

Die voor een man van fatsoen sijn muts op syn kop zal houwen,
Sal twee placken hebben of met de roede clouwen,
Wie vloeckt ende sweert, *onseedich loopt langs die straet*,
Die speelen voor ghelt, *ofte met logens omgaet*,
Die sullen kryghen drymaal met die placke.
Die met 't hair plucken, *vyfmael met die bercken tacke.*
Al die steelt in die school pennen, *boecken*, *papier*,
Ofte iets sal meênemen van den schoolmeester hier,
Als een scholier syn vaderons niet seedich sal lesen,
Ofte in die kercke niet aendachtich soude wesen,
Die van de buren, *die koeien ofte geiten ofte hoenders jaghen*,
Die sich den mont en de neus niet schoon en vagen,
Die sullen kryghe eens of tweemaal van de plack,
Ofte volghens meesters wil al van den bercken tack.
Alwie, *enz. enz.*

‘Met roeden clouwen’ moest voorzeker beteekenen, over den rug slaan, en daartoe moest ongetwijfeld ‘de bercken tacke’ die op den lessenaar lag, den schoolmeester ten dienste staan. Van in school blijven, eenige bladzijden uit een of ander boek overschrijven of andere hedendaagsche gematigde straffen, is hier geen spraak; bij de minste overtreding, voor het kleinste vergrijp werd het kind ongenadig met de roede gegeeseld, of kreeg een of meer slagen op de hand met de gevreesde plak.

Al die lijfstraffelijke bepalingen in het rijk des schoolmeesters zijn sedert lang afgeschaft. De plak, die verschrikkelijke

nachtmerrie der schoolkinderen, is sedert tachtig jaren, en in zekere plaatsen nog langer, teenemale buiten gebruik, en ‘de wackere roede van den bercken tacke’..... och, neen; die is den schoolkoning nog zoo lang niet ontnomen. Ik, die deze regelen schrijf, weet nog dat die vreeslijke roede daar op meesters gestoelte lag; ook weet ik nog dat in mijne kinderjaren dat gestoelte in de dorpsschool tegen het venster stond, dat de meester daar soms zijne pijp zat te rooken en een glaasje brandewijn te drinken, of ook wel eens in slaap viel, terwijl ik, en andere kleine schoolschelmen, ons met heel wat anders, dan met leeren bezig hielden.

Doch wij bevinden ons nog altijd in de school van meester Boudewijn Mys.

- Les opzeggen! gebiedt deze van uit zijn gestoelte, waarin hij half in slaap is gevallen.

De kinderen komen een voor een bij hem en lezen hunne les.

- Hola! roept de schoolmeester, terwijl hij een oog werpt op het bevuilde leesboek, waarvan de bladen verscheurd zijn.

Het kind krijgt eene koude rilling door den ruggegraat en verbleekt.

- Waarom is dat boek zoo vuil, verscheurd en verhakkeld? rabauw, deugniet!

Het kind begint te weenen; de scholieren staan recht of kruipen op de banken, om te zien wat er gebeurt.

- ‘*Die syn boeck scheurt*, *of!*....’ roept de schoolmeester dreigend.

Ja, het kind had gezondigd tegen den artikelbrief; de straf werd onmiddellijk toegepast.

- Steek de hand uit! beval de meester, die zijne houten lat, in den vorm van een klein schuimspaan, reeds had vast gegrepen.

De leerling stak zijne platte hand uit; Boudewijn sloeg er tweemaal en tamelijk hard met zijne plak op.

Er volgde een ontzettende kreet van den kleinen misdadiger en daarop een aanhoudend schreeuwen en snikken.

Sommige leerlingen door medelijden bewogen of bevreesd voor de geduchte schoolplak, begonnen te weenen en te huilen; anderen lachten en klapten in de handen. Heel de schoolbevolking stond overeind en was in beweging, gelijk een mierennest, en het was slechts na een tijd lang met den mond en de berkenroede gedreigd te hebben, dat de schoolmeester er eindelijk in gelukte de rust te herstellen.

Langzamerhand kwamen de kinderen beurtelings, elk met zijn leesboek in de hand, wederom naar het gestoelte om de les op te zeggen.

Wij gaan de menigvuldige overtredingen tegen den artikelbrief en de verder toegepaste straffen stilzwijgend voorbij.

- Hebben allen de les opgezegd? vraagt Boudewijn, zijne kleine bevolking overziende.

Er volgt een oorverdoovend geraas van: ‘Ja, meester! Ja, meester! Neen, meester, ik niet! Ik wel!

- De schriften geschreven?

- Ja, meester! Neen, meester!

- Allen gaan zitten om te ontbijten! beveelt de stem van den schoolmeester.

Hoor ik den lezer niet de opmerking maken, dat het hem zoo zonderling voorkomt, de kinderen gedurende den schooltijd het ontbijt te zien nemen? Hedendaags komt dit gebruik zonderling voor; in de voorgaande eeuwen dachten de schoolmeesters er anders over; want niet alleen in de school van Boudewijn Mys, maar ook in andere scholen liet men de kinderen toe te ontbijten.

De schoolmeester van Turnhout behoefde geen tweemaal te roepen dat het oogenblik van eten daar was; het eerste woord was niet uit zijnen mond, of de boeken en schrijfborden werden rechts en links weggeschoven, ten deele zelfs op den vloer geworpen, terwijl er een gedruisch van schuivende en vallende klompen, van roepen, schreeuwen en juichen ontstond, dat men

zoude gezegd hebben zich niet in eene school, maar in het midden eener jaarmarkt verplaatst te zien.

Niet zelden ontstond er gedurende het ontbijt een hevige twist, dewijl het dikwijls gebeurde, dat een of ander leerling, wiens knapzak minder goed voorzien was, zich een smakelijken brok van zijn beter bedeelden nabuur wilde toeëigenen. Dan werd er geschreeuwd, gekrabd, gevochten, banken, boeken en schrijfborden overhoop geworpen, tot dat ‘de wackere bercken tacke’ van den schoolmeester de vechters kwam scheiden en de rust herstellen.

Meester Boudewijn had voor gewoonte, gedurende het ontbijt zijner leerlingen eenigen tijd op de straat langs de vensters der school op- en neêr te wandelen; dat deed hij ook op den voormiddag dat wij zijne school zijn binnengetreden.

- Hola, hé! wie maakt daar zoo een leven? riep hij van buiten op de ruit tikkend.

Oogenblikkelijk kwam er stilte, waarna de meester zijne wandeling hernam.

- Wat is dat daar achter in de school? riep hij, op nieuw voor het venster stilstaande; waarom laat gij die banken niet op hare plaats? Wat zijt gij toch een janhagel!

Dat Boudewijn den schrik in zijne scholieren had, moest wel waar zijn, want op zijne stem bleven de banken stil staan en de kleine werklieden, die het daareven zoo druk hadden, kropen achter den rug van een hunner makkers, of lieten zich op den grond vallen om niet gezien te worden.

- Tik! Tik! klonk de glasruit onder den kneukel van den schoolmeester; wie werpt daar al dat hout en turf op het vuur, riep hij; wilt gij de school in brand steken? wat rabauwen van kinderen!

Een man uit de buurt, die de school voorbijging, bleef een oogenblik met Boudewijn staan praten over weêr en wind, wit en zwart. En daar binnen ging het er toe, alsof letterlijk de wereld verging; hier vocht men gelijk een half dozijn honden, daar stapelde men drie of vier banken op een, welke daarna met

gedruisch, en onder de algemeene toejuiching der aanschouwers, op den grond vielen; ginds stond een jongen te huilen om het hem ontroofde voorwerp, terwijl daarnevens eenige deugnieten met de knikkers speelden. Eensklaps echter nam het gedruisch der schooljeugd zoo hevig toe dat Boudewijn wel gedwongen was, het gesprek met zijn buurman te onderbreken. Hij stak het hoofd door de spleet van de deur en riep gebiedend:

- Iedereen op zijne plaats! Hola, he! Wat zie ik daar? Zoudt gij durven vechten?

Boudewijn was met een sprong in de school, en greep zijne ‘wackere bercken roede’.

- ‘*Die in 't hair plucken*’ riep hij donderend; of dient de artikelbrief mijner school dan tot niets?

En met zijne roede sloeg hij een paar vechtende bengels geducht om de lenden. De eene bengel liep huilend naar zijne plaats; de andere, opgewonden door de pijn, die hem de ‘wackere bercken roede’ veroorzaakte, schopte den schoolmeester tegen de schenen, waarop deze hem zijn stok op den schouder in stukken sloeg.

- En nu de deur uit, rabauw! riep de schoolmeester, en wierp zijn kleinen tegenstrijder op handen en voeten naar buiten.

Daarmede was de strijd geëindigd.

Boudewijn keek naar den zandlooper, die op zijn gestoelte stond, en bemerkte dat op dit oogenblik de laatste zandkorrel naar beneden viel. Hij riep dat de school uit was, dat de middagschool juist ‘ten noene’ zou beginnen, en hij dan les wilde geven in ‘die profytelycke cypherconst.’

Met het gedruisch van een waterval stroomde de woelende schooljeugd naar buiten.

Juist toen meester Boudewijn wilde uitgaan, kwam Bavo's Quinte, de vorster van Turnhout, hem in de deur tegen.

De ambtman kwam hem wegens de ouders van den scholier, die daar even zoo ongenadig met de ‘wackere bercken tacke’ werd toegetakeld....

Boudewijn liet hem niet uitspreken:

- Wie beklaagt zich dat ik de rabauwen mijner school, volgens den artikelbrief, heb bestraft? vroeg hij.

- De jongen is deerlijk toegetakeld; hij kan niet meer staan op zijne beenen, en zijne armen zijn letterlijk verlamd.

- Juist wat hij hebben moet; grooter deugniet is er in mijne school niet.

- Er was iemand in de buurt, die beweerde, dat gij den jongen wel den ruggegraat midden over kondet geslagen hebben.

- Met zoo een stokje, dat stellig niet dikker is, dan een ganzenpen?

- De vader wilde zijn beklag maken bij den schoutet en schepenen.

- Dat mag hij? En wat zal hem dat baten? Of weet gij dan niet dat ik heer en meester ben in mijne school?

- Toch juist niet onbepaald heer en meester.

- Onbepaald.

Hij nam eene plank van den muur waarop eene kleine plakkaat was gehecht en vroeg of Quinte de regelen van een ouden artikelbrief, die toch nog steeds in zwang was, wilde lezen.

Quinte las:

Als ik den scholier met die tacke wil geesselen fel,
Ofte met die placke sloegh noch so snel,
So sullen die ouwders 't niet belette,
Oock in die schoole sullen sy ghenen voet moghe sette,
Nyemant tensy den schoolmeester alleen,
Sal in die schoole iets ordonneeren 't sy groot of kleen,
Nyemant sal enz.

- Gij zijt ten volle in uw recht, zei Quinte, na den artikel van het lijfstraffelijk schoolrecht gelezen te hebben.

- Gij, die 's lands keuren en breuken op uw duimke kent.....

- Ik herhaal, dat gij in uw recht zijt.

- En waar zou dat heen, indien ik den artikelbrief niet deed eerbiedigen?

- En wat zou er gebeuren indien ik de hand niet hield aan de keuren en breuken?

- Dan ging het in de Vrijheid juist zoo als in mijne school.

- Wij hebben onze boeten, pijnbank, galg en rad, en gij uwe plak en roede.

- Is dat niet zoo? Wel lieve Hemel! hebt gij ooit een schoolmeester gekend, die zijne leerlingen niet mag afranselen? Zonder plak en roede! wel, dan was het gedaan met het onderwijs.

- In mijnen tijd strafte men tienmaal meer, dan heden.

- Toen was het onderwijs ook vrij wat beter.

- Ik voor mij, toen ik nog naar de school ging, kreeg dikwijls meer slagen, dan ik zwaar woog.

- Gij hadt een bekwaam onderwijzer; hij is het, die den grond gelegd heeft van uwe ervarenheid in de rechtskunde.

- Mijn meester zei maar altijd, dat al de geleerdheid, die bij de schoolkinderen niet met plak en roede wordt ingeslagen, geen duit waard is.

- Ik ben volkomen van zijn gevoelen; neem de plak en de roede weg, en in minder dan acht dagen is de school letterlijk ten onder.

- De schoutet en schepenen die allen lieden zijn met een week hart.....

- Zouden misschien wel willen dat de schoolmeester den artikelbrief maar vaneen scheurde, en zijne roede wegwierp?

- Neen, dat juist niet, maar dat gij ‘den reghel der Duitse schoolmeesters’ wildet volgen, waarin een ervaren en bekwaam onderwijzer den raad geeft aan zijne ambtgenooten, om de scholieren ‘niet soo te sollen ofte stooten, dat zij bloeden of de leden breken.’

- Geen duim breed sta ik van mijn schoolrecht af, riep Boudewijn; wat men in Duitschland doet, gaat mij niet aan.

- Nog eens, gij zijt in uw recht, meende de vorster; in uwe plaats handelde ik niet anders.

Boudewijn Mys was, zoo als wij reeds gezegd hebben, een braaf man; hoe kwam het toch met zijne geaardheid overeen, zijne leerlingen zoo wreed te behandelen?

Meester Boudewijn leefde in de zestiende eeuw en was, even als de meesten zijner tijdgenooten, die zich met het vak bezig hielden, van gevoelen dat het onderwijs zonder plak en roede volstrekt onmogelijk was.

- De geleerdste mannen van onzen tijd, beweerde Boudewijn, waren in de school de grootste deugnieten geweest, en hadden bijgevolg het meest van de plak en roede gehad, ergo.....

- Ik had nog eene andere boodschap voor u, sprak Quinte, toen zij over het vraagpunt van lijfstraffelijk schoolrecht eens waren en hadden uitgepraat.

- Eene boodschap voor mij?

- Van schoutet en schepenen.....

- Laat ons hier op eene der schoolbanken een oogenblik gaan zitten.

- Of liever ik wilde u iets vertrouwelijk mededeelen..... het is juist geene boodschap.

- Waarom maakt gij omwegen, Quinte, wij waren toch altijd vrienden?

- En die zijn wij nog, en die zullen wij blijven; ook is het daarom dat ik u kwam waarschuwen.....

Quinte ging den grendel voor de schooldeur schuiven.

- Zijn het geheimen?

- Ja, zeker, en beloof mij heilig dat gij aan niemand, wie het ook zij, zult herhalen wat ik u hier op de schoolbank ga kenbaar maken.

- Dat beloof ik heilig; doch waar gij heen wilt, mag de Hemel weten.

- Waar ik heen wil, weet ik zeer goed; en wat ik u wilde zeggen, gaat voornamelijk u aan.

- Is het iets goeds of iets kwaads?

- Niets goeds, Boudewijn.

De schoolmeester verbleekte.

Quinte hernam:

- Terwijl schoutet en schepenen gisteren vergaderd waren, heb ik ter loops iets afgeluisterd en het achter mijne mouw gestoken; geen der raadsheeren kan echter weten dat ik iets van hun gesprek heb afgeluisterd.

- Ter zake Quinte, waartoe al die draaien, en omwegen?

- Kan ik op uwe geheimhouding rekenen?

- Is mijn woord niet voldoende?

- Och, ja, ik ben veel te wantrouwend; doch wij beleven een zonderlingen tijd, en de voorzichtigheid is en blijft toch wel altijd de moeder der porceleinkas.

- Nog eens, ter zake, Quinte.

- Gij kent de keizerlijke reglementen op het schoolwezen?

- Zeer goed.

- Dan weet gij ook dat de schoolboeken door een gezworen drukker moeten gedrukt worden.

Boudewijn keek den vorster vragend aan; zijne ronde oogen schenen nog ronder te worden.

- Komen uwe schoolboeken wel altijd uit de drukkerij van den gezworen drukker? hernam Bavo's Quinte.

- Neen, maar wat maakt dat ook, indien de boeken toch goed zijn?

- Dat maakt toch altijd zooveel, dat gij de keizerlijke voorschriften hebt overtreden, en bijgevolg hoogst strafbaar zijt in de oogen der wet.

- Neemt gij dat zoo hoog op?

- Volgens 's keizers ordonnantie, moeten de schoolboekjes de eerste beginselen van den godsdienst bevatten; dat boekje is in uwe school vervangen door een ander, waarin wel is waar onmerkbare veranderingen, maar toch veranderingen zijn gebracht.

- Ik verklaar u op mijn woord van eer dat ik daarop geen acht heb geslagen.

- Gij waart in geweten verplicht daarop te letten.

- Dat beken ik volgaarne.

- Ook het boekje waarin men leest, hoe de kinderen aan tafel moeten bidden, is niet hetzelfde.....

- Het verschil zal toch niet groot wezen.

- Mogelijk; ook in het boekje, waarin men leest, hoe men de mis moet dienen, moet hier en daar iets te lezen staan, waarop de aandacht van schoutet en schepenen is gevallen.

De schoolmeester zat nadenkend te luisteren.

- De schoolwet luidt, zoo vervolgde de ambtenaar; dat de schoolmeester verplicht is aan elk kind, beneden de vijftien jaren, den kerkzang te leeren; blijft gij aan dien plicht sedert een heelen tijd niet te kort?

- De kinderen zingen niet gaarne.

- Dat is geen verontschuldiging; nog iets anders: het is den schoolmeester geraden, zoo zegt 's keizers ordonnantie, zich aan dit alles stipt te gedragen; want wie andere schoolboeken bezigt, zal streng gestraft worden.

De schoolmeester hemde een paar malen.

- Het is mijn broeder Volpard, die mij die boekjes heeft bezorgd; ik voor mij ben daaraan volkomen onschuldig.

- Zijt gij niet heer en meester in uwe school? Wat heeft Volpard hier te maken?

- Gij hebt gelijk; doch wat kwaad steekt er in, dat die schoolboekjes hier of ginder gedrukt werden?

- De keizerlijke ordonnantie! antwoordde Bavo's Quinte, met opgestoken vinger; zoudt gij u tegen de bevelen van uwen wettigen vorst willen verzetten?

- Volstrekt niet, maar....

- Ik weet dat gij een braaf onderdaan en ook een goed kristen mensch zijt; doch weet dat uw broeder Volpard u boekjes in de hand heeft gestopt, die wel even naar ketterij zouden kunnen ruiken.

- Wat zegt gij daar? vroeg de schoolmeester, van zijne bank opspringend.

- Ja, naar ketterij.

- Gij weet toch, Quinte, wie ik ben?

- Dat weet ik, Boudewijn, maar ook weet ik dat er reeds van het jaar 1526 tot 1550 verschillende plakkaten bestaan tegen den voortgang der ketterij.....

- Ik toch ben geen ketter.

- Denkt gij dat er nooit iemand aan de galg werd gehangen die tot den laatsten oogenblik niet ophield te roepen, dat hij nooit had gestolen?

- Quinte, gij doet mij beven.

- Indien schoutet en schepenen jegens u slecht gezind waren, hingt gij morgen aan de galg.

- Genadige God!

- Stil, zoo ver komt het niet; Bavo's Quinte, die 's lands keuren en breuken, even vast als zijne hersenen, in het hoofd heeft, zal daar wel een stok voor steken.

De vorster legde de hand beschermend op de knie van den schoolmeester.

- Indien men echter volgens de letter van het plakkaat te werk ging, zoude men u leelijk beet hebben....

- Volpard! Volpard!

- Op het verspreiden van kettersche boekjes, schimpschriften, spotprenten en dergelijken tegen kerk en koning, staat eene zware straf.

- Wat heb ik toch gedaan?

- Wanneer men voor de vierschaar de beschuldiging zoo wat schuins wist te draaien, vielt gij ongetwijfeld onder de toepassing der verschrikkelijkste straf....

- Hoe men toch in zijn ongeluk komt!

- Misschien zoudt gij een en ander wel kunnen goed maken, doch op de pijnbank....

- Aï! riep de schoolmeester, die van zijne bank plotselings opsprong, als hadde hem een schoenmakers-els dwars door den bil gestoken.

- Gij ziet dat Bavo's Quinte op de hoogte is van menige zaak betreffende 's lands wetten en lijfstraffelijk recht.

- Dat weet ik, Quinte, maar wat raad? Weet gij geen raad?

- Ja, zeker, dat zou al heel schoon wezen, indien ik geen raad wist; zou men dan niet met alle recht mogen zeggen dat Quinte niets anders, dan een domoor is?

- Nu zie ik dat wij vrienden zijn.

- Kom eens hier en geef mij al uwe leesboeken, oude en nieuwe, die er in uwe school voorhanden zijn, wel te verstaan de leesboeken u door Volpard in de hand gestopt.

In een oogwenk had de schoolmeester al de leesboeken welke op de banken verspreid lagen, bijeengebracht.

- Dat zijn de oude, zeide Quinte; hebt gij ook nog ongebruikten in uw bezit?

- Hier in mijn gestoelte liggen nog verscheidene pakken, welke ik zelfs nog niet heb geopend.

- Breng ze hier, en werp alles in deze turfmand.

Weldra was de mand vol leesboeken en afgescheurde bladen, die Boudewijn onder de banken en van den vloer had opgeraapt.

- Geef hier de mand, zei de vorster; en hij schudde al wat zij bevatte op het vuur,

Weldra bleef er van die honderde schoolboeken niets meer over, dan een hoop verkoold papier, dat deels met den turfrook door de schouwpijp wegvloog, en deels in de asch van den haard bleef liggen.

Terwijl de schoolmeester met de tang door het vuur rakelde, ten einde de laatste sporen van het verbrande papier te doen verdwijnen, ontsnapte hem een zware zucht.

- Waarom zucht gij? vroeg de vorster glimlachend.

- Het is alsof er mij daar een stuk lood van de borst rolt.

- Dat wil ik gelooven; doch wij hebben nog niet afgewerkt; uwe verbrande leesboeken moeten door goedgekeurde vervangen worden.

- Gelukkiglijk heb ik de oude schoolboeken zorgvuldiglijk bewaard.

- Overheerlijk; haal ze terstond en leg een boek op de plaats van elken scholier.

In eene oude kas in den hoek der school, tusschen bezems, vloerzand, vetkaarsen, tondeldoos en zwavelstokken lagen de veroordeelde leesboeken, die in een oogenblik de plaats hernamen, welk de onvoorzichtige schoolmeester hen, eenigen tijd geleden, had doen ontruimen.

- Zie zoo, nu kan de pastoor ‘visitatie’ komen doen, zei Quinte; alles is in den haak.

- De pastoor komt sedert een heelen tijd niet meer in de school.

- Omdat de man vertrouwen in u heeft; omdat hij overtuigd is, dat Boudewijn een braaf kristen mensch is.

- Bij de ‘visitatie’ van den pastoor had ik in een zuren appel kunnen bijten, Quinte.

- Verwonderlijk, dat gij daaraan niet eerder hebt gedacht..... nu nog iets anders; dezen middag moeten uwe zanglessen hernomen worden.

- Dat zal gebeuren.

- En indien pastoor of schoutet de opmerking mochten maken, dat sedert een tijd de zang in uwe school werd verwaarloosd, zult gij aanhalen, dat gij verkoud, hevig verkoud waart, dat de kinderen meest allen geleden hebben aan een scherpen hoest, die het zingen volstrekt onmogelijk maakte.

- Ik zal uwe raadgevingen stipt nakomen..... gij zijt een onschatbare vriend.... een mensch met een verstandig hoofd, zoo als men er niet veel ontmoet.

De vorster streelde welgevallig zijne kin.

- Boudewijn, nu had ik u nog een woord te zeggen over uw broeder Volpard en zijn vriend Palmm; en vooreerst wie is die Palmm?

De schoolmeester trok even de schouders omhoog en antwoordde:

- Al wat ik weet, is dat hij Lodewijk Palmm heet, en sedert eenige maanden van tijd tot tijd in het Roode Schild eenige dagen verblijft.

- Hij is zeer bevriend met uw broeder Volpard.

- Zeer bevriend; het is Volpard die zijne vertering betaalt.

- Vanwaar komt die innige vriendschap?

- Dat is mij onbekend; doch ik heb met een half woord van Volpard verstaan, dat mijnheer Palmm een groot geleerde en een voornaam man is.

- Indien hij maar geen gemeene schavuit is.

- Zijn uiterlijk is niet innemend; ik houd hem voor een geslepen, doortrapt man, met tamelijk veel kennis.

- Een schavuit, een schavuit, niets anders.

- Gij hadt mij nog iets over Volpard te zeggen.

- Ja, doch gij belooft mij toch de stiptste geheimhouding?

- Voorzeker.

- Ook van uw broeder heb ik op het Vrijheidshuis ter loops iets afgeluisterd; zou hem de ketterij niet min of meer in het hoofd zitten?

- De Hemel beware hem daarvoor.

- Boudewijn, ik heb twee oogen en twee allerbeste ooren; en wat ik gehoord heb bij u in de gelagkamer, in den namiddag, toen Wentsel Erbont uit Duitschland terugkeerde, geeft mij geen goed denkbeeld van Volpard.

- Wat hebt gij daar gehoord?

- Dat Volpard met al zijne streken en zijn geslepen tronie, niet slim genoeg is om verborgen te houden dat hij de hedendaagsche denkbeelden, welke tot ons uit Duitschland overwaaien, innig aankleeft.

- Och, kom, is dat niet overdreven? Volpard was steeds aan het oude gehecht.

De vorster schudde met het hoofd.

- Volpard is sedert lang niet meer, wat hij wezen moest; nu, dat is voor zijne rekening, doch hij verlieze niet uit het oog dat er koninklijke ordonnantiën bestaan, die.....

- Aan dat alles heb ik niet eens gedacht.

- Die zeer streng zijn, opzichtens diegenen welke de nieuwe leer aankleven, verdachte boeken, spotprenten, schimpschrif-

ten, in Duitschland gedrukt, over de grenzen voeren, of er gebruik van maken....

- Zou mijn broeder gevaar loopen? vroeg de schoolmeester verbleekend.
- De schoolboeken, die wij daareven hebben verbrand, waren in Duitschland gedrukt....
- Dat is mij onbekend.
- Dat is stellig; uw broeder bracht dezelve heimelijk hier in uwe school.... ergo.....
- Ergo.....
- Daarop staat de doodstraf! zei Quinte.
- De goede God sta ons bij!
- Luister, zoover komt het niet; Volpard wordt eigenlijk niet beschuldigd, doch dit weet ik, dat hij verdacht wordt. En nu geen woord aan iemand van al hetgeen er hier in de school tusschen ons beiden vandaag is omgegaan.....
- Geen woord.
- En laat ons allen op onze hoede zijn, want het is heden een gevaarlijke tijd.

Daarop gingen zij beiden de school uit.

III.
De Amsterdamsche bedelaar.

Het is in den vooravond van denzelfden dag dat wij den vorster der Vrijheid in de school van Boudewijn Mys hebben aangetroffen.

Zoo als gewoonlijk is er weinig of geen beweging meer in de stad. Ook is het slecht weder; het waait hevig, het stofregent, de lucht is donker, en donker is het ook in de eenzame straten. Hier en daar brandt er een flauw, rosachtig oliepitje aan den voet van een Mariabeeld, dat zich in zijne donkere nis van den een of anderen gevel schijnt geborgen te houden; het is niets meer, dan het kleine dwaallichtje in de donkere vlakte. Aan den hoek van sommige huizen hangt eene kleine lantaarn, welke men des avonds ontsteekt, ter eere van een heilige, die daar boven op een ijzeren staaf, dwars over de straat is geplaatst.

Binnen een paar uren zullen die weinige lichtjes overal zijn uitgedoofd, en dan zullen de straten even donker zijn als een graf.

Bavo's Quinte had zijne lantaarn ontstoken en verliet zijne woning; hij had hier en daar nog eene boodschap te doen, onder andere bij den stadhouder. Op de markt voor het Vrijheidshuis stond hij stil; wat zag hij daar ginds in de verte? Het was toch geen brand? vroeg hij bij zich zelven. Geheel de straat was verlicht; de huizen schenen in het rosachtig schijnsel nevens elkander te dansen. Er waren een zekere beweging en gedruisch in de straat, en langzamerhand kwam die beweging, kwam dat gedruisch den vorster te gemoet.

- Is dat de edelman daar ginds uit de straat niet? sprak Quinte, terwijl hij zich met den rug tegen het Vrijheidshuis plaatste; ja, daar is de stoet.

Voorop kwamen twee bedienden met brandende fakkels; daarachter een paar mannen, eene vrouw met een kind aan de hand, allen in warme, pelsen mantels gedoken; een bediende sloot den stoet.

- Ik weet al, waar dat alles heengaat, zei Quinte bij zich zelven; ja, er is dezen avond een klein feestje bij jonker Leeuwenhout, en er zal daar weêr niet weinig gesmuld worden. Eene der meiden heeft mij eens verteld wat daar bij die groote lui op een avondmaaltje zoo al wordt opgepeuzeld, vooreerst: ‘stokvis met eyeren, daarna soete vis, en oock een scotel met sneden uytte oude pasteyen’. Maar daarmede was het maal nog niet afgeloopen; neen, men was nog slechts half weg. Ik voor mij zou daarin reeds mijn genoegen gegeten hebben, doch die groote heeren verstaan dat anders. Weldra diende men op: ‘Sprenktvlees van een vetten hamel, gesode wilt met witte boonen, en na al dat eten nog een salaat van ajuin.’

Quinte veegde het water van zijn mond, en vroeg bij zich zelven, hoe het toch komen mocht, dat menschen, die al dat lekker eten gebruiken, niet letterlijk openbarstten.

Hij zag den fakkelstoet achter den kerkmuur omslaan en

langzamerhand in de Paterstraat verdwijnen. ‘Boonen, wilt, salaat van ajuin’ mompelde hij met het water in den mond, en vervolgde zijnen weg door de pikdonkere straten.

Eensklaps kwam er een hevige rukwind, die hem zijne lantaarn uit de hand sloeg en het licht uitdoofde. Hij bevond zich in de nabijheid van het kasteel, waar bij elken voet gronds, elken boom, elk stuk hout der omheining, even goed kende als de verschillende voorwerpen, welke er bij hem rond den haard stonden. Langzaam stapte hij door de duisternis voort, toen hij eensklaps op twee menschen liep, die tegen een boom langs de heining der warande stonden. De vorster, wien bij het minste denkbeeld van gevaar het bloed van het hart naar beneden zakte, gaf een geweldigen schreeuw. Een der mannen zette het op een loopen, terwijl de andere, door Quinte onverwachts op het lijf geloopen, op den natten grond uitgleed en achterover in den breeden gracht tuimelde, die vol water stond. De man riep om hulp; en wat zoude de vorster doen? Juist wat de kinderen doen, wanneer een hunner makkers, in het water gevallen, op het punt is te verdrinken; zij gaan loopen en komen te huis met groote verbazing en schrik vertellen dat de zoon van den buurman daar even verdronken is.

Dat ook zoude Bavo's Quinte gedaan hebben, indien hij niet gehoord had, dat er op een paar honderd stappen iemand met eene lantaarn op hem kwam aanloopen.

- Hier langs! riep de vorster met eene stem, alsof hij zelf in het grootste gevaar verkeerde.

- Hulp! riep de man die in de gracht lag; hulp, ik verdrink!

De man met de lantaarn was reeds daar, en hield zijn licht over de donkere diepte.

- Houd u stevig vast, riep hij, aan dien eiken struik, tracht met het hoofd boven het water te blijven en wees verzekerd dat gij geen gevaar loopt.... Quinte, steek hem een stuk hout toe.

- Waar haal ik dat? zei de vorster rillend als had hij zelf in de koude gracht gelegen.

- Ligt er niet een smalle plank over de gracht, daar een paar honderd schreden hooger op? vroeg de man met de lantaarn.

Terwijl hij dit zegde, liep hij langs de gracht en kwam weldra met de plank op den rug aanloopen.

- Houd u stevig vast, riep hij, terwijl hij de plank van zijne schouders nam en ze daarna over het water heen stak.

De man klampte zich aan de reddingsplank vast, en werd in een oogenblik tegen den steilen overkant omhoog getrokken.

Alle gevaar was voorbij.

- Loop nu maar spoedig naar huis, en ga u droogen, zei de man met de lantaarn.

- Waar woont gij? vroeg de vorster.

- Ach, lieve heeren, heeft de arme bedelaar een t'huis? kermde de arme kerel bevend van koude.

- Zijt gij geen Hollander? vroeg de man met de lantaarn.

- Ach, ja, lieve heeren, een arme Amsterdammer om u te dienen.

- Ja, het is een bedelaar, zei de vorster, terwijl hij den afgevallen hoed van den vreemdeling bij het licht bracht; zie, daar is de kempenkoord met het loodje er aan, ten teeken dat hij in zijn land zijn brood mag bidden....

- Ja wel, beste heeren, zeide de bedelaar.

- Maar zeg eens, hernam de vorster, wiens moed geheel was terug gekeerd; wie was de man, die daar even hier met u tegen den boom stond, en daar langs de dreef heenvluchtte?

- Och, beste heeren, een arme bedelaar, zoo als ik, uw dienaar.

- Liegt gij niet, rabauw? sprak Quinte, terwijl hij hem de lantaarn tegen het aangezicht hield.

- Ach, beste heer, zou ik durven liegen? sprak de bedelaar jammerend; het zou den Heer getergd zijn voor een bedelaar.

- In Amsterdam, en misschien ook in de omstreken hebt gij het recht om uw brood te vragen, doch hier....

- Ach, beste heer, onze genadige koning, Philippus-de-

tweede, is toch uwe en ook onze koning, antwoordde de bedelaar, en zoo in Amsterdam als hier en elders zijn wij immers allen zijne onderdanen?

De naam des konings werkte altijd gunstig op den ambtman van Turnhout.

- Ja, ja, dat is waar; en bedelen moogt gij, het kempen snoer met het loodje om uwen hoed is daar een bewijs van....

- Welnu dan, beste heer....

- Maar in de ordonnantie van onzen vorst staat ook te lezen: ‘De quade gheboeften, die ghesont syn van lyf ende leden moeten ghedwongen worden, om te wercken ofte sy sullen arbitralick gecorrigeert worden, en....’

Terwijl Quinte zijne rechtsgeleerdheid ten toon spreidde, had de bedelaar een sprong gedaan en was verdwenen in de duisternis....

- Wat is dat nu? zei de man met de lantaarn.

- Loop hem na! riep de vorster gebiedend.

- Doe het zelf, was het antwoord; het is al heel flink van mij, dat ik den rabauw uit het water haalde, zonder mij ware hij stellig verdronken.

- Die kerel staat mij niet aan, zei de vorster; jammer dat ik hem niet bij den kraag nam en opbracht voor de heeren der wet.

- Dat zou niet gemakkelijk gegaan zijn, sprak eene stem, die met den wind tot den vorster kwam; of denkt gij dat ik geen mes bij mij heb?

Quinte werd ijskoud van schrik.

- Wat gemeen gespuis! zeide de man met de lantaarn, die volstrekt niet bang was.

- Zij stapten te zamen een eind wegs voort. Op den hoek der straat ontstak Quinte zijne lantaarn aan die van den poorter, groette hem en ging rechts af, weêr de Vrijheid in.

- Wat beteekent dat alles? vroeg de vorster bij zich zelven; ik heb daar een zonderlingen inval.

Hij bleef een oogenblik stil staan als om beter te denken.

- Was de kerel, die daar het eerst weg liep, mijnheer

Lodewijk Palmm niet? Quinte heeft altijd goede oogen gehad, en er gebeurden dikwijls dingen in zijn leven, die hij op den reuk kon beoordeelen.... ergo.... Maar wat heeft die mijnheer Lodewijk Palmm met een bedelaar te maken? En dan op dit uur, en in dien afgelegen hoek, waar des avonds geen levende ziel voorbij komt? En dan, zou die bedelaar niet van dat ‘quade gheboeften’ zijn? Maar is mijnheer Palmm thans wel in de Vrijheid? Indien ik eens even naar het Roode Schild ging, ten einde te weten te komen, of mijnheer Lodewijk thans hier is? Ja, dat moet, dat wil ik weten; of ben ik dan de vorster der stad en Vrijheid van Turnhout niet?

Er was dien avond volstrekt geen gezelschap in het Roode Schild; de schoolmeester, met zijne scheenplaten van berken schors voor de schenen, zat alleen bij den haard.

Van wit en zwart sprekende, hoorde Quinte den waard uit, en vernam weldra dat mijnheer Lodewijk Palmm sedert den avond dat wij met hem in het Schild kennis maakten, niet meer in de stad te zien was geweest.

- Zoude ik mij dan bedrogen hebben? dacht de vorster bij zich zelven. Hij bleef eenige oogenblikken zitten denken, begon te twijfelen en te gelooven dat hij zich wel konde bedrogen hebben bij die onverwachte ontmoeting, maar dacht eindelijk toch dat hij het goed voor had.

- Indien die weggeloopen persoon mijnheer Palmm niet was, zoo dacht hij, dan ben ik Bavo's Quinte, de vorster der Vrijheid niet meer.

Op dit oogenblik kwam Nella met kleinen Raphaël binnen.

- Gaat gij slapen, kleine? vroeg Boudewijn; kom hier, mijn Engel, dat ik u een kruis geef.

Raphaël kwam tusschen de knieën van zijn vader staan; en deze gaf hem een kruis en kuste hem goeden nacht op het voorhoofd.

IV.
Nella en Raphaël.

Willen wij met Nella en Raphaël eens den kleinen, houten trap, die naar de kelderkamer geleidt, opklimmen? Daar is de slaapkamer van Nella's broeder.

Tegen over het kleine ledikant, staat eene bidbank.

Nella haalt uit eene kas een klein kruisbeeld en plaatst het op de bidbank tusschen twee bloemvazen met veelkleurige stroobloemen.

Toen knielde Nella neder; kleine Raphaël knielde nevens haar.

Wat waren zij schoon, daar zoo biddend voor het kruisbeeld! Hunne groote oogen, blauw gelijk de zomerlucht, zagen zoo smeekend, maar toch zoo vrij naar boven! Twee engelen konden daar op de bidbank niet schooner zitten te bidden.

Toen zij vijfmaal het ‘Onze vader’ hadden gebeden, nam

Nella de handen van haar kleinen broeder vast, en vroeg zacht en innemend:

- Is Raphaël heden braaf geweest?

Het kind hief zijne schouders even omhoog, en zag zijne zuster vragend aan.

- Niet ongehoorzaam geweest?

- Weet niet, Nella.

- Met niemand getwist?

- Neen, schudde de kleine met het hoofd.

- Niets van anderen geroofd?

Zij sloeg den knaap oplettend gade, doch de perzikdons zijner wangen werd niet rooder.

- Heeft Raphaël, dezen morgen, bij het ontwaken, een kruis gemaakt en gebeden, zoo als Nella het hem heeft opgelegd?

Raphaël had zijne oogen neêrgeslagen; de perzikdons zijner wangen was hooger van kleur geworden.

Nella stak dreigend den vinger op, en sprak met gemaakten ernst:

- Raphaël, Raphaël! waarom vergat gij den goeden God bij het ontwaken te bidden?

Er kwamen twee tranen glinsteren in de oogen van den knaap.

- En dat deed Raphaël reeds voor de tweede maal, hernam Nella, moeite doende, om aan hare zachte gelaatstrekken eene ernstige plooi te geven.

Raphaël stak de twee handen uit en vloog zijne zuster weenend om den hals.

- Arme jongen! zeide Nella weenend van liefde.

- Is Nella boos op Raphaël? vroeg hij.

- Neen, zeide het meisje, en kuste haar kleinen broeder zoo dikwijls, dat er een lach op beider aangezicht verscheen.

- Is de goede God niet boos op Raphaël? vroeg de knaap.

- De goede God is nooit boos op brave kinderen; doch laat ons om vergeving bidden, Raphaël, en de belofte doen altijd braaf te blijven.

Toen bad Nella de akte van berouw en Raphaël stamelde de gekende bede achterna.

Daarna ontkleedde Nella haar kleinen broeder en legde hem slapen. Lang zat zij nevens het bed; lang bleef de kleine wakker; hij had ook zoo veel te vragen. En nu wilde hij nog eens de geschiedenis hooren, welke in dien beestenstal, ver, heel ver van hier, lang, zeer lang geleden, was voorgevallen.

En Nella verhaalde hem van dat kleine kind dat, bijna zestien eeuwen geleden, in een stal werd geboren; en van al die duizende Engelen, die op hunne gouden vlerken uit de lucht nederdaalden en een lofzang aanhieven ter eere van den nieuwgeborene.

- En hoe dat kind heette? vroeg Raphaël.

- Zijn naam was Jesus, geboren in een stal, rustend op een handvol stroo, maar toch veel grooter, veel machtiger dan al de Koningen der aarde.

Raphaël bleef luisteren en vroeg wat er verder gebeurd was in den veestal.

- Och, slaap nu, lieve jongen, glimlachte zijne zuster; al die heerlijke dingen heb ik u reeds zoo dikwijls verhaald.

- Maar het was toch ook zoo schoon, meende de knaap; waarom zoude Nella dat nog niet op nieuw vertellen?

En toen zette het meisje haar verhaal voort, van die schitterende ster, welke aan den Hemel stond, en den weg wees aan de Koningen uit het Oosten; hoe die Koningen bij het schijnsel van het helder nachtlicht, dat aan den Hemel hing, voortreisden naar de plaats waar Jesus in de krib op een handvol stroo lag te rusten; hoe de ster eensklaps bleef stilstaan en zoo den veestal aanwees, waar de Koningen den nieuwgeborene aanbaden en offers brachten.

Daarna moest Raphaël nog hooren verhalen, hoe de arme moeder, met haar kind op een ezel gezeten, moest gaan vluchten door eene eindelooze woestijn, waar men niets zag, dan boven het hoofd een gloeienden Hemel, en eene zee van brandend zand onder de voeten; hoe de vader het dier bij den toom

houdend, door het keizand voortstapte, en hoe vader, moeder en kind, en ook het lastdier des avonds door vermoeidheid uitgeput, zich ter rust legden onder een boom, welken men nog ten huidigen dage, zoo als men zegt, in de woestijn aantreft.... en gij, slaap nu ook, mijn goede Raphaël.

- Neen, hij wilde niet slapen, voor dat Nella nog meer had verhaald, zeide hij, terwijl hem de oogschelen reeds toevielen.

En zij verhaalde verder, dat honderdduizende Engelen op de stralen van het helder maanlicht kwamen nederdalen en het goddelijk Kind bij hunne verrukkende zangen deden insluimeren.

Toen sloot Raphaël ook zijne oogen en sliep in.

Nella maakte met hare hand een kruis boven hem, en kuste hem op het voorhoofd, waarna zij het kruisbeeld van de bidbank nam en hetzelve verborg in de kleerkas.

Had het kruisbeeld soms eene groote waarde, en vreesde Nella, dat het haar, in eene afspanning, waar allerlei soort van menschen in- en uitliepen, konde ontstolen worden?

Neen; haar oom Volpard, die wel eens op Raphaël's slaapkamer kwam, hield niet van het kruisbeeld, en het was daarom dat zij het wegborg.

Des anderendaags vroeg in den morgen zit Volpard in het Roode Schild bij den haard; hij heeft kleinen Raphaël op zijne knie zitten.

Raphaël, die zoo als de meeste kinderen op zijnen leeftijd, gretig naar vertelsels luisteren, vraagt aan oom Volpard, of hij hem niets schoons weet te vertellen.

Volpard ziet even door de kamer, of hij met zijn klein neefje wel alleen is, en zegt dat hij iets schoons weet uit het kinderleven van een der beroemdste mannen van zijnen tijd.

En hij verhaalde hem kleine anekdoten van dat kind.

- Ja, dat was schoon, zei Raphaël, in de handen klappend; en hoe heette dat kind?

- Luther, antwoordde Volpard, en hij voegde er bij dat, wanneer Raphaël grooter en ouder zou zijn geworden, hij hem honderde schoone dingen zou verhalen van Marten Luther, wien de menschen als eene Godheid moesten eerbiedigen.

- Schoone vertelsels? riep Raphaël in kinderlijke opgetogenheid; Nella weet schoone vertellingen.

- Wat zou Nella van vertelsels weten?

- Ja, van een heiligen bisschop, die dwars door het vuur wandelde, zonder zich te branden; van een deugdzaam priester, die de macht had, leelijke duivels uit te jagen, en dan nog....

- Is Nella zelve bezeten? onderbrak Volpard, en fronsde de wenkbrauwen.

- En dan nog van een doodarm, maar toch zoo machtig kind, dat eens heel ver van hier werd geboren.....

- Van een machtig, maar toch doodarm kind? dat is onzin, Raphaël.

- Ja, veel machtiger, dan al de Koningen der aarde; doch het is zeer lang, meer dan vijftienhonderd jaren geleden....

- Ja, ja, ik weet al, morde de oom; en wat heeft Nella u nog al meer verhaald?

- Van machtige Koningen die, bij het licht eener schitterende ster naar het vreemde land reisden, waar dat arm, maar toch zoo machtig kind moest geboren worden.....

- Zeer aardig van Nella.

- En van die schoone ster, welke eensklaps boven een veestal stil hield, waar de vreemde Koningen het kind kwamen aanbidden.

- En verder?

- Van duizende Engelen, die op gouden vleugelen kwamen nederdalen naar den stal, waar het kind op wat stroo in een krib lag.... is dat niet schoon, oom Volpard?

- Zeer belangwekkend.

- En dan verhaalt Nella nog, hoe de vader en de moeder van het kind voor booze menschen moesten gaan vluchten door eene grenzelooze woestijn, waar zij dag en nacht bewaakt wer-

den door Engelen, die talrijker waren dan het zand der aarde; heeft oom Volpard onze Nella nooit hooren vertellen?

- Nooit, Raphaël; ik wist niet dat uwe zuster zoo ervaren was.

- Dezen avond, wanneer ik slapen ga, verhaalt Nella mij nogmaals de schoone geschiedenis, waarmede wij beiden, eenige dagen geleden, zoo geweend hebben.

- Welke schoone geschiedenis is dat? vroeg Volpard schijnbaar onverschillig.

- Van datzelfde arm kind, dat eenmaal groot geworden, door ondeugende menschen zoo schrikkelijk werd vervolgd....

- Ga eens verder, Raphaël!

En de knaap verhaalde met medelijden, hoe goddelooze beulen den Onschuldige hadden gevangen, gehoond, bespot; hoe zij Hem als een misdadiger door eene groote stad hadden gesleurd, Hem hadden gegeeseld en eene kroon van scherpe doornen op zijn hoofd gedrukt.

Er kwam een traan in het oog van den kleinen verhaler, toen hij zegde dat de stekende doornen in het hoofd van den Onschuldige doordrongen en het bloed over zijn aangezicht deden heenstroomen.

- Ha, ha! En waarom weent gij, Raphaël? schertste Volpard.

De knaap hernam:

- En dit is nog niet alles; want daarna hebben zij den Onschuldige aan een groot, houten kruis genageld, en hem daar van pijn, honger en dorst laten sterven..... was dat niet wreed?

- Zeker was dat wreed.

- En weet gij wat er toen gebeurde, oom?

- Ga maar voort, mijn jongen.

- Drie dagen na zijnen dood, stond de Gekruiste uit zijn graf op, en veertig dagen later klom Hij ten Hemel, even gelijk de vogelen omhoog vliegen.... en weet gij nu wel wie die Gekruiste was?

Kleine Raphaël stak zijnen vinger omhoog, keek met zijne groote, blauwe oogen naar den Hemel, en zeide:

- Dat was God zelf!

Op dit oogenblik kwam Nella binnen.

- Waarom vertelt gij den kleine al die zonderlinge dingen? vroeg Volpard haar streng beziende.

- Foei! oom, hoe noemt gij dat? zeide het meisje verwonderd opziende.

- Gij zult het kind bang maken; verstandige lieden hebben mij gezegd, dat men zeer omzichtig moet zijn in de keus van vertelsels.

- Van deze toch zal niemand bang worden, meende Nella.

- En wat vertelt gij den knaap van een bisschop die door het vuur loopt zonder zich te branden; en van een geestelijke die duivelen uitjaagt?

- Och, oom, spreek toch zoo niet in de tegenwoordigheid van den kleine, fluisterde zij hem in het oor.

- Raphaël mag zeer goed weten dat sommige van uwe vertelsels niets anders zijn, dan zoutelooze fabelen, en.....

Nella zag hem vlak in de oogen en sprak op een ernstigen toon, die Volpard niet bij zijne nicht zoude gezocht hebben:

- Fabelen? Wanneer ik Raphaël des avonds, bij het slapen gaan, somtijds iets verhaal, zijn het gewoonlijk dingen die deel maken van de grondstellingen van ons geloof.

- Wat zijn de vrouwen toch zonderlinge schepselen! schertste Volpard; denken zij ook, met al die geheimzinnige dingen, zich schooner en belangwekkender te maken? Nella, ik meende waarlijk dat gij verstandiger waart.

- Verstandiger? herhaalde zij; zoudt gij ook willen, dat Nella de begrippen der hedendaagsche verlichters aaankleefde.

Zij had zijne hand vastgenomen, en vroeg met teederheid:

- Ach, oom Volpard, dat meent gij toch niet?

- Beschaafde kinderen mogen zich met sommige kinderachtige domheden niet bezighouden; en aan de opvoeding der kinderen moeten zij eene richting weten te geven, welke hen

van het bijgeloof en de dwalingen van verouderde leerstelsels verwijdert. En gij, Raphaël, luister voortaan niet meer naar al die vertelsels, welke zeer lief kunnen zijn voor kinderen van het gemeen volk, maar niet voor het neefje van Volpard Mys.... voor iets beters zijt gij in de wieg gelegd, mijn jongen.

Nella was bij die woorden doodelijk bleek geworden; hare oogen stonden vol tranen.

- Waarom weent gij? vroeg haar oom.

- Waarom wilt gij ons allen ongelukkig maken? weende Nella.

- Ha, ha! omdat ik het bijgeloof uit den huiskring wil verwijderd houden? Omdat ik van uw broertje, die zeer veel aanleg heeft, en natuurlijke begaafdheden bezit, een man wil maken, die zich boven het gemeen volk zal weten te verheffen?

- Ach, oom, wie heeft u al die ongerijmdheden ingeblazen? sprak Nella hem teeder beziende; voorheen dacht gij toch zoo niet over sommige zaken.

- De menschen worden hedendaags verstandiger, Nella.

- Wat ik daareven van u hoorde, oom, is toch geen bewijs van meer verstand, zei Nella, eenigszins scherp.

- Indien gij de groote hervormers der eeuw eens kondet hooren.....

- Neen, neen! schudde het meisje.

- Zoudt gij weldra met mij instemmen, dat.....

- God beware mij daarvoor!

- Nella, gij hebt veel van uw vader, die ook voor gewoonte heeft, mij tegen te spreken.....

- Spreek ik u tegen, oom?

- Gij zijt toch niet van mijn gevoelen..... nu, wat er van zij, vergeet nooit dat Raphaêl geen sterke gezondheid heeft; ook zijne moeder was niet sterk..... weet ook dat de knaap uiterst zenuwachtig is, en elke gemoedsaandoening bij hem moet vermeden worden.....

- Ja, oom, zei Nella; dat weet ik.

- En dat het gevaarlijk is, kinderen bang te maken.

- Dat weet ik, oom.

- En dan denk er ook aan, dat ik u beiden bemin, als waart gij mijne eigene kinderen, die ik gaarne gelukkig zoude zien, hier in de wereld.

- Ja, oom, sprak het meisje, terwijl zij hem een kus op het voorhoofd drukte.

- Ja, gij weet, kind, dat ik u beiden liefheb, en niet gewoon ben u iets te weigeren, maar....

- Maar, van die zonderlinge dingen van daar even zult gij aan Nella nooit meer spreken? Heb ik uw woord, oom?

En zij kuste hem nog eens.

- Kom, gij zijt een braaf meisje, en denk maar altijd, dat ik het goed met u en Raphaël voor heb.

- Ja, oom, zei Nella weemoedig glimlachend.

Zij nam haar kleinen broeder bij de hand, en ging met hem de deur uit.

- Brave kinderen, mompelde Volpard bij zich zelven; doch dat heeft nog geen het minste begrip van hetgeen er heden in de wereld omgaat; ja, de menschen hier in de Kempen zijn nog dood eenvoudig of liever onwetend en dom.

De lezer moet reeds lang opgemerkt hebben, dat mijnheer Volpardus Mys de begrippen der eeuw aankleefde.

Reeds sedert een paar jaren had Volpard in zijn hart het geloof zijner voorvaderen afgezworen, en de nieuwe leer aangenomen. Hij stond in betrekking met de heethoofden van groote steden en met eenige adellijke, Turnhoutsche, familiën, die even als hij, Luther's begrippen waren toegedaan. Het was door zijnen invloed dat in menig huisgezin der mindere klas de grondslag van een nabijzijnden afval werd gelegd, en dat de Turnhoutsche rabauwen ‘de quade gheboeften’ zoo als men het slecht volk noemde, gedurig werden opgeruid tegen Kerk, priester en staatsbestuur.

Tot hiertoe was Volpard's denkwijze echter voor de groote menigte nog een geheim; hij kende de ordonnantiën van Keizer

Karel tegen de ketterij van toen hij twintig jaren oud was, en hij herinnerde zich maar al te goed, welke straffen eenige afschuwelijke herdoopers in verschillende steden van Brabant ondergaan hadden.

Volpard was hang en voorzichtig; daarom ook ging hij nog ter kerke, en bleef oogenschijnlijk gehecht aan godsdienst en Koning.

Het was eenige dagen na het kleine tooneel dat wij tusschen hem en zijne nicht Nella hebben beschreven.

Het is avond, en het uur is daar dat kleine Raphaël gaat slapen.

Volpard heeft in den dag eene kleine opening gehoord in den zolder hoven het slaapvertrek; beweegloos ligt hij daar en loert met het oog door het geboorde gaatje.

Wat zag hij daar? Voor het kruisbeeld tusschen de twee vazen met stroobloemen, zag hij Nella en Raphaël biddend nederknielen.

Zij baden vijfmaal achtervolgens het, ‘Onze vader,’ en daarna het symbolum.

- Ik geloof in den heiligen Geest, eene heilige, katolieke Kerk, bad Nella, en met opgeheven handjes herhaalde Raphaël hare woorden.

Het symbolum was ten einde.

- Eene heilige katolieke Kerk! hernam Nella, verstaat gij dat, Raphaël?

- Ja; eene heilige katolieke Kerk, gemeenschap der heiligen, vergiffenis der zonden, verrijzenis des vleesches, en het eeuwig leven, amen, bad Raphaël.

- ‘Eene heilige katolieke Kerk,’ prent deze woorden vast in uw hoofd, mijn lieve jongen, en wat er ook in de wereld rondom u moge gebeuren, houd u daaraan, zei Nella.

- Wat er ook moge gebeuren?

- Al moest u dat het leven kosten, Raphaël; maar behoud het geloof der eenige, heilige, katolieke Kerk.

- Zult gij mij dan dezen avond iets nieuws vertellen?

- Ja, iets schoons.

Toen werd het kind ontkleed en slapen gelegd.

Met de hand onder het hoofd legde de kleine zich gereed om te luisteren naar de nieuwe vertelling.

Volpard legde het oor op den zolder en luisterde ook.

Ditmaal verhaalt Nella dat er zwarte, afzichtelijke geesten bestaan, die met hunne lange, gepunte vleugelen dag en nacht rondvliegen, om den mensch in het verderf te storten.

Raphaël wilde weten, waar die gevleugelde, zwarte geesten vandaan kwamen en waar zij hun verblijf hadden.

- De goede God daarboven, zoo verhaalt Nella, het hoofd van haar broertje streelend, heeft in zijne hooge goedheid Engelen geschapen; engelen zoo schoon, zoo gelukkig! De hoovaardij echter had die gelukkige geesten met bedwelming geslagen, en zij waren opgestaan tegen hunnen eeuwigen Weldoener. De Heer die hen uit niet had voortgebracht en hen zoo gaarne in hunne gelukzaligheid had behouden, had in zijne verbolgenheid zijne almachtige hand uitgestoken en hen in den afgrond neêrgeworpen. Die afgrond was de Hel met al haar solfer, pek en vuur. Daarin lagen sedert dien tijd die hoovaardige Engelen. Thans zijn het boosaardige geesten met gepunte vlerken, waarop zij uit de vlammen naar de aarde opstijgen, om den mensch van het goede af te lokken, en hem, na dit leven, de rampzalige deelgenooten te maken van hun eeuwig lijden.

- Raphaël wilde weten, of er geen enkele Fngel in den Hemel was overgebleven?

- O, ja, er zijn nog ontelbare scharen van gelukzalige hemelgeesten.

- Ook wilde hij weten, of zij allen even groot, even schoon waren?

- Er zijn Aartsengelen, Cherubienen Serafienen, en nog meer anderen, niet allen even verheven, maar toch allen schoon en uitmuntend.

- En of Nella hem niet een dier schoone Engelen konde laten zien?

- Zij had hem immers reeds meer dan eens gezegd, dat de Engelen geesten zijn, en met het menschelijk oog niet kunnen gezien worden.

- Maar dat zij toch zilveren of gouden vleugelen hadden, waarop zij naar de aarde vliegen, en dat hunne vleugelen dan toch zichtbaar moesten wezen.

- Och, slaap toch, Raphaël.

- Neen, dat moest hij nog weten; anders wilde hij geheel den nacht wakker blijven.

- Nu, luister dan; somtijds gebeurt het dat die hemelgeesten een menschelijken vorm aannemen, ten einde de bevelen van hunnen oppersten Meester ten uitvoer te brengen.

- En of heden, zoo als voorheen, de Engelen nog somtijds op de aarde kwamen?

- Zeker; overal zweven zij rond, om den mensch te beschermen tegen de geheime listen en lagen der booze geesten; elke mensch zelfs wordt bewaakt door een dier zalige geesten, dien men Engelbewaarder noemt.

- En of kleine Raphaël ook een Engel had die over hem moest waken?

- De Aartsengel Raphaël is de uwe.

- En of die Aartsengel groot en machtig was?

- Och, waarom slaapt gij niet?

- Hij had geen slaap; hij wilde wel tot morgen luisteren naar al die heerlijke dingen; waarom wilde Nella hem niet alles verhalen van zijn Engelbewaarder?

- Nella zelve kan u verder weinig of niets zeggen; enkel weet zij dat de Heilige Raphaël een der Aartsengelen is, die de opstandelingen des Hemels in den duisteren afgrond hielp nederstorten; een dier Engelen, welke het dichtste bij Godes troon plaats nemen, en het geluk des aanschijns in de hoogste mate genieten.

- En wat die Engelen in den Hemel te verrichten hadden?

- Och, Raphaël, slaap toch; hoe kan Nella dat alles weten?

- Neen, hij zou maar slapen als zij hem gezegd had, wat de Engelen in den Hemel deden.

- Zij dienen daar den Almogende en loven zijne ongrensbare goedheid; op aarde zijn zij den mensch behulpzaam in alles wat zijn eeuwig geluk kan bevorderen.

- De Hemel was zoo groot, en ook de aarde bevatte, zoo als vader zegt, zooveel miljoenen menschen, hoeveel miljoenen Engelen er dan toch wel moesten bestaan?

- Och, Raphaël, gij zet mij letterlijk vast, lachte het meisje; waarom wilt gij niet slapen?

- Eerst moest hij juist weten, hoeveel Engelen er waren, en dan zou hij zijn best doen om te slapen.

- Men leert ons, dat de Engelen des Hemels even ontelbaar zijn, als de sterren in de lucht, als de zandkorrels der aarde, en heel de schepping wemelt van die zalige geesten, welke ons allen, zoo als ik u reeds heb gezegd, beschermen tegen den booze.

- En of zij nog iets anders deden?

- De bede, die gij daar even deedt voor het kruisbeeld, dragen de Engelen den Heere op; en wanneer de goede God u eenmaal tot zich roept, nemen zij, indien Raphaël altijd braaf blijft, zijn zieltje mede naar boven.

- En waarom de een of andere Engel zijn zieltje niet terstond naar boven haalde?

Nella gaf geen antwoord.

De knaap zag met een steilen blik naar boven en stak de twee handen uit alsof hij iets wilde vastgrijpen. Daarna sloot hij zijne oogen en sliep zacht in.

Nella maakte een kruis boven zijn hoofd, kuste hem liefderijk en sprak zacht:

- Gij ook zijt een Engel!

- Dat gaat te ver, mompelde Volpard, terwijl hij zich van den zoldervloer oprichtte; nu heb ik alles tot een letter toe gehoord.... een schoone opvoeding op mijn woord; doch aan die domme dweperij moet een einde komen.

Hij ging de trappen af en begaf zich regelrecht naar de gelagkamer, waar hij meende zijn broeder te zullen aantreffen; neen, de schoolmeester was nog niet te huis; de avondschool kon nog nie[t] uit zijn.

V.
Wees op uwe hoede!

Volpard ging de deur uit en wandelde de straat in naar de school.

De leerlingen waren juist uitgegaan, en Boudewijn maakte zich gereed om de kaarsen uit te blazen, toen zijn broeder binnen kwam.

- Boudewijn, ik moest u een woord spreken, zei Volpard; laat ons hier even op een bank gaan zitten.
- Wat is er? Gij zijt zoo ontsteld; wat is er gaande?
- Luister maar; dikwijls hebben wij met elkander gesproken over de gezondheid van den kleinen Raphaël....
- Is de kleine ziek geworden?
- Neen; daareven was hij nog wel te pas; doch de arme jongen is zoo zenuwachtig....
- Ja, dat is hij van zijne geboorte af.

- Lang heeft de geneesheer naar de oorzaak van dat zenuwachtig gestel gezocht, doch nooit gevonden. Dan was het de aanhoudende hitte, dan de vermoeienis, dan weêr een al te zwaar eten, dat den kleine op de maag lag, of wel het moesten de wormen zijn, die hem ziek maakten, doch de dokter is de plank mis, deerlijk mis.

- Ja, dat is wel mogelijk.

- De ware oorzaak is mij heden bekend geworden.

- Wat gij daar zegt!

- Nella vermaakt zich des avonds, wanneer Raphaël te bed gaat, met hem allerlei bange dingen te vertellen; en daarin ligt de oorzaak der overspanning en dier akelige verschijnselen, welke wij bij hem meer dan eens hebben opgemerkt.

- Wat zegt gij daar? Waarom is Nella niet wijzer? Honderdmaal heb ik er op aangedrongen den knaap nooit spookvertelsels te verhalen....

- Spookvertelsels en andere, die den geest van een kind verwarren, vrees aanjagen en uit de hengsels heffen.

- Al die dingen maken de kinderen vreesachtig voor ingebeelde gevaren, en werken steeds noodlottig op een teêrgevoelig zenuwgestel.

- Het doet mij genoegen dat mijn gevoelen in deze zaak ook het uwe is.

- Ik meende dat Nella meer verstand had.

- Verbeeld u dat zij dezen avond den armen jongen, voor hij insliep, meer dan een uur lang verteld heeft van duivelen, die met hunne zwarte, gepunte vlerken overal rondvliegen, om den mensch te verleiden; van Engelen, Serafienen en Cherubienen en anderen, die gelast zijn hier op aarde den mensch te bewaken, zijne ziel naar het Paradijs te voeren en meer andere domheden uit den ouden tijd.

- Dat zijn toch geen spookvertelsels.

- Ja, wel, en van de ergste soort; eenige dagen geleden moest het arme kind luisteren naar de geschiedenis van heiligen die door het vuur wandelen, en meer andere gekheden, die

Nella mirakelen noemt. Hoe een volwassen mensch, in deze eeuw van beschaving, zich met dergelijke fabeltjes kan bezig houden!

- Wat gij daar fabeltjes noemt, zijn integendeel....

- Geloofspunten, meent gij?

- Luister eens, Volpard, ik ben volstrekt van uw gevoelen niet.

- Dat zou ook al heel wonder wezen; heb ik wel ooit een woord gezegd dat gij niet hebt tegengesproken?

- In zaken van godsdienst ga ik voor niemand ter zijde.

- Dat hoeft gij niet; en dat eenvoudige zielen uit de lage volksklas zich dat alles laten wijsmaken.... maar een schoolmeester, die een beschaafd en geleerd mensch moest wezen....

- Ik weet niet in hoe ver ik op beschaving en geleerdheid aanspraak mag maken, doch in dit geval wil ik gaarne tot de laagste volksklas behooren, en voor een eenvoudige ziel doorgaan.

- Dat is uwe zaak; doch laat ons van Raphaël spreken; zoo toch mag dat kind niet worden opgevoed.

- Raphaël moet worden opgevoed als een echt kristen.

- Gij hebt al wederom gelijk.

- Ditmaal zou ik niet gaarne ongelijk hebben.

- Het is schande in deze tijden van verlichting zoo te spreken.

- Zoudt gij dan liever het arme kind volgens de nieuwe geloofsleer van Luther, Calvien, of vijftig andere geloofmakers willen doen opvoeden?

- Indien gij mijn broeder niet waart, zoude ik u niet toestaan den spot te drijven met dingen, die door anderen, slimmer dan gij, worden geëerbiedigd.

- Ik heb de gewoonte niet met iets, wat het ook zij, te spotten; de nieuwsgezinden mogen hunnen gang gaan, doch ik ga den mijne.

- Wat zijt gij vandaag driftig.

- Och, neen; ik zeg alles maar zoo als ik het meen.

- Nu, laat ons bedaard spreken; gij weet dat ik oneindig veel over heb, voor uwe kinderen....

- Daarvan ben ik overtuigd.

- Dat ik hen gaarne gelukkig zoude zien, en daarom ook heel mijn fortuin, dat nog al aanzienlijk mag heeten, na mijnen dood hun alleen zal toebehooren.

- Duizendmaal dank, in naam van Nella en Raphaël.

- Doch om Gods wil maak dat men den jongen, dien ik zoo liefheb, toch niet ziek make..... mijnheer Palmm, een ervaren man, keurt de handelwijze van Nella even als ik ten hoogste af.

- Mijnheer Palmm....?

- Die u en uwe kinderen veel, zeer veel achting toedraagt.

De schoolmeester dacht bij zich zelven, dat Palmm wel een oog konde hebben op zijne dochter, en hierin zijdelings werd aangezet door zijn broeder Volpard.

- Nu, om op Raphaël weder te komen, het kind loopt geen het minste gevaar; dat neem ik op mij.

- Met al die verwarring zijner denkbeelden, met al die overspanning des geestes.....

- Och, kom, is dat nu om te lachen?

- Zal men het kind ziek maken, en God weet....

- Ik heb nog nooit iemand zien sterven, door het aanleeren van ons oud, katholiek geloof.

- Wat zijt gij een achteruitkruiper! Gij moest een paar eeuwen vroeger geleefd hebben.

- Indien iemand mij daarover eerst had geraadpleegd, zou ik volgaarne den weg des levens een paar eeuwen vroeger hebben afgelegd,

- Ik niet.

- Ik wel, dan had ik toch ten minste het geluk gehad in een tijd te leven, dat de menschen braaf en eenvoudig zich hielden aan het oude en het goede.....

- Gij verstaat u zelven niet.

- Dan had ik den tijd niet hoeven te beleven, zoo als die

van heden, dat de menschen oproerig worden tegen den wettigen souverein, het voorvaderlijk geloof vervangen door eene geloofsleer van eigen maaksel, kerken onteeren en.....

- Wat zijt gij welsprekend vandaag!
- En dat de priesters door het laf janhagel vermoord worden.
- Waar gebeurt dat alles?
- Hoor maar eens wat Wentsel Erbont van Duitschland verhaalt.
- Wentsel Erbont? Wat gij u laat wijs maken!
- Ik zie wel wat er op handen is ook hier te lande; ik heb toch twee oogen in mijn hoofd.
- Ja, er zijn groote gebeurtenissen op handen; daarom is het raadzaam op zijne hoede te wezen; de tijd nadert dat....
- Dat de nieuwlichters ook hier den baas zullen spelen.
- Zoo als gij zegt; ook raad ik u over al die dingen in de gelagkamer wat minder te praten; ja, neem u in acht.
- Gij zelf, broeder, neem u in acht.
- Wat is dat nu voor gekscheerderij?
- Luister; is het u bekend dat men zich bezig houdt met het opmaken van lijsten van hen, die heimelijk het bestuur des Konings tegenwerken?
- Welnu?
- En dat Volpard Mys wel eens op de lijst zou kunnen worden bijgeschreven.

Volpard werd bleek als een doode.

- Weet gij ook dat men u verdenkt de nieuwe leer te zijn toegedaan?
- Wat weet men in de Vrijheid daarvan? Nooit spreek ik over geloofszaken.
- De mond loopt over, waarvan het hart vol is.

Volpard was nadenkend geworden.

- Gij ziet wel, wie van ons twee zich in acht moet nemen, vervolgde de schoolmeester.
- De tijd zal leeren.

- Ja, maar ook uw vriend Palmm, wien hier niemand kent, staat in een slecht blaadje.

- Palmm? Ik zal niet dulden dat men iets kwaads van hem zegt.

- Zeer wel, maar de schoolboeken, welke gij, bijna buiten mijn weten, hier in de school bracht, kwamen van hem.

- Wat kwaad steekt daarin?

- Dat waren kettersche schoolboeken.

- Waarom hebt gij dan die niet geweigerd?

- O, ik weet wel dat ik verkeerd heb gehandeld; doch ik vermoedde geen kwaad, omdat ik vertrouwen had in mijn broeder.

- En wie heeft die boeken onderzocht?

- Schoutet en schepenen hebben lont geroken, en....

- Wat zegt gij daar?

- En het is een duizendste geluk, dat gij beiden, en ook ik, dat wij allen niet in de kaars zijn gevlogen.

- In de kaars?

- De plakkaten des Keizers in zake van geloofsleeringen zijn u toch wel bekend?

- O, ja.

- Houd dan uw hoofd vast, wanneer gij u inlaat met verzet tegen het staatsbestuur en het verspreiden der nieuwe geloofsleer.

- Waar zijn uwe schoolboeken? vroeg Volpard ontsteld naar de schoolbanken ziende.

- Gelukkig heb ik ze in tijds kunnen verbranden.

Volpard scheen gerustgesteld.

- Wie is het die u over dit alles zoo goed heeft ingelicht?

De schoolmeester gaf een kleinen schreeuw.

- Ach, de goede God vergeve het mij! sprak hij geheel onthutst; had ik over die zaak geen stipte geheimhouding beloofd?

- Zoudt gij een geheim bewaren dat uw eigen broeder in het ongeluk konde helpen?

- Nu, spreek daarvan aan geen levend mensch; doch wees op uwe hoede!

- Op mijne hoede? Ik ga er eens ernstig aan denken, of ik nog wel een dag langer zou blijven in dit apenland, en liever mij niet voor een tijd ga vestigen in het verlichte Duitschland.

- Dat is uwe zaak, broeder, ik voor mij blijf hier, dicht bij mijne school en afspanning, dicht bij mijne kinderen, dicht bij de kerk, waarin mijne voorvaderen, even als ik heden, kwamen bidden, waar vader en moeder slapen, en Boudewijn en zijne kinderen ook willen rusten.

- Wanneer toch zullen uwe oogen eens opengaan?

- Zij staan zoo ver open als het moet.

- Goeden avond!

- Insgelijks!

VI.
Op het kerkhof.

- Wat kan het toch helsch donker wezen hier in de Stad en Vrijheid van Turnhout! Waarom gaf onze lieve Heer ons des avonds niet altijd een weinig maan- of slechts sterlicht! Dat ware toch gemakkelijk, vertroostend en bemoedigend ook; en wat meer is, het zou de schavuiten, die even als de schapen zoo dicht loopen, zoo wat van hier wegdrijven; want dieven en kwaaddoeners houden niet van het licht.

De man, die daar spreekt en zoo sterk voor het licht uitkomt, is Bavo's Quinte, de vorster. Hij komt uit de Audaanstraat waar hij bij een zijner vrienden tot dicht bij middernacbt bleef zitten praten.

Hij herneemt zijne alleenspraak:

- Ja, dat is hier helsch donker, wanneer de wind met zijne gewone onbeleefdheid al de oliepitjes en de kaarsjes aan de

heiligenhuisjes komt uitblazen. Waarom ook heb ik bij het heengaan daareven mijne lantaarn niet ontstoken? Maar wie konde zich ook aan dergelijke duisternis verwachten? Toch ga ik beproeven om licht te maken. Hij stond tegen den kerkhofmuur, en had zijne kleine lantaarn, die met een haak aan zijn gordel hing, afgehaakt en op den grond nedergezet. Toen sloeg hij vuur in zijn tondelpot, en haalde een zwavelstok uit een blikken koker. Zoo dikwijls de zwavel vuur vatte, blies de wind de vlam uit, en het was slechts na herhaalde pogingen dat de vorster, achter zijn, tegen den wind, opengespreiden mantel, het licht in zijne lantaarn konde krijgen.

- Wat hoorde ik daar op het kerkhof? vroeg Quinte bij zich zelven; hoor ik daar geen volk? Of is het de wind?

Hij keek, op de teenen staande over den muur, en meende daar op eenige schreden afstands zwarte gedaanten te zien zweven; het kwam hem voor dat er boven de zwevende gedaanten iets uitstak dat niet slecht op een ladder geleek.

De vorster, die, zoo als den lezer reeds bekend is, niet voor den moedigste te boek stond, huiverde door al zijne leden en werd ijskoud. Was het niet rond het uur van middernacht, het uur der geesten en der spoken, waarvan Quinte van zijne kinderjaren af steeds zoo bang was?

- Wat is dat? sprak hij met eene stem, die maar half uit zijne keel wilde.

- Ik zou u raden, uw weg te vervolgen, sprak iemand, die aan den overkant tegen een der huizen stond. De stem klonk barsch en gebiedend. Er waren dingen, die de vorster, des nachts, wanneer hij alleen was, zich geen tweemaal liet zeggen; als een rukwind verdween hij in de duisternis.

- Welke zonderlinge stem is dat? mompelde hij, onder het loopen; is dat de stem niet van dien schavuit, den Amsterdamschen bedelaar, wien ik, eenige avonden geleden, daar ginds heb ontmoet? Ja, dat was dezelfde stem.... Wat mag dat beteekenen? Is dat niet zonderling?

De vorster was in zekere omstandigheden een uitmuntend looper; ook was hij in een paar minuten voor zijne woning.

In de steeg, waar hij woonde, zaten eenige wevers nog op hun getouw.

In een oogenblik had hij heel de buurt wakker, en verhaalde op hoogen en lagen toon, tienmaal achtervolgens, aan al wie maar wilde luisteren, wat hij op het kerkhof had gezien. En wat had Quinte nu gezien? Hij beweerde dat het geesten, spoken of gauwdieven waren; een van de drie, dat was zeker.

- Wel, laat ons er heen gaan, stelde een tijkenwever voor; aan spoken of geesten steek ik de handen niet, maar toch wel aan kerkdieven.

- Dat iedereen zich wapene! zei een ander, en dan voorwaarts!

- Met hoeveel zijn wij? vroeg Quinte.

Iemand uit den hoop telde tien weerbare mannen.

Het getal kwam den vorster voldoende voor; hij meende dat men geen oogenblik moest wachten.

De lantaarns werden ontstoken, deze nam een gaffel, gene een mestvork, terwijl anderen zich wapenden met een knuppel, blaaspijp, of het eerste het beste stuk hout dat onder de hand viel.

- Voorwaarts! Op een draf! zei de vorster. Hij stelde zich gewis aan het hoofd zijner buren? Neen, aan een moediger dan hij droeg hij het opperbevel op, en met zijne gewone voorzichtigheid vond hij beter, deel te maken van de achterwacht.

Het was een tooverachtig verschijnsel, een tiental, met gaffels en stokken, gewapende mannen, bijna allen van brandende lantaarns voorzien, daar door de pikdonkere straten der Vrijheid te zien voorbij loopen.

Een paar minuten later stond de groep voor de kerk stil. Alles was daar echter rustig op het kerkhof. Bij het rondgaan met de lantaarnen, kwamen de graven, hier met een houten kruis, daar met verwelkte bloemkransen bedekt, een voor een, zich aan het oog vertoonen. Hier en daar, waar een zerk het

graf toesloot, schitterde, in het voorbijgaan der lantaarnen, het gouden opschrift, en scheen het doodshoofd, dat boven de twee kruiselings liggende schenkels, onder in den steen was gebeiteld, den voorbijganger akelig toe te grimmen. Doch dat alles vertoonde zich zoo als altijd; alles was onaangeroerd, niets van zijne plaats. Ook in het beenderhuisje, waar men met de lantaarn ging rondlichten, was alles onaangeroerd, alles zoo als gisteren. Toen gingen de lantaarnen rondom de kerk, men lichtte tegen de muren, deuren en vensters, langs den kerkhofmuur, achter elken muurpilaar, in elken hoek, doch nergens was de minste onraad te bespeuren. De torendeur en de andere ingangen waren gesloten, en ook de luchtvensters in de ramen waren dicht.

Wat er na dat vruchteloos onderzoek zoude volgen, was gemakkelijk te voorzien; het was een algemeene schaterlach, en het herhaald geroep dat de vorster hun iets had willen wijs maken, of bij het al te laat naar huis komen, gedroomd had.

Quinte beweerde de zwarte gedaanten met de ladder gezien, met eigen oogen wel degelijk gezien, en de gebiedende stem gehoord te hebben, en herhaalde voor de tiende maal, hoe hij achter zijn opengespreiden mantel zijne lantaarn had ontstoken, en daarna, bij het hooren van een zonderling gedommel, over den muur had gekeken.

- Na een tijd lang in het donker te zijn geweest, hebt gij, bij de eerste lichtstralen uwer lantaarn, de twee of drie treurwilgen, daar op het kerkhof, voor menschen genomen, meende een zijner buren.

- Heb ik gezegd dat het menschen waren? vroeg Quinte; ik heb gezegd: ‘het zijn geesten, spoken of gauwdieven, een van de drie, dat heb ik gezegd; en dat zeg ik nog eens.

- Schijnbeelden, niets anders, meende een tweede.

- Dat Quinte gedroomd had, hield een derde staande.

- Of hij soms ook hier of daar het beste stadsbier, waarvan men met zoo veel lof hoorde spreken, had mogen drinken? lachte wederom een ander.

De vorster verzekerde, dien avond volstrekt geen bier geproefd te hebben, en beweerde bij hoog en bij laag, dat hij wel stellig verzekerd was zich niet te hebben bedrogen.

De groep met hare gaffels, blaaspijpen, knuppels en lantaarnen ging langzaam van het kerkhof, waar grafzerken, kruisen, zoden en muren weldra in hunne vorige duisternis terugkeerden.

- Zou ik ook de speelbal der begoocheling geweest zijn? vroeg de vorster bij zich zelven, terwijl hij met zijne gewapende buren huiswaarts keerde; zou 's menschen verbeelding dat alles kunnen doen zien en hooren, als of het waarlijk zoo plaats had?

Neen, de vorster had wel goed gezien, wel goed gehoord; des anderen daags vroeg in den morgen zou het geheim wel verklaard worden.

VII.
De spotprenten.

Het was nog slechts even licht geworden, toen er eene, elk oogenblik aangroeiende, samenscholing voor de torendeur, plaats had. Mannen, vrouwen en straatjongens liepen daar woelend door elkander, en de een verdrong den andere om de kerkdeur te naderen. Er hingen daar, op eene zekere hoogte, twee groote, gedrukte spotprenten tegen den muur geplakt, welke iedereen van nabij wilde bezichtigen.

Spotprenten tegen eene kerk gehangen, was in dien tijd een ongewoon en zonderling feit; geen wonder dan ook dat de toeloop steeds aangroeide, en de Turnhoutsche poorters, die toch wel vooraf konden raden, wat dit alles te beteekenen had, begeerig waren dezelve te zien.

Een man, die door zijne buitengewoon hooge gestalte boven de menigte uitstak, en op de teenen staande, bij het schemer-

licht hoog tegen den muur zien konde, gaf eene korte verklaring der twee teekeningen en derzelver beteekenis. Er volgde een algemeen gelach en geroep, en daarop ongepaste spotternijen, grove kwinkslagen en een vloed van scheldwoorden en verwenschingen; tegen de onteerders van Gods tempel? neen, tegen Kerk, priester en het oude geloof(*).

Er kwam een deftig poorter uit een der straten, over het marktplein, om volgens oude gewoonte ter kerk te gaan. Hij droeg zwarte, wollen hozen, een tot de knieën nederhangenden, rooden lijfrok met wijde mouwen en met een lederen gordel van voren toegehaakt, en daarboven een wijden, bruinen mantel.

- Heer Erbont, de deken der tijkenwevers, hoorde men zeggen, terwijl iedereen plaats maakte voor den ouden man.

- Wat is hier gaande? vroeg hij verwonderd rond zich heen ziende.

- Zie eens, heer Erbont, is dat niet grappig? vroeg iemand met den vinger naar de prenten wijzend.

- Wat heeft dat alles te beduiden? sprak Erbont naar boven ziende.

- Zie eens, wat een groot zwijn, en wie daarop te paard rijdt?

- De Paus van Rome, zei een ander; ja, dat is grappig!

- En die andere prent is niet minder raak, riep een gemeen wijf uit een steegje der Potterstraat; zijn dat allen geen duivels, die vliegend hout en turf aanbrengen bij het vuur, waarin andere satans den Paus van Rome gaan nederstorten?

- De prent met het zwijn is ver weg de schoonste! schaterde hare buurvrouw.

- Beiden zijn schoon! meende het wijf uit de achterwijk.

- Smerig, walgelijk! meent gij? sprak de deken der tijkenwevers; wie waagt het dergelijke vuiligheden op den torenmuur

(*) Wij hebben van de twee bedoelde spotprenten een afdruksel, ons door onzen geleerden vriend Mr W. Van Genechten toevertrouwd, voor ons liggen. Het zoude ons walgen en de fijngevoeligheid des lezers kwetsen, indien wij gedwongen waren, een juiste beschrijving te geven van de modderachtige spotternijen van dien tijd.

te plakken? Indien ik er bij kon, trok ik die walgelijke teekeningen naar beneden.

- Ja, trek ze af! riep een oud vrouwke met het kerkboek onder den arm, in hare zwarte falie gedoken.

- 'T is eene schande voor Roomsche menschen, meende eene kantwerkster.

- 'T is God en den Hemel getergd! riep het vrouwke onder hare falie.

- Ja, 't is God en den Hemel getergd, zeide de verontwaardigde deken der tijkenwevers; indien ik een middel wist, rukte ik die vuiligheid van den muur.

- Wie zou dat durven? vroeg eene stem.

- Ik, mijnheer Palmm, antwoordde een lakenwever, die op dit oogenblik aankwam.

- Dat zou ik u niet durven raden, hernam Palmm.

- En wie zal mij zulks beletten? hernam de wever uitdagend.

- Afblijven! riepen twintig stemmen.

- Afscheuren! riepen andere.

- Daar houdt gij de hand af! schreeuwde een ander dreigend.

Er trad een reusachtige leerlooier vooruit:

- 'T is een schande, zoo onze oude Sint Peter's kerk te onteeren, sprak hij; ziedaar, klim maar op; en dat er zich een, wie het ook zij, verstoute.... Hij plaatste zich met den rug tegen de kerkdeur, sloot zijne neêrhangende handen vast in een, en zeide dat zijn kennis, de lakenwever, in zoude stappen, en zoo op zijne schouderen klimmen.

Toen deze den voet in de handen des looiers plaatste om op te stijgen, trok Palmm hem bij zijn lijfrok, en deed hem achter over op den grond neêrtuimelen.

Vlugger dan eene kat, was de lakenwever opgesprongen, en had Palmm met een ontzettenden vuistslag ten gronde geworpen.

- Sla dood den Turnhoutschen wever! riepen eenige mannen, die vreemdelingen schenen te wezen.

- *Soo*, *wie iemant*, *eenen vuystslagh gheeft sonder bloet*, *verbeurt twee ghulden tien stuyvers.... met bloet vyf ghulden*, riep een man die haastig toetrad; het was de vorster van Turnhout.

- Sla dood! riepen de vreemde mannen op nieuw.

- *So wie iemant dootsloegh....* riep Quinte dreigend; wat is hier te doen?

Hij trad nader; het kwam hem niet voor dat er eigenlijk gevaar was.

In een oogenblik had Quinte begrepen, welke de oorzaak was van al dat razen, schelden en dreigen.

- Ho, Ho! spotprenten tegen het oud, Roomsch Geloof! Denken de menschen dan, dat er geen galg meer in de wereld is? Afscheuren! Terstond afscheuren! gebood hij.

- De lakenwever stond reeds op de schouders van den looier en rukte de prenten van den muur, onder de toejuiching van de eene- en een geroep van bedreiging van de andere zijde.

- 't Is gruwzaam! meende vader Erbont, en ik herhaal wat ik daar even nog zeide, dat het God en den Hemel getergd is.

- Indien ik mij niet bedrieg, zijn de eerlooze schavuiten bekend, zei Quinte; dat zij hun hoofd maar stevig vasthouden; de ordonnantiën des Konings gekscheren niet.

- Vive le Geus! Vive le Geus![*] riepen eenige verwijderde stemmen.

- Daar hebt gij het al! zei de vorster eenigszins verschrikt, toen voor de eerste maal die kreet, waarvan hij meer dan eens hoorde spreken, binnen de Vrijheid weêrgalmde.

Hij zag rond, doch Lodewijk Palmm, die daareven nog aan de kerkdeur stond, en ook de vreemde mannen waren verdwenen.

- Wat zijn dat voor rabauwen? vroeg de deken der tijkenwevers.

- Geuzen! heer Erbont, fluisterde Quinte hem in het oor.

(*) De kreet van dien tijd.

- En die mijnheer Palmm moet ook een geus zijn, sprak een der omstanders stil.

- Dat is geen raadsel meer, sprak de vorster; sedert lang kwam die man met zijn wit kinderhaar en wijd gespleten mond mij verdacht voor.

- Vive le Geus! riep eene stem dicht bij den vorster.

Quinte sidderde; hij had wederom de stem van den Amsterdamschen bedelaar erkend.

- Dat ‘vive le geus!’ mijnheer Palmm, die bedelaar, wien ik overal ontmoet, de zwarte mannen met hunne ladder, voorbijzijnden nacht, hier op het kerkhof, die walgelijke spotprenten boven de kerkdeur, dat alles staat met elkander nauw in verband, zoo dacht de vorster, terwijl hij zich langzaam en nadenkend van de kerkdeur verwijderde.

- Maar, wat duivel! is er vandaag in de Vrijheid gaande? vroeg Boudewijn Mys, die naar de kerk gaande, den vorster op het marktplein ontmoette.

- Hebt gij gehoord, wat de rabauwen dezen nacht aan Sint Peter hebben uitgezet? zei de vorster.

- Spreekt gij van de spotprenten boven de kerkdeur? Ja, dat weet ik; 't is schande, en 't roept wraak in den Hemel.

- Gelukkiglijk heeft men....

- Die eerlooze teekeningen afgescheurd; dat weet ik, en men deed wel; indien Boudewijn daar geweest ware, zoude hij eveneens hebben gehandeld..... doch ik hoor daar iets dat veel erger is.

- Nog al erger?

- De kleine straatjes en de stegen liggen bezaaid met boekjes.....

- Wat is dat nu?

- Geuzenboekjes geschreven tegen het vagevuur, de aflaten, de mis, den Paus van Rome, den Koning, en God weet wat nog al meer.

- Zou de goede Hemel ons dan geheel verlaten hebben? Wat een tijd, wat een tijd!

- Met heele troepen staat het volk daar ginds op de straat in het ronde geschaard bij den een of anderen voorlezer.

- En de ordonnantie des Konings tegen het verspreiden van slechte boeken? Hebben de menschen dan voor niets ter wereld ontzag meer, noch voor Koning, noch voor Kerk, noch voor God zelven?

- Men vecht om een boekje; men verkoopt exemplaren aan tien stuivers het stuk.

- Tien stuivers!

- Voor een boekje geen kinderpinkje dik.

- En waar is de wet? Waar zijn de heeren schoutet en schepenen?

- Die hebben oogen, maar zien niet.

- Boudewijn, de boel is in de war; de wereld loopt verkeerd, en het zoude mij niet verwonderen, indien haar ondergang.....

- Ik heb daareven nog al een ander nieuws gehoord.

- Slechter dan het vorige zal het toch wel niet wezen.

- Het is u bekend dat er verscheidene edellieden en ook poorters der Vrijheid het land hebben verlaten, ten einde de straf te ontgaan, welke 's Konings verordeningen tegen de ketterij, onder welke vormen ook, uitspreekt.

- Zijn de vluchtelingen misschien in de Vrijheid wedergekeerd?

- Zoo als gij zegt; daarenboven heeft men mij gisteren avond verscheidene poorters genoemd, die sedert lang heimelijk de ketterij toegedaan, van heden af, het masker willen afwerpen.

- Wat zal er nog gebeuren!

- En weet gij wat mijnheer Palmm.....

- Die schavuit!

- Om het even, maar weet gij wat hij aan Volpard heeft verteld? Ik heb hen door de spleet der kamerdeur afgeluisterd...

- En wat vertelde Palmm? Zeker niets goeds.

- Dat het land overstroomd wordt door de Calvinisten, Lutheranen en Herdoopers uit vreemde landen....

- En wat weêrga komt al dat gespuis uit Duitschland en Frankrijk hier in het oude Brabant maken?

- Vraagt gij dat? Zich aansluiten bij de nieuwsgezinden en misnoegden welke men hier en overal vindt, om zoo langzamerhand Kerk en Staat het onderste boven te werpen.

- Wat een tijd! Wat een tijd! Ik heb medelijden met onze arme Vrijheid; om hare afgezonderde ligging had ik altijd gehoopt dat het loopend vuur, hetwelk al wat bestaat, dreigt te vernietigen, haar niet zoude bereiken..... zoude ik mij ook bedrogen hebben, Boudewijn?

- Zeer mogelijk.

- Indien ik Koning in plaats van vorster ware.....

- Weet gij wat ik van Palmm nog heb afgeluisterd? Dat het aanplakken van spotprenten en het rondstrooien van boekjes tegen het oude geloof, een algemeen plan is, hetwelk reeds in de steden op eene groote schaal wordt uitgevoerd.....

- Maar zijn er dan geen galgen meer?

- En dat diezelfde boekjes en prenten, welke er bij honderdduizenden gedrukt zijn, in alle dorpen des lands tot zelfs in de kleinste gehuchten zullen worden rondgedeeld.

- Ik vraag nog eens, of er dan geen galgen meer zijn?

- Daarvoor moet niemand vrees hebben, meent Palmm; de edellieden des lands zijn de muiterij heimelijk toegedaan, en het gemeen volk der groote steden, en wel voornamelijk ontelbare gelukzoekers uit den vreemde, door hen opgeruid, zullen hen in tijd van nood ter hand staan.

- Waar is toch de goede, oude tijd!

- Die is voorbij, zegt Palmm, omdat hij tot den naad versleten was.

- Palmm! die schavuit! Waarom ook hield de Koning zijn leger niet hier? Nooit ware het dan zoo ver gekomen.

- En zelfs zijn er valsche geschriften onder het volk in om-

loop, zegt Palmm, om iedereen te verzekeren dat er voortaan niemand meer om geloofszaken zal vervolgd worden.

- En wie zal dergelijke leugens durven uitstrooien?
- De adel; niemand anders.
- Wat valschheid en bedrog!
- Het is daarmeê, dat al wie, sedert eenigen tijd om ketterij gebannen was, in het land zal wederkeeren, dat de heimelijke ketters het masker openlijk zullen afrukken en zonder omwegen luid op verklaren, dat de tijd eindelijk is aangebroken, om het nieuw geloof openlijk te belijden en hunne kerk te vestigen op de puinhoopen van het gevallen Rome.
- De Heer zij ons genadig!
- Weet gij wat Palmm nog vertelde? Dat er weldra in alle plaatsen, tot zelfs in dorpen en gehuchten, predikatiën zullen gehouden worden om het volk met de nieuwe leer bekend te maken.
- Straffen des Hemels, welverdiende straffen! Wat zal er nog van ons geworden?
- Wie weet dat? Quinte.
- En nu, om op Palmm terug te komen, wil ik u, op voorwaarde van geheimhouding, wel toevertrouwen dat hij gevaar loopt den een of anderen dag op bevel van schoutet en schepenen te worden aangehouden.
- Ik zou u niet durven raden daartoe over te gaan; ziet gij niet dat er vreemd gespuis in de stad is dat hem ter hand staat, en dat het gemeene volk stellig partij voor hem neemt? Zoo denkt Volpard er ook over.
- Jammer dat de regeering niet een vijftigtal vorsters in dienst heeft.
- Ja, dat is jammer; daarom zeg ik maar altijd dat iedereen op zijne hoede moet wezen.
- Gij hebt gelijk; iedereen moet zich in acht nemen.
- En altijd denken dat men met rabauwen te doen heeft.
- Rabauwen, janhagel, vlegels van allerlei soort.

VIII.
Waar Volpardus Mys met zijn nichtje heen wil.

Dienzelfden dag was te Turnhout alles in rep en roer. De spotprenten boven de kerkdeur, de honderde vlugschriften overal in de straten opgeraapt, waren het voorwerp van alle gesprekken. De prenten waren, wel is waar, afgescheurd en men moest zich vergenoegen, met van anderen te hooren verhalen, wat er op die groote papieren stond afgebeeld; met gretigheid werd naar dit alles geluisterd.

Doch had men de spotprenten niet, de vlugschriften toch waren in ieders handen; in de opgepropte herbergen, in de winkels, ook in sommige burgerhuizen, op het weefgetouw en kantkussen, overal werden dezelve luidop voorgelezen.

Was het uit bloote nieuwsgierigheid? Was het omdat de tijdgeest ook hier over de anders zoo godsdienstige Kempen, zijn besmettenden adem rondblies? Het een en het ander.

Nieuwsgierig, ja, was in dien tijd iedereen om te weten, wat er in de wereld zoo al omging, en welke gebeurtenissen er nog op handen waren. Daarenboven moeten wij tot ons leedwezen aanstippen, bevonden zich in ons nederig stadje, meer dan eene voorname familie, welke heimelijk de nieuwe geloofsleer aankleefde, in betrekking stond met de aanleiders der op handen zijnde woeling, en verbitterd op het spaansch bestuur, bereid was alles aan te wenden, om zoo het geestelijk als wereldlijk gezag omver te werpen.

De lage volksklas, tot een verregaand zedelijk verval geraakt, onverschillig geworden in zake van godsdienst, ingenomen tegen het spaansch bestuur, waaraan men de armoede en den zoogenaamden ‘slechten tijd’ toeschreef, nieuwsgezind zooals altijd en overal, de lage volksklas zeggen wij, sloeg die opkomende beweging en wanorde met innige voldoening gade, en was zichtbaar genegen de woelmannen krachtig ter zijde te staan.

Was het dan wonder dat dien dag te Turnhout alles in beweging was? Neen, dat was geen wonder, te meer, daar verscheidene doorgetobde edellieden en voorname poorters, om ketterij sedert eenigen tijd uit het land gebannen, den vorigen avond, zooals reeds gezegd is, waren wedergekeerd.

Nergens heerschte er echter meer drukte dan in het Roode Schild bij Boudewijn Mys; iedereen wilde daar in den namiddag een kan bier gaan drinken, ten einde het nieuws van den dag te hooren, de wedergekeerde poorters te ontmoeten en de vreemdelingen te zien welke, zooals men zegde, in de afspanning waren aangekomen.

De lange tafel, met glinsterende, tinnen borden bedekt, stond reeds van in den morgen gereed, doch hoe Boudewijn de keukenmeid ook aanzette, om het eten op te brengen, er wilde dien dag niets van de hand.

- Waarom op klokslag twaalf ure niet opgeschept? vroeg hij slecht gezind; zoo als het voorvaderlijk gebruik dat meêbrengt.

- Er was zoo veel volk, bracht de keukenmeid hiertegen in; en heer Volpard wilde vandaag eene heerlijke tafel hebben.

- Ja, ik heb wel gemerkt, dat mijn broeder uiterst in zijn schik is, mompelde Boudewijn, terwijl hij kijvend heenging.

Op dit oogenblik trad Volpard in de keuken, groette buitengewoon beleefd de oude keukenmeid en ging nevens haar bij het vuur zitten.

- Berbel, gij hebt wel gedaan, het middagmaal later dan naar gewoonte gereed te maken;... hoe later gij heden opschept, hoe later de tafel duurt, hoe grooter uw beloofde drinkpenning zal wezen.

- Dankbaar, heer Volpard; het eten zal nog in lang niet gereed zijn.

- Allerbest! Er zijn heden vele vrienden, er zal stevig worden gedronken, en tot laat in den avond willen wij feest houden.... en zeg mij nu nog eens, wat gij zoo al voor het middagmaal bij de hand hebt?

- Veel bijzonders toch niet, heer Volpard, antwoordde Berbel, den tip van haar voorschoot omhoog halend; het jaargetij is niet gunstig om de keuken wijd en breed te voorzien.

- Berbel is zoo vindingrijk, zeide hij streelend; waarmede zal het maal beginnen?

- Met ‘morwe everen uyten dop’ groot en klein eet dat gaarne.

- Goed, ga voort.

- ‘Grut, alderbeste grut met scapenbout.’

Volpard kreeg het water in den mond.

- Daarna ‘bitterpeeën waer uytet hart is ghesneden, met sout, asyn, ghesoden rossynen en luttel caneel.’

- Wat zijt gij eene rappe keukenmeid!

- Ten vierde ‘sprenckvlees met boonen.’

- Ga maar voort, Berbel.

- Dat is nu voor de eerste helft, waarna ik zal opbrengen ‘appeltaert met venkelzaed.’

Volpard veegde zijn mond af.

- ‘Potagie van rys en brootkruyme.’
- Ik wist wel dat Berbel mij verstaan had.
- ‘Palinck met look en ghembersous.’
- Schei uit! 't is al te lekker!
- ‘Gedrooghden cabiliauscop met pepermuntkruyt.’
- Schei uit, schei uit, Berbel!
- ‘Witte kispetten.’[1]
- Houd op! gij zijt de bloem der keukenmeiden!
- ‘Worst met appelmoes.’
- Dat is een koningstafel!
- En voor het laatste ‘een salaet van ajuin.’
- Berbel, gij hebt een schoonen drinkpenning van mij te goed.
- Indien het zijn moet, konde ik nog ‘ghesoden erten met een vette gans’ opdienen.
- Er zijn reeds schotels in overvloed.
- ‘Harinck met broot.’
- Niet slecht om een teug meer te drinken.
- ‘Konijn met krenten.’[2]
- Handel volgens goedvinden, Berbel, doch een teug ypocras moet er ook wezen.
- Ypocras! heer Volpard? vroeg de keukenmeid verwonderd.
- Vandaag onthaal ik eenige vrienden, was het antwoord; op een paar rijnsguldens minder of meer, komt het er dezen avond niet op aan.... Zie, daar is Palmm!

Hij kreeg geen antwoord van Palmm; deze had het oog op de even openstaande deur van een aangrenzende kelderkamer.

- Dat is de kamer van Nella, zei Volpard, terwijl hij den trap opging en met Palmm binnentrad.

Het meisje zat met haren kleinen broeder voor het venster en leerde hem de catechismusles.

(1) Een gebak hetwelk eene zekere overeenkomst moet hebben met onze tegenwoordige pannekoeken, wafelen of iets dergeiijks.

(2) Gerechten uit de keuken van dien tijd.

Volpard's oog verdonkerde, toen hij zag welk boek Nella in de hand had.

- Dat boek deugt niet, Nella, zeide hij; reeds meer dan eens heb ik u dat te kennen gegeven.

- Het is de oude catechismus, oom, die altijd goed was en het ook blijven zal.

- Er is een nieuwe catechismus, die veel beter, of liever de eenige die goed is en de loutere waarheid bevat.

- Wie zegt dat, oom?

- Hoort gij dat niet, Nella?

- Ja, wel, oom, doch in dit geval is het mij niet mogelijk uw gezag te erkennen.

- Vraag het dan aan mijnheer Palmm, die een groot geleerde is.

- Ook de meening van mijnheer Palmm geldt hier niet.

- Ook niet indien ik u overtuigde, dat mijne meening ontleend is aan het gevoelen der grootste godsgeleerden van onzen tijd? vroeg Palmm op streelenden toon.

- Met al uwe godsgeleerden heb ik niets te maken.

- Dan luistert gij naar niemand, dan naar uw parochie-pastoor?

- Naar de voorschriften der Kerk, die ik nooit zal verloochenen.

- Meisje, het zou binnen kort gevaarlijk kunnen worden, zulke taal te voeren, zei Volpard, terwijl hij den wijsvinger vermanend opstak.

- In weêrwil van alle gevaren hoop ik en denk het ook, de sterkte te behouden, om de voorvaderlijke geloofsleer niet te verzaken.

Het meisje stond recht, hield de eene hand op haar hart, en wees met de andere naar den Hemel.

- Ik bewonder de vastheid van uw karakter, sprak Palmm zacht en streelend; in gewetenszaken moet de mensch volkomen vrij zijn.

- Nu, dat meen ik toch ook, voegde Volpard er bij; ja, de mensch moet vrij zijn en blijven.

- Neen, oom, zoo toch neem ik dat niet aan, antwoordde Nella; ik voor mij wil niet en mag niet vrij zijn....

- En waarom niet, mijne lieve nicht? onderbrak haar Volpard.

- Omdat ik als een goed kristen verplicht ben te gelooven, al wat de Kerk mij voorhoudt.

- Het is zoo dat dit alles moet verstaan worden.... wij hebben elkander niet begrepen... mompelde Lodewijk Palmm eenigszins verlegen.

Volpard trok misnoegd de schouders omhoog, en zoude gaarne, indien hij gedurfd had, geroepen hebben:

- Eigenzinnig meisje! Wat hebt gij den aard naar uw vader, die toch maar een domoor is!

Doch hij wilde Nella niet kwetsen; hij had geheel andere bedoelingen.

- Komt Nella vandaag met ons aan de groote tafel? vroeg hij innemend.

- Dank u, oom.

- Ja, wel, gij zult plaats nemen tusschen mij en mijnheer Palmm; Berbel zal heerlijk opscheppen.... er zal van daag iets te hooren en te zien zijn....

- Dank u, oom....

- En waarom niet?

- Er is veel werk in de keuken en in de gelagkamer, en nadat alles is afgeloopen, eet ik met Raphaël hier op de kelderkamer.

- Neen, ik wil volstrekt dat....

- Neem niet kwalijk, oom, dat ik uw vriendelijk aanbod weiger, zei het meisje, en er kwam een hevige blos op hare wangen.

- Kom, waarom zoudt gij dat niet aannemen om uw oom, die u zoo liefheeft, te believen? vroeg Volpard.

- Ik weet dat gij mij liefhebt, oom, zeide het meisje hem teeder beziende; Nella en Raphaël beminnen u ook, als waart gij ons beider vader.

- Waarom weigert gij dan heden nevens mij aan tafel te zitten?

Nella gaf geen antwoord.

- Nu, ik heb uw woord, Nella?

- Ach, waarom blijft gij zoo aanhouden, oom? vroeg zij smeekend.

- Omdat ik vandaag verscheidene voorname vrienden ten eten heb, en het betamelijk is, dat mijne schoone nicht niet afwezend is.

- Och, oom, waarom plaagt gij mij?

- En bij deze gelegenheid had ik gehoopt dat gij u wel eens voor mij zoudt willen opschikken....

- Waaraan denkt gij toch, oom?

- Ik voor mij zal het mijne bijbrengen, om uw tooisel zoo schitterend te maken, dat in heel de Vrijheid u niemand zal evenaren.

Dit zeggende haalde hij een doosje te voorschijn, waarin eene dikke ketting en een groot, diamanten kruis lagen.

- Dat is het familiekruis mijner moeder, zei Volpard; het heeft eene overgroote waarde, zoo om de fijnheid van bewerking als om het edelgesteente dat hetzelve bevat. Ik heb het jaren lang ter zijde gelegd voor mijne geliefde nicht....

- Dank u duizendmaal, oom, zeide Nella, het schittterend kleinood beziende.

- Ziedaar, mijnheer Palmm, het is door uwe hand, dat ik het familiekruis aan mijne nicht wilde doen overhandigen; verstaat gij mij, lieve Nella?

Palmm had het kleinood uit Volpard's hand aangenomen, en het met een beminnelijk lachje het meisje om den hals geworpen.

Verrast, verlegen, onthutst, stond daar de schoone Nella; zij was rood geworden als vuur, waarna zij bleek werd als een doode.

Een oogenblik zag zij Volpard en Palmm starlings aan, nam toen de ketting van haren hals en legde ze op de tafel.

- Dat halssieraad kan Nella niet aannemen, sprak zij met eene bevende stem.
- Hebt gij iets tegen uw oom? vroeg Volpard.
- Niets, volstrekt niets, waarde oom.
- Of somtijds tegen Lodewijk Palmm? vroeg deze.

Nella gaf geen antwoord, en ging de deur uit.

Terwijl Volpard haar nakeek, bracht hij den wijsvinger tegen zijn voorhoofd en sprak even met het hoofd schuddend:

- Wat is de mensch toch een blind schepsel!
- Het licht is een gave Gods, heer Volpard, antwoordde Palmm; hij sloot eerbiedig de oogen en boog even het hoofd.

Zijn vriend Lodewijk Palmm had toch wel de houding en het voorkomen der vromen, zoo dacht Volpard, en hij sprak:

- Het spijt mij, dat Nella heden zoo zonderling is.
- Nella is jong en zonder ondervinding en wereldkennis, meende Palmm.
- Neen, er zitten haar twee duivels in het hoofd, en die moeten er uit.
- Twee duivels, heer Volpard?
- Wentsel Erbont is de eerste duivel.
- En de tweede?
- Het bijgeloof; beide duivels zitten in het meisje vastgeroest.
- Zal men ze loskrijgen en uitdrijven?
- Wat Wentsel aangaat, dien sla ik er uit; en zeer moeilijk gaan, zal dat niet; want onder ons gezegd, mijn broeder Boudewijn is eigenlijk een arme drommel; zijne eenigszins winstgevende afspanning met al wat er aan toebehoort, is de mijne; in een woord, hij en zijne twee kinderen hangen geheel van mij af, en weten zeer goed dat oom Volpard een welgezeten man is.... doch ik vergat den tweeden duivel, die Nella in het hoofd zit.
- Het oude, ingewortelde bijgeloof?

- Wanneer Nella uwe vrouw zijn zal, moet haar echtgenoot dien kwaden duivel maar er uitslaan.

Volpard barstte in een luid lachen uit; heer Palmm sloot wederom zedig de oogen en boog even het hoofd, tot teeken van toestemming.

- Doch het begint reeds donker te worden; het zal weldra tijd zijn om zich aan tafel te zetten, zeide Volpard opstaande; zijn de vrienden in het Roode Schild?

- Eenigen zijn reeds hier; de overigen zullen bij tijds hier wezen, was Palmm's antwoord.

- Er moet dezen avond stevig gedronken....

- En de maskers afgeworpen worden.

- Juist zoo; heel de Vrijheid moet heden weten, wie ik ben en waar wij heen willen.

- Waar duivel komt vandaag toch al dat volk vandaan? zei Boudewijn; zoo lang het Roode Schild, Schild is, was het er zoo druk niet.

- Er zijn voerlieden, tinnegieters, marskramers, een reizende komediant, kooplieden, die hier in de Vrijheid handel drijven, paardenkoopers en....

- Ja, Nella, wie gij daar opnoemt, zijn kalanten die wij van ouds kennen; doch ik zie er ook die hier nooit een voet in het huis hebben gezet, en niemand kent ze van haar noch van pluim.

- Is het ergens jaarmarkt?

- Bij mijn weten, nergens.

- Dan is het bij toeval, dat wij zoo veel volk hebben.

- Mogelijk; maar wat steekt oom Volpard in het hoofd, dat hij met duivel en geweld zich niet op het gewoon uur aan tafel wil zetten? Weet gij dat niet, Nella?

- Neen, schudde deze.

- En waar haalt hij het toch, dat hij heden een vorstelijk maal wil hebben? En dat hij zoo mild is, al het buitengewone op zijne rekening te laten zetten?

- Dat ook is mij onbekend.

- Weet gij wat de oude Berbel zoo al gereed maakt?

- Dat heeft zij mij gezegd.

Boudewijn bleef een oogenblik nadenkend.

- Vader, ik heb u iets mede te deelen, zeide Nella, hem bij de hand voorttrekkend naar hare kelderkamer.

- Zeg maar, Nella.

En het meisje verhaalde hem, wat er, eenige oogenblikken geleden, op hare kamer met het diamanten kruis en de ketting was voorgevallen, en zij herhaalde woord voor woord, wat oom Volpard en Lodewijk Palmm haar hadden gezegd aangaande den ouden catechismus, de vrijheid van geweten, en meer andere.

- En gij hebt wel gehandeld, mijne lieve dochter; oom Volpard zou wel gaarne dien kalen vreemdeling met zijn vlashaar, wijden mond en wijde neusgaten hier een vasten voet geven, en hem de hand bezorgen van mijne Nella; doch zoolang ik er ben, gaat die vlieger niet op.

Nella was hevig rood geworden.

- Ja, kind, ik weet wel, sedert lang behoort uw hart u niet meer toe.

Nella werd nog rooder.

- Wentsel is een brave jongen, een goed kristen die voor ‘den oude kersten geloove’ zijn beste bloed veil heeft; en zoo zie ik de menschen gaarne; zoo een man, maar geen nieuwlichter van dezen tijd krijgt de hand mijner Nella! Is het zoo goed, mijne lieve?

- Zoo is het goed, zuchtte zij terwijl zij haar hoofd op vaders schouder liet vallen.

- En dan, wat zijn dat voor gemeene streken, mijne kinderen van het oud Roomsch geloof te willen aftrekken? Zie, Nella, ik ben niet kwaad, niet opvliegend van inborst, dat weet gij, doch ik zou niemand, zelfs mijn broeder niet raden, in mijne tegenwoordigheid zulke taal te voeren.... mijne kinderen en ons allen ongelukkig maken! O, die verleiders! Doch niet langer dan morgen, werp ik dien kalen vlasbaard de deur uit.

- Hij is de boezemvriend van oom Volpard.

- Boezemvriend of geen boezemvriend; gespuis wil ik in mijn huis niet!

- Oom Volpard zou dat kwalijk opnemen en....

- Kwalijk of niet kwalijk, dat scheelt mij niet.

- En....

- O, ik weet wel wat gij bedoelt; ik weet wel dat mijn broeder rijk is, dat de schoolmeester Boudewijn niets ter wereld bezit, dan zijne schoolplak, en eene weinig winstgevende, gehuurde afspanning; ik weet dat hij mij in den tijd betrekkelijk groote sommen heeft voorgeschoten, die ik nooit kan weêrgeven....

- Daarom vader....

- In weêrwil van dit alles, wil en zal ik ook de baas blijven in mijn huis, en aan niemand toestaan zich met de innigste belangen mijner kinderen te bemoeien.... Wat denkt Volpard wel? Dat ik een sul ben?

- Waarom wordt gij driftig, vader?

- Wie zou niet driftig worden, wanneer een vader ziet dat men zijne kinderen naar lichaam en ziel ongelukkig wil maken!

- Bedaar, vader.

- Ja, kind; dezen morgen bij al het geharrewar en beweging in de straten, die als besneeuwd lagen met kettersche boekjes, heb ik Palmm hooren roepen: ‘Liever Turks dan Paaps!’ Ik voor mij ben van gevoelen dat wij liever roepen moeten: Liever den dood sterven, dan afvallen!

- Zoo denk ik er ook over, vader, en....

- En Wentsel en al de Erbonts, wilt gij zeggen?

- Ja, vader.

- Zoo ook moet het wezen, kind, en zoo moet het blijven, of alles loopt verkeerd; doch laat mij nu heengaan; ik hoor de meid roepen dat het eten eindelijk gereed is.

Daarmeê ging Boudewijn in de gelagkamer en ontstak de vetkaarsen, die op koperen armblakers langs de gekalkte muren stonden. Daarna ontstak hij ook de lichten der houten blakerkroon, die in het midden der kamer hing, en schoof banken van weêrszijde der eettafel, waarop de gasten plaats namen.

IX.
Het middagmaal.

Boudewijn plaatste zich aan het hoofd der tafel, zoo als dat paste aan den waard eener deftige afspanning.

Rechts van Volpard zat een jong mensch met groote balken onder de oogen, een fletschen blik en gemeen voorkomen. Men noemde hem mijnheer Polycarpus of Carp, den edelman. Hij droeg op zijn ouds zwarte hozen en daarover een satijnen lijfrok, gevoederd met bontwerk. Om zijn midden had hij een geel lederen riem, waaraan een kleine tesch hing, gestikt met gekleurde zijde, en versierd met neerhangende kwasten. Over zijn lijfrok droeg hij een mantel van scharlaken met fluweelen boord; zijn hoed was versierd met twee pluimen, de eene rood de andere wit. Aan een lederen draagband had hij een breed rapier hangen. Zijn kleedsel moest in den tijd schoon zijn geweest; thans echter waren zijde, fluweel, scharlaken en pluimen vetachtig, ontkleurd en afgesleten.

Volpard had laten hooren, dat die vreemdeling, op wien allen het oog hadden, een voornaam heerschap was uit Vlaanderen.

Naast Palmm zat een man met hooge laarzen, een zwarten lijfrok, en aan zijn lederen gordel een zwaar jachtmes dragend. Op zijn hoofd droeg hij eene muts vervaardigd uit otterpels; even als de edelman zag hij er gemeen uit in voorkomen en houding. Het was een man van aanzien, had Palmm reeds hier en daar in de eetkamer laten hooren, iemand die zich veel met de jacht bezig hield. Palmm noemde hem mijnheer Sylvester, en bij verkorting somtijds, Vester.

Verder zag men aan de eettafel verscheidene poorters der Vrijheid. Zij keerden gisteren in het land weder, waaruit zij sedert eenigen tijd, ‘om ketterye’ werden gebannen.

Aan het benedenste gedeelte der tafel zaten kooplieden, marskramers, voerlieden, een man met vrouw en kinderen, die ‘kluytspelen’ voordroeg op de jaarmarkten, en ook nog een reizende ketellapper en twee tinnegieters.

- Bidden! sprak de waard uit het Roode Schild, volgens het gebruik van den tijd.

Hij had het oog op zijn broeder en bemerkte dat hij geen kruis maakte.

- Zou hij dan wezenlijk een ketter zijn? dacht Boudewijn; ook de andere heeren maken geen kruis..... Ketters, allen ketters!

De meid bracht de ‘morwe eyeren uyten dop’ op de tafel, en kwam daarna uit een tinnen kan de drinkkroezen vol schenken.

- Tien stoopen wijn voor mijne rekening, sprak Volpard, zijne bierkroes ter zijde schuivend; op zulke dagen moet men vroolijk zijn en derhalve geen bier drinken.

Weldra stonden de wijnstoopen en daarnevens de lage, dikke ‘roemers’ op de tafel.

Na de ‘eyeren uyten dop’ at men ‘scapenbout metten alderbesten grut’.

Volpard dronk op de gezondheid van zijne gasten, en dezen op het lang leven van hunnen gullen gastheer.

Allen dronken dapper; het was bijna alsof zij haast hadden om in eene vroolijke bedwelming te geraken.

Het derde gerecht scheen niet in den smaak der wijndrinkers te vallen, doch aan den kant, waar de voerlieden en kramers waren gezeten, at men veel en smakelijk van de ‘bitterpeeën waer uytet hart is ghesneden, met sout, asyn, ghesoden rosynen en luttel caneel.’

‘Het sprenckvlees met boonen’ had beter aftrek bij de heeren; ook was het voor eene afspanning in het midden der zestiende eeuw een keurig gerecht.

Het was recht vroolijk aan de tafel van Boudewijn Mys, die er op pochte dat in geene afspanning der Stad en Vrijheid van Turnhout zulk deugdelijk eten en drinken te vinden was.

De zoogenaamde edelman met zijn zwartsatijnen lijfrok moest wel degelijk van Boudewijns gevoelen zijn, dewijl hij onophoudelijk het glas aan den mond had, en ook de de wolfsjager had niet gedronken, of hij dronk weêr op nieuw.

Mijnheer Palmm altijd zoo ingetogen en zoo zedig van voorkomen, scheen, sedert een uur tijds, een geheel ander mensch te zijn geworden; hij stond gedurig recht den wijnroomer boven zijn hoofd uitstekend, en drinkend en klinkend op de gezondheid van heer Volpard en op het welgelukken van zekere zaken, die de ingewijden aan de eettafel alleen schenen te begrijpen; want zij riepen en tierden zoo hard dat Boudewijn bij zich zelven vroeg, of zij bezeten waren.

Nu roepen en tieren was iets, wat er aan een deftige tafel in de zestiende eeuw overschoot, maar zingen deed men dikwijls, wanneer men tot de helft van het maal was gevorderd.

- En wordt er nu niet een schoon liedje gezongen? vroeg Volpard.

- Ja, wie zingt er een liedje? vroeg de edelman met zijn satijnen lijfrok; ik voor mij, heb geen stem, en daarbij zing ik valsch als onze huiskat.

- Indien ik de woorden van mijn jachtlied uit het hoofd kende, zong ik op staanden voet, zeide de wolfsjager.

- Indien wij alleen waren, fluisterde een der gebannen poorters, zong ik u een geuzenliedje dat zeer schoon is.

- Doe maar! zei Volpard hem met het knikken van het hoofd aanzettend; laat ons niets meer onder stoelen of banken steken.

- Nog niet, fluisterde Lodewijk Palmm; later in den avond komt dat beter te pas.

Aan den anderen hoek der tafel, waar de voerlieden, marskramers, komedianten en verdere gasten gezeten waren, werd het ook vroolijk, ofschoon er geen wijn werd gedronken. Wijn, die acht stuivers den stoop kostte, was ook geen drank voor menschen, die met hun handen het brood moesten verdienen.

De reizende komediant, wiens dichterlijk brein zoo lichtelijk ontvlamde, bood zich aan om een liedje te zingen; zijn aanbod werd door heel de tafel met des te meer gretigheid aangenomen, daar men met recht vooronderstelde, dat de man zich goed van zijne taak zoude kwijten, dewijl zingen een gedeelte zijner kostwinning uitmaakte.

- Stilte! riep de waard uit het Roode Schild, terwijl hij met zijn mes op zijn tinnen bord sloeg.

- Zing ons het schoon lied van Hertog Jan, zei de ketellapper; onze gezellen zingen dat ook bij het hameren op den koeketel; en hij neuriede:

Minlike ende goet
Hovesch, *rein van sinne*,

- Dat was een liedje van over twee of driehonderd jaren, meende Boudewijn Mys.

- Oude liedjes zijn verre weg de schoonste, lachte de tinnegieter.

- Een voerman beweerde dat er geen schooner lied in de wereld was, dan dat van de ‘kloekmoedigheid der Mechelenaren;’ 't was ook stokoud, maar schoon bleef toch altijd schoon. Hij zong:

Ghy heeren van Brusele, *wy makens u vroet*,
Dat ghy u harnas ane doet....

Indien ik niet verkoud en heesch ware, zong ik gaarne het heele liedje, dat slecht zeventien koepletten heeft.

- Kent gij het lied van Kyrie Eleyson niet? vroeg de marskramer den reizenden komediant tegen den arm stootend.

- Dat heb ik duizendmaal in mijn leven gezongen op de jaarmarkten, was het antwoord; ik zing het met mijne vrouw en kinderen.

- Ja, met vier stemmen te gelijk! riep men van alle kanten.

- Stilte! riep de waard op nieuw, nog harder dan daar even, op zijn tinnen bord trommelend.

Alles wordt plechtig stil; de zangers zetten in:

Kyrie - Got is ghecomen
In aertryc tonser vromen,
Des sullen wi tallen tiden
Verbliden - Eleyson.

Kyrie - Got is gheboren
Van eenre maghet vercoren
Daer wi bi syn ontbonden
Van sonden - Eleyson,

- Wat is dat nu voor een kerkzang? spotte Volpard; dat is nog uit den ouden, dommen tijd.

- Indien dat lang duurt, spreek ik er geen borg voor, dat ik niet in bezwijming onder de tafel rol, lachte mijnheer Carp.

Kyrie - Wi syn ontlopen,
Den viant inder dopen.
Got helpt ons voert ontganghen
Syn banden - Eleyson.

- Kom, schei maar uit, met al die zoutelooze rijmelarij, fluisterde Palmm, terwijl hij den zanger met een vlammend oog aankeek.

- Ja, uw requiem verveelt mij, voegde de zoogenaamde edelman er bij.
Doch statig ging de zang voort:

Christe - Medecine
Onser pine
Om onse noet
Bleef hi doet - Eleyson.

Christe - onse broeder
Ende behoeder
Int goede werc
Maac ons sterc - Eleyson.

Christe - Soen des Vader
Ons berader,
Begheeft ons niet
In verdriet - Eleyson.

- Schoon, overheerlijk! mompelde Boudewijn Mys, terwijl hij met zijn mes de maat sloeg op zijn tinnen bord.
- Oud, versleten, kinderachtig, morde Volpard.
- Nooit in mijn leven, hoorde ik zoo schoon zingen, fluisterde de tinnegieter.
- Ik ook niet, fluisterde de ketellapper terug; en beiden sloegen, gedurende de drie volgende koepletten, met hunne zware vuisten zoo hard de maat op de eettafel dat de tinnen borden er op stonden te dansen.

Kyrie - Got moet verhoeden
In sinen dienst den goeden,
Dat hi ons Hemelsce erve
Verwerve - Eleyson.

Kyrie - Got moet bekeren
Den sondaer ende leren,
Dat hi syn quade leven
Moet begheven - Eleyson,

Kyrie - God, Vader, Soen,
Heylighe Gheest, drie persoen
Een Got, laet ons u loven
Hier boven - Eleyson.

De waard uit het Roode Schild en ook de kooplieden, de voerlieden, de marskramer, de ketellappers, de tinnegieters juichten de zangers welgemeend toe; waar Volpard en dezes vrienden waren gezeten, bleef het doodstil.

- En nu zing ik ook een lied, riep een der gebannen Turnhoutsche poorters.
- Van de drie Lantsheeren? vroeg de marskramer.
- Neen, ik zing den Meidans, antwoordde de poorter.
- Den Meidans? morde Boudewijn den poorter met wantrouwen beziende.

De poorter begon:

Daer ging een paterke langs het lant

Boudewijn was recht gesprongen, en de hand naar den zanger uitstekend, sprak hij gebiedend:

- Schei uit!.... zing een ander lied.
- Neen, ik zing den Meidans, antwoordde de poorter.
- Dat zal ik u beletten, hervatte de waard; ik zal niet toelaten dat men onzedelijke liederen zingt in mijn huis.
- Wat kwaad steekt daarin? vroeg Volpard hem bliksemend aankijkend.
- Het Roode Schild is eene deftige afspanning; waarom zou ik haar naam laten onteeren?
- Kom, zing maar, zei Vester de wolfsjager; of betaalt men niet wat hier wordt gegeten en gedronken?
- Dat is de zaak niet; ik ben baas in mijn huis, en baas zal ik blijven!

Boudewijn sloeg bij het laatste woord zoo hard met zijne vuist op de tafel, dat iedereen wel zag dat het gemeend was.

De schoolmeester was, zoo als wij reeds meer dan eens gezegd hebben, een zachtaardig en toegevend man van inborst;

maar wanneer hij in zijnen haak schoot, kon hij duivelsch kwaad worden.

In de grootste stilte werd het verder eten opgediend; aan de eene zijde at men dapper, want het was een maal, waaraan broodwinnende lieden niet gewoon waren; doch waar Volpard met zijne vrienden zat, werd niet meer gegeten, maar des te meer gedronken. De hoofden waren daar gloeiend; bij sommigen stonden de oogen vonkelend als vuurkolen, bij anderen scheel in het hoofd.

De zoogenaamde edelman, die buitengewoon veel wijn had gedronken, was dwars; de jager die nog meer wijn had omgegoten, was nog dwarser. De Turnhoutsche poorters hadden het druk en zochten twist; Lodewijk Palmm sprong telkens recht en spande alles in het werk, om de gemoederen tot bedaren te brengen.

Volpard scheen uiterst slecht gezind; met zijne fischachtige oogen keek hij gedurig naar zijn broeder, en morde dat hij hem morgen wel aan zijn verstand zoude brengen, wie eigenlijk de baas was in het Roode Schild.

Het maal was bijna afgeloopen toen er verscheidene poorters de gelagkamer binnen traden; onder hen bevonden zich ook leden der toenmaals zeer bloeiende Rederijkkamer ‘het Heybloempken’.

Het was ontzettend druk in de eivolle eetkamer. Licht was er weinig meer, want de kaarsen vergat men te snuiten, en een dikke damp, waar het oog moeilijk door heendrong, vulde het vertrek.

Men sprak over de spotprenten en de vlugschriften van dien morgen, van de stoutmoedigheid van het gemeene volk, van de onverschilligheid of liever van de vreesachtigheid van schoutet en schepenen. Hier wilde men dat vreemd gespuis met zijne hemeltergende boekjes en prenten den hals breken, een weinig verder trok men partij voor de volksbeweging, die men verlichting, beschaving, vrijheid noemde.

In de hevigheid der woordenwisseling hoorde men bijna

altijd de stem van den een of anderen Turnhoutschen Rederijker boven uit. De leden van ‘het Heybloempken’, waren veelal, zoo als in de meeste Rederijkkamers van het land, warme aanhangers der hervorming, en meer dan eens was het reeds gebeurd, dat hunne vertooningen daarvan een doorslaande bewijs hadden geleverd. Te Turnhout, zoo als in de meeste Kamers, liet men zelden de gelegenheid voorbijgaan, om de grondslagen der oude leer te beknibbelen en integendeel de nieuw ingevoerde denkbeelden vooruit te zetten.

Terwijl een Rederijker van ‘het Heybloempken’ tot groot vermaak van Volpard en zijne vrienden, den spot dreef met het oude, terwijl de ketellapper met zijne zwarte vuisten op de tafel hamerend, het oude hevig voorstond, waren de voerlieden en de marskramer, aan de andere zijde der gelagkamer op het punt handgemeen te worden met de Turnhoutsche, gebannen poorters, van welke er een gedurig ‘den Meidans’ aanhief.

Op het oogenblik dat het schelden, kijven en razen tot vechten ging overslaan, kwam de stalknecht zeggen dat er een huifkar met een reiziger aan de deur der afspanning stilhield.

- Ontsteek dan maar de lantaarn, gebood de waard uit het Roode Schild.

- Ik zou liever eerst vragen of er nog plaats is; neen, er is geene plaats meer; eene kat kan er niet meer binnen, kwam Berbel de keukenmeid zeggen.

Berbel was slecht gezind; en wie zoude er op uit zijn, om op nieuw beginnen te koken, wanneer men reeds heel den dag voor het vuur boven de dampende potten en schotels heeft gestaan?

- En daarbij moet ik u zeggen dat er geen eten meer is, zei Berbel met vlammende oogen; nooit in mijn leven zag ik zulke verwoesting van spijs en drank, zoo als heden.

- Zend dan de huifkar maar voorbij; in den Engel bij Mechteld van de Venne zal de reiziger wel onder dak geraken.... De Engel is wel het Roode Schild niet, maar in tijd van nood moet men maar korstjes van pasteien eten, zei Boudewijn, die

een ontzettende vrees had voor de buien en onweders, die zoo dikwijls bij zijne oude keukenmeid opstegen, en alles in de war brachten.

- Het is een geestelijke, die op de huifkar zit, bracht de stalknecht in; de man bleef onder weg van vermoeidheid liggen; een boer uit de omstreken heeft hem naar de Vrijheid gevoerd.

- Een geestelijke? mompelde de waard.

- Er is geene plaats meer, bevestigde de keukenmeid, die van ver werd aangemoedigd door een wenk van Volpard.

- Dan zal ik den reiziger mijn eigen bed afstaan, zei Boudewijn; laat hem binnenkomen.

Hij nam zelf de lantaarn, ging de deur uit, en keerde weldra met den reiziger in de gelagkamer weder.

Het was een nog jong geestelijke; hij droeg den zwarten toog, en daarboven een mantel; voor hoofddeksel had hij den spaanschen sombrero.

In weêrwil der vermoeienis van de reis, scheen hij gezond en sterk; hij verzocht een weinig voedsel, en zoude zich daarna onmiddellijk ter rust begeven.

Boudewijn wees hem eene plaats aan de eettafel, in het midden van het gezelschap der wijndrinkers. Gaarne had hij den geestelijke eene andere plaats bezorgd, doch de banken waren dicht bezet en de drukte was zoo groot, dat er op dit oogenblik niet te kiezen bleef.

Boudewijn zelf bracht den reiziger drie of vier tinnen borden met overschot van de tafel; zich verontschuldigende, dat er in de keuken weinig of niets meer voorhanden was, en het gevorderde uur niet meer toeliet....

De reiziger liet hem niet uitspreken en verzekerde hem, dat er reeds meer was opgediend, dan hij noodig had.

Toen de geestelijke een kruis maakte voor hij zijn ‘Onze Vader’ begon, schoot het gezelschap der wijndrinkers in een luiden schaterlach, welken de vreemdeling niet scheen op te merken.

- Wat beteekent die beweging, welke hij daar met de hand

maakt op voorhoofd en borst? vroeg de zopgenaamde edelman op gemaakten toon.

- Dat is een kruis, antwoordde de jager spottend; kent gij dat niet?

- Nooit in mijn leven heb ik dat gezien; wat aardigheid! En waartoe dient dat?

- Om duivelen uit te jagen, antwoordde een ander spotter; is dat zoo niet, mijnheer?

De vraag was tot den geestelijke gericht; doch deze gaf geen antwoord; hij scheen niet te hooren wat er gezegd werd, en zette bedaard zijn avondmaal voort.

Een der gebannen, Turnhoutsche poorters stiet hem even tegen den arm en vroeg hem, of hij wel wist, dat het vandaag vastendag was.

De geestelijke richtte zijne zwarte, levendige oogen even op den poorter, waarna hij rustig voortat.

- Dat ziet er een sul van een man uit, zei een der gebannen poorters in het duitsch tot zijn makker.

Eenige oogenblikken spraken de gebannen Turnhoutsche poorters met elkander in de duitsche taal, die zij gedurende hun verblijf in Saxen en elders hadden aangeleerd.

- Ja, dat ziet er een sul uit, lachte een ander.

Geene gelaatsspier beweegde zich bij den geestelijke.

- Zou hij hoogduitsch verstaan? zoo vervolgde de spottende poorter.

- Welke talen is de hedendaagsche geestelijkheid machtig? zei Palmm, die lang in Duitschland verbleef, en zich in de taal des lands zeer gemakkelijk uitdrukte; wat kent een pastoor al? Wat slecht vlaamsch en een weinig gebrekkig latijn.

Allen hadden het oog op den geestelijke, die maar altijd rustig bleef voorteten; neen, hij verstond geen woord duitsch, dat zag men duidelijk.

Er viel een regen van spotternijen, gemeene kwinkslagen en scheldwoorden op hem neder, bij het schaterlachen van het gezelschap.

Heer Sylvester, de wolfsjager, kwam met de punt van zijn mes op het tinnen bord van den geestelijke tikken, om hem te vragen, of hij ook weten mocht op welke pastorij hij te huis was.

- Eene pastorij bedien ik niet, was het antwoord in zuiver hoogduitsch; ik ben geen wereldlijk priester.

De wijndrinkers zagen verwonderd op.

- Dan zijt gij een kloosterling? vroeg een der poorters, die bij het hooren van den zuiveren tongval des vreemdelings, beter meende te doen met eenvoudig vlaamsch te spreken.

- Dewijl gij daarin belang schijnt te stellen, zal ik u zeggen, dat ik deel maak van de nieuw opgerichte orde van Loyola, zeide de geestelijke bedaard.

- Een Jesuïet! riepen verscheidene stemmen.

De geheele gelagkamer had het oog op den geestelijke. De meesten hadden veel, zeer veel gehoord van de leden der nieuwe orde, doch weinig Turnhouters hadden tot hiertoe een dier menschen gezien, wier naam in weêrwil dat hun bestaan slechts van gisteren dagteekende, op de vleugelen der faam reeds door heel Europa en zelfs in andere werelddeelen was rondgedragen.

- Een Jesuïet! hoorde men rechts en links door de gelagkamer herhalen.

- Een Jesuïet! zeide een der tinnegieters op een stoel klimmend, om hem des te beter te zien.

- Is dat de eerste maal dat gij de gelegenheid hebt dat soort van geestelijken te zien? vroeg een voerman; sedert lang ken ik die ijverige priesters; van deze orde bestaan er reeds vele huizen, zoo als in Antwerpen, Dinant en Keulen, in Duitschland en elders.

- Is dat een dier geestelijken, van wie de Lutheranen en Calvinisten zoo veel afkeer hebben? vroeg de ketellapper.

- Zeg liever, van wie zij zoo bang zijn, voegde de voerman er bij.

- Bang? herhaalde Lodewijk Palmm, die de aanmerking van den ketellapper van ver gehoord had.

- En is dat wonder vroeg deze; wanneer men denkt dat de nieuwe orde uit de ijverigsten, de geleerdsten der geestelijkheid is samengesteld.

- Wat kent een ketellapper daarvan? spotte Volpard Mys.

- Ik spreek van hooren zeggen, was het antwoord van den ketellapper.

- Nu, ja, dat heb ik ook gehoord in de verschillende steden, waar ik heb gewerkt, verzekerde een der tinnegieters.

- Sterke werklieden kunt gij wezen, maar of gij ook sterk zijt in zake van beoordeeling opzichtens de nieuwe orde, dat betwijfel ik, lachte Volpard.

- Indien ik even bij u kon, zou ik u de ooren eens warm maken, dreigde de tinnegieter opvliegend.

- Wat zegt die smeltkroes daar ginder? sprak Carp, terwijl hij opstond en over de hoofden door de gelagkamer heen zag.

- Wie spreekt daar van smeltkroes? riep de tinnegieter, rechtspringend.

- Hier zoo, ik, Polycarpus! sprak deze, den wijsvinger op zijne borst drukkend; wie een edelman durft beleedigen, snij ik de ooren van het hoofd; en hij sloeg de hand aan het gevest van zijn rapier.

- Een edelman! riep de driftige tinnegieter; wat geef ik om een edelman? Laat die breinaald maar in de scheede; of denkt gij met dergelijk speelgoed mij bang te maken?

- Wat doet dat gemeen geboefte hier in de kamer? sprak de verontwaardigde Polycarpus.

- Wat zijt gij anders, dan geboefte? riep de tinnegieter grinnekend; of denkt gij dat ik reeds niet lang gezien heb, wat een schavuit er steekt onder dat kale jonkerspak?

Volpard trok den zoogenaamden ridder bij zijn lijfrok en deed hem nederzitten.

Het bleef een oogenblik stil in de eetkamer; iedereen scheen in afwachting; want zoo toch, meende men, kon de daareven opgerezen twist niet afloopen.

- Wat is dat hier stil en treurig, en dat op een dag, dat groot en klein vroolijk dienden te wezen? sprak Vester de wolfsjager; kom, ik zing een schoon lied van Willem den kleêrmaker.

- Weg met het herdooperslied! riep de marskramer; zing een lied dat een kristenmensch hooren mag.

In weêrwil van deze weinig aanmoedigende aanmerking hief toch de jager zijn lied aan:

Een nieuw liet,
Wat dit bediedt,
TAntwerpen geschiedt,
Al in den jare
Van tsestich, *siet*,
En verwondert niet.
Een man voorware
Met groter schare
Van diefleyders, *hoort*,
Gebracht werd voort,
Van die steenpoort
In de vierschare.

- Wat is dat nu voor een droevige mare? lachte een voerman; dat is een doodenzang; zing liever van ‘Hansken den windbuil.’

- Ja, dat is nog een vroolijk lied, meende de marskramer.

Toen de jager het tweede koeplet van ‘Willem den kleêrmaker’ wilde inzetten, hieven de tinnegieters ‘Hansken den windbuil’ aan; hunne stemmen dreunden zoo ontzettend hard, dat de jager wel voelde tegen dergelijke blaasinstrumenten niet te zijn opgewassen.

Bistu een crigher oft bistu een boer!
Hoe siedi uut uwer cappen so suer?
Wildi een crychsman werden?
So neemt vyfhondert gulden met u!
Den crych sal ic u leren. -

Toen het liedje met de zeven koepletten ten einde was, werden de zangers met geestdrift toegejuicht; het liedje was algemeen gekend en reeds oud, maar toch bleef ‘Hansken den windbuil’ in de achting en de gunst van het volk.

De ernstige geestelijke die nu aan het einde van zijn avondmaal was gekomen, had een oogenblik naar ‘Hansken’ geluisterd.

- Weet gij waarom het volk in de Vrijheid zoo vroolijk is? vroeg de zoogenaamde edelman, hem ruw tegen den arm stootend.

De geestelijke zag hem vragend aan.

Sylvester de jager nam Polycarpus het woord af:

- Het is vandaag dat men in de Kempen den standaard heeft geplant, den standaard der verlichting, der vrijheid!.... verstaat gij dat? Het oude geloof, dat tot den naad was versleten, begraven wij heden, en doen den grooten Luther, omringd met den straalkrans van eer en roem den troon beklimmen.

- Zeer dichterlijk! zeide de geestelijke met zachte stem, en den dronken geloofspreker lachend toeknikkend.

- Dichterlijk? Hoe meent gij dat? vroeg Polycarpus met gefronsde wenkbrauwen.

- Ik ben al te vermoeid van de reis, antwoordde de priester; goeden nacht!

- Waarom zoudt gij nu heen gaan? vroeg Polycarpus, wiens oogen de wijndamp bijna geheel had toegedrukt; drinkt gij niet een teug wijn met ons?

- Mijn hartelijken dank, sprak de priester beleefd.

- Drinkt gij geen wijn?

- Dezen avond niet.

Doch Volpard heeft sedert eenige minuten de gelagkamer verlaten en zich naar de keuken begeven.

- Berbel, hebt gij aan mijn ypocras wel gedacht? sprak hij tot de oude keukenmeid.

- De ypocras staat al gereed, was het antwoord; maar dat is geen goedkoope drank, heer Volpard.

- Vandaag zie ik op geen stuiver; de dag van heden mag nooit uit het geheugen gaan.

- Ypocras drinkt men niet op gewone dagen, heer Volpard; op het kasteel van den graaf, waar mijn grootvader koksjongen was, dronk men ypocras bij doop- en trouwfeesten en dergelijke gelegenheden.

- Nooit was er voor mij een schooner feest, dan de dag van heden, de dag waarop wij het oude juk afschudden, en de nieuwe leer, de leer der beschaving en vrijheid openlijk voor de oogen van heel de wereld gaan belijden.

Berbel keek naar de half toegevallen en tranende oogen van den dweper en vroeg bij zich zelve, of heer Volpard wel ypocras noodig had om dronken te worden.

- Het is de eerste maal in mijn leven, dat ik ypocras ga drinken, hernam Volpard, die zich moeilijk staande hield; waarvan maakt gij die kostbare drank?

- Dat is een geheim, heer Volpard, glimlachte de keukenmeid; mijn grootvader schreef het recept af uit het keukenboek van den graaf.

- Een geheim? herhaalde Volpard; aan mij toch kunt gij wel zeggen, hoe de ypocras wordt gemaakt.

- Onder voorwaarde dat gij aan niemand mijn recept bekend maakt.

- Dat beloof ik u.

- Nu, ziehier, hoe ik dien drank toebereid; en keuriger ypocras, dan de mijne is er in heel het spaansche rijk niet. Uit een tafelschuif haalde zij een klein schrijfboekje met perkamenten omslag, waarin zij gewoon was aanteekeningen te maken, zoo dikwijls zij in bezit kwam van eene nieuwe toebereiding.

- Ziehier, het recept door mijn grootvader, toen hij nog koksjongen bij den graaf was, zelven geschreven:

‘Neemt een hantvol ghember ende caneel, oock eenighe

cruynagels, wat coriander, wat fenckel, ende oock wat thymus, met suycker, giet daerop door een sackske, heete witte wijn, ende dat is beste ypocras.'

- Dat is een godendrank! Berbel krijgt ook een koninklijken drinkpenning, sprak Volpard; breng maar binnen.

Toen hij, gevolgd door de keukenmeid, in de gelagkamer terugkwam, was er alles in rep en roer. Aan de eene zijde bij den haard stonden Polycarpus de edelman en Sylvester de wolfsjager te twisten met de tinnegieters en den ketellapper bijgestaan door den marskramer en een der voerlieden. Carp en Vester schreeuwden en tierden tegen het oude geloof; de tegenpartij riep dat men die gemeene schavuiten buiten de deur moest werpen.

Aan de andere zijde stonden de gebannen Turnhouters spottend en joelend rondom den priester en wilden hem beletten de gelagkamer te verlaten.

- Neen; eerst drinkt hij een teug ypocras met ons, zei Lodewijk Palmm, die zich niet meer recht konde houden.

- Een teug ypocras op de terugkomst der brave poorters der Vrijheid, riep Volpard.

- Op de bevrijding van 's menschen geest, voegde Palmm er bij; op de groote mannen der eeuw, die deze tot stand hebben gebracht.

- Op de volslagene vernietiging van hetgeen er nog overblijft van het oude, domme bijgeloof.

De priester hield eene waardige, kalme houding tusschen die tierende dwepers. Allen hadden het glas dampende ypocras in de hand; ook aan den geestelijke reikte Volpard er een over.

- Ik dank u, sprak deze ernstig maar bedaard; ik drink heden geen wijn.

- Ziedaar dan, sprak Lodewijk Palmm boosaardig lachend; en hij wierp den priester zijn glas rookende ypocras vlak in het aangezicht.

Geene enkele spier beweegde zich op het gelaat van den kloosterling bij deze beleediging; bedaard als waren er eenige

regendroppelen op zijn aangezicht nedergevallen, veegde hij het vocht weg, en verzocht de heeren hem niet langer op te houden.

Palmm had een tweede glas ypocras gegrepen en grijnzend als eene kat zich voor den geestelijke plaatsend, riep hij:

- Indien ik met een enkelen teug u en al uwe broeders konde vernietigen, dan deed ik het, dan....

Eene ontzettende flap om zijne ooren wierp hem ter zijde.

- Wentsel Erbont! riepen de Turnhoutsche poorters dreigend.

Polycarpus de zoogenaamde edelman wilde zijn rapier trekken, om den hoon zijnen vriend aangedaan te wreken; eer hij het staal half uit de scheede had, duwde de hand van Wentsel hem in een hoek der kamer, waar hij met de beenen omhoog bleef liggen.

Vester de wolfsjager, die zijn jachtmes in de hand had en bulderde, dat hij dien paapschen bleekmuil zoude dooden als een hond, werd door de tinnegieters ontwapend en gedwongen roerloos op een stoel te blijven zitten.

- Mijn waarde vader! had Wentsel Erbont uitgeroepen, terwijl hij de twee handen van den beleedigden priester vastgreep.

- Mijn zoon, mijn Wentsel, zijt gij daar? en hij omhelsde hem als ware hij zijn kind geweest.

- Wie verstout zich u hier in mijne vaderstad te beleedigen? vroeg Wentsel een uitdagenden blik in het ronde werpend.

- Stil, mijn zoon, sprak de geestelijke bedaard; stil, word niet driftig.... laat ons heengaan.

Wentsel nam hem onder den arm, en geleidde hem buiten de kamer.

Er was een oogenblik stilte geweest onder de woelende menigte; de plotselinge verschijning van den jongen Erbont, en daarbij de waardige houding van den priester, hadden op Volpards vrienden wel slechts een voorbijgaanden, maar toch een zekeren indruk gemaakt.

Nauwelijks waren beiden buiten de gelagkamer, of de wolfs-

jager sprong van zijn stoel op, en greep een der tinnegieters van achter bij het haar vast. Juist ging de deur open, en Bavo's Quinte, de vorster van Turnhout, trad binnen.

Boven het hernemend gewoel hoorde men de stem van den gemeentelijken ambtenaar:

'*Die eenen andere metten hayre treckt verbeurt dry gulden!*'

Het twisten in de herbergen was in dien tijd zoo gemeen, en men was bij opschudding en gevechten zoo gewoon den vorster de artikelen van het politierecht te hooren afroepen, dat men zijn binnenkomen bijna niet had opgemerkt.

- Kom, houd uw mond, snauwde hem Volpard toe; met al uwe kostuimen, keuren en breuken hebben wij niets te maken, zoo min als met uwe schoutet en schepenen.

- Ho! Ho! riep Quinte in het volle besef zijner waardigheid; '*Die teghen de heeren ordonnantiën versmadelyck spreekt....*'

- Wat, ordonnantiën! grinnikte Volpard verachtend; wie luistert er nog naar het eeuwigdurend afroepen uwer politie-artikelen?

- Pas op! heer Volpard, pas op! sprak Quinte den vinger opstekend; denkt aan de arbitrale correctie van schoutet en schepenen; die heeren verstaan geen gekscheerderij....

Eene ontzettende verwensching kwam hem onderbreken.

Polycarpus de edelman was na lange inspanning opgestaan en zwaaide zijn uitgetogen rapier dreigend boven zijn hoofd; de marskramer hief een stoel in de hoogte.

De vorster was voorzichtigheidshalve achteruit gedrongen, en had plaats genomen in een hoek der gelagkamer, waar hij moeilijk door een slag van het rondzwaaiend rapier getroffen konde worden, en van waar hij tevens al al wat er voorviel konde waarnemen.

- *Artikel XIX!* riep Quinte waarschuwend.

- Dien hebben wij honderdmaal van u gehoord, dien kennen wij van buiten, lachte een der Turnhoutsche bannelingen.

- *Artikel XIX!* riep Quinte op nieuw; *die eenen anderen in felle woede oft uyt ernst steeckt*, *oft slaet met eene pycke*, *dagghe*, *colf*, *cudse*, *schuppe*, *stave*, *hellebaerder*, *riek*, *gaffel*, *oft.... met bloet vier en twintig*, *sonder bloet twelf gulden.*

Carp, de edelman, riep in dolle woede, dat hij dien schreeuwer van een rechtsgeleerde daar ginder in den hoek der gelagkamer, neus en ooren ging afhakken.

Indien de muur hadde kunnen wijken, ware Quinte bij deze bedreiging achteruit gedrongen.

Bleek van schrik zag hij den dronken woestaard van verre naderen en riep:

- *So wie een lanck mes*, *pas-mes*, *oft ander gemeyn mes*, *oft opsteker treckt*, *ses gulden*, *ende steeckt hy daermede iemant door de kleederen sonder bloet*, *twelf gulden; ende met bloet vier en twintig.*

X.
Vive le Geus!

Op de straat hoorde men een woest getier; de deur der gelagkamer vloog met een stamp open.

- Daar zijn ze! mompelde Volpard naar de deur ziende.

Er traden drie mannen binnen; zij riepen met de armen boven het hoofd zwaaiend:

- Vive le Geus! vive le Geus!

- Vive le Geus! riepen Volpard en zijne tafelvrienden, terwijl zij de binnenkomenden vriendschappelijk de hand drukten.

De vreemdelingen droegen lange mantels van grof, grauwachtig laken, gemaakt volgens duitsche mode; zij hadden een houten bedelnap aan den gordel hangen; een hunner had een zilveren ketting met een klein napje er aan om den hoed geslingerd.

Allen hadden om den hals een rood lint, waaraan een zilveren penning hing met het beeld des Konings en het opschrift: *fidèle au Roi;* aan de keerzijde verbeeldde de penning een bedelzak, en daarboven twee ineengeslagene handen met het omschrift: *Jusqu'à la besace.*

In deze vreemde toetakeling hadden de drie mannen een weinig geruststellend voorkomen, waartoe de breede knevel op de bovenlip voorzeker veel bijdroeg.

Of die vreemdelingen vrienden en kennissen waren van Volpard en zijne vrienden, was den vorster onbekend; maar toch had deze opgemerkt, dat de heeren in een oogenblik zeer gemeenzaam met elkander omgingen.

- Zijn dat nu Geuzen, van wie men hier en elders zoo honderdmaal sedert een tijd hoort spreken? vroeg Quinte, den ketellapper even tegen den elleboog stootend.

- Ja, de ketellapper meende niet anders of het waren Geuzen, die in de groote steden zooveel beweging maakten.

- En wat is dat voor een zonderling kleedsel en wat beteekenen die bedelnappen? vroeg een der tinn egieters.

Een Rederijker der Vrijheid hielp hem uit den droom.

- Weet gij dat niet? Gij weet toch wel dat sommige heeren van het Guldenvlies en andere edellieden aan Madame de Parma een verzoekschrift hebben ingediend?

- Een verzoekschrift? vroeg de kettellapper; wat wilden die heeren hebben van Madame de Parma?

- De vrijheid in zake van geloof, en....

- Och, ja, daar heb ik al meer van gehoord.

- Nu, bij die gelegenheid moet graaf Berlaimont gezegd hebben, dat al die petitionnarisssen niets anders waren, dan geuzen.

- Geuzen?

- Wel ja, guiten, rabauwen, bedelaars.

- En is het nu daarom dat zij een drinkschotel met een knop aan den gordel, of een napje aan den hoed dragen?

- Waaruit zij drinken, zoo als de rabauwen dat doen.

- Ho, Ho! begrepen.... Ja, zie, daar maken zij hunne drinkschotel van den gordel los....

- En heer Volpard schenkt dezelve vol ypocras.

- Vive le Geus! riepen de vreemde mannen op nieuw, terwijl zij de gevulde drinkschotels in de hoogte hieven.

Volpard en zijne vrienden herhaalden den kreet met dolle geestdrift.

- 'Doe bescheet! Vive le Geus! Doe bescheet!'(*) riepen de vreemdelingen.

De romers, de nappen, de glazen schokten tegen elkander; men schonk weêr in, men klonk, men dronk, bij het oorverdoovend geroep: Vive le Geus!

- Heeft dat hier nu lang genoeg geduurd? sprak de waard uit het Roode Schild.

Met een bliksem in het oog schoot zijn broeder voor hem.

- Wat raakt u dat? vroeg hij.

- Wien anders zou dat raken, dan Boudewijn Mys? sprak deze; dat uitzinnig geroep ben ik moede.

- En wie zal mij verbieden, Vive le Geus! te roepen? vroeg de zoogenaamde edelman, terwijl hij den waard waggelend naderde.

- Dat zal ik u verbieden; of ben ik geen baas meer in mijn huis? Ga elders met uwe belachelijke vertooningen; hier in het huis van een goed kristenmensch, zal ik al die gekheden niet toelaten.

- Weet gij wel dat ik, Volpard, hier eigenlijk de baas ben? fluisterde deze hem in het oor.

- Tot hier toe ben en blijf ik meester in het Roode Schild; en onteeren zult gij mijne afspanning niet, al moest ik ook naderhand met mijne kinderen gaan bedelen, riep de verontwaardigde waard.

- Hoe zijt gij zoo driftig dezen avond? hernam Volpard hem met zijn fischachtig oog beziende.

(*) De kreet van dien tijd, welken men op feestmalen, trouwfeesten en bij elke gelegenheid hoorde herhalen.

- Van niemand, wie het ook zij, wil ik dezen avond aanmerkingen aannemen, riep Boudewijn; en kort weg, de eerste wien ik nog ‘Vive le Geus!’ hoor roepen, werp ik buiten de deur.

Wij hebben reeds gezegd dat Boudewijn Mys een man was met eene allerzachtaardigste inborst; doch dat hij ook duivelsch kwaad kon worden, wanneer het eenmaal gemeend was. Wanneer hij eenmaal gezegd had: ‘dat moet zoo en niet anders zijn’ was hij onhandelbaar, stijfhoofdig, en wat hij voorhad, moest gebeuren.

De buren en zijne vrienden beweerden, dat hij die streken geleerd had in de school, waar hij sedert jaren als oppermachtig vorst den schepter droeg, en gewoon was door de kleine bevolking onvoorwaardelijk gehoorzaamd te worden.

Op het oogenblik dat hij daar in de gelagkamer zijn onstuimigen uitval doet, is zijn anders rood gelaat tot blauwachtig purper overgegaan; zijne kleine, ronde oogen staan in hunne holten te branden en hij slaat met zijne vuist zoo ontzettend op de tafel, dat er alles op staat te dansen.

Men zag wel dat het gemeend was; ook volgde er bijna onmiddellijk stilte; iedereen had zijne plaats hernomen en scheen in afwachting, wat er verder ging gebeuren.

Eindelijk werd het stilzwijgen gebroken door een jong mensch, die in een hoek der gelagkamer, de beweging van daareven lijdend had afgezien. Hij had dien dag even als vele anderen diep in de kan gekeken, en het scheen hem te bevallen dat het Roode Schild in rep en roer stond, en vooral dat Boudewijn de schoolmeester, wiens leerling hij in vroeger jaren geweest was, zich zoo duivelsch kwaad maakte.

Hij maakte de aanmerking, dat men in andere herbergen de volledigste vrijheid genoot voor zijn verteerd geld, en de waard er den neus niet tusschen stak, wanneer de klanten zich op eene eerlijke wijze vermaakten.

- Al wie op het Roode Schild iets weet te zeggen, was Boudewijn's kort en bondig antwoord, kan maar heengaan; of roep ik iemand hier binnen?

- Ik zeg maar dat men in andere herbergen vrij wat meer op zijn gemak is, hernam de andere om kwaad vuur te stoken.

- Symen's Embert heeft hier niets te bevelen, meende de waard.

- Neen, dat weet ik, hernam Symen's Embert; doch wat ik ook weet, is dat het den waard eener herberg altijd schoon staat zich met sommige zaken wat minder te moeien.

- Ook valt dat in mijne gewoonte niet, en ook dezen avond had ik mijn recht niet doen gelden, indien men geëerbiedigd had, wat eerbiedwaardig is en het ook moet blijven.

- Omdat men daar al eens ‘Vive le Geus!’ roept?

- Ja, juist daarom.

- En wat kwaad steekt daarin?

- Luister eens, Embert, gij zijt nog niet slim genoeg om verborgen te houden, wat gij meent goed in uw hart bewaard te hebben.

- Waar wil Boudewijn heen?

- Of wij niet wisten wat er in uwe rederijkkamer, het Heybloempken, omgaat?

- Iedereen mag dat weten.

- Of wij niet wisten dat er in uwe rederijkamer kniedichtjes gemaakt worden, tegen het oude geloof en onzen genadigen Koning.

- Wat zegt gij? Tegen het geloof en den Koning? sprak een stem in den tegenovergestelden hoek der gelagkamer; het was de dreigende stem van den vorster der Vrijheid.

Symen's Embert vond het geraden niet te antwoorden.

Het was wederom een oogenblik stil.

De reizende tooneelist, welke dien avond met vrouw en kinderen het treffende ‘Kyrie eleyson’ had gezongen, nam het woord op; het scheen den man genoegen te doen een beoefenaar der ‘consten’ te hebben aangetroffen.

- Hebt gij hier eene rederijkkamer? vroeg hij met belangstelling.

- Het Heybloempken, was Embert's antwoord.

- Nooit hoorde ik daarvan een woord spreken; in kleine plaatsen, zoo als de Vrijheid Turnhout, moet het moeilijk zijn dergelijke instellingen tot stand te brengen, meende de reizende tooneelist.

- Het 'Heybloempken' is eene bloeiende en ook beroemde rederijkkamer, verzekerde Embert.

- Bloeiend en beroemd? herhaalde de tooneelist.

- Ja, zeker; wij hebben een prins en een hoofdman, benevens twee dekens en twee kerkmeesters, allen lieden van aanzien en gezag, en daarbij zooals het in eene deftige Kamer behoort, een greffier en een schatbewaarder.

- Ja, maar uw factor, de ziel der Kamer? vroeg de tooneelist.

- Wij hebben een uitmuntend factor; in heel het rijk is er geen die schooner dichtstukken vervaardigt; niemand, beter dan hij, verstaat de kunst om de rollen te verdeelen en onderricht te geven in de uiterlijke welsprekendheid.

- Met zulk een factor moet het gezelschap vooruit.

- 'Mysteriespelen, sinnespelen, esbattementen, kluytspelen,' dat alles voert het Heybloempken op.

- Wie zou dat hier in de heide der Kempen gaan zoeken? merkte de reizende tooneelist aan.

- Wij hebben 'vaste mannen' zoo als men er in geene enkele Kamer aantreft, en aan uitstekende 'gesellen' hebben wij nooit gebrek, hernam de Turnhoutsche rederijker met fierheid(*).

- Spreek mij van het 'Leliken' van Diest, dat is nog een rederijkkamer, pochte de marskramer, die aan zijne uitspraak te hooren, een Diestenaar moest wezen.

- Het 'Leliken' is eene goedgeoefende Kamer, verzekerde de rederijker; wij hebben elkander allen leeren kennen op het Landjuweel te Antwerpen.

- Heeft het 'Heybloempken' deel genomen aan het Landjuweel te Antwerpen? vroeg de reizende tooneelist met verwondering.

(*) Vaste mannen waren leden, welke de Kamer met geldelijke bijdragen in stand hielden; de gezellen waren eigenlijk de tooneelisten van het gezelschap.

- In 1561, om u te dienen, antwoordde Symen's Embert, het hoofd fier achteruit werpend.

- Wel verduiveld! dat is zeer vereerend, meende de reizende tooneelist.

- Wij hebben eigenlijk geen deel genomen aan het Landjuweel, maar wel aan het Haagspel, hetwelk tot sluiting der groote feesten was ingericht. Met vier Kamers traden wij den 21 van oogstmaand langs de Keizerspoort Antwerpen binnen.....

- Dikwijls had de tooneelist van die schitterende feesten hooren spreken.

- De ‘Ongheleerden of de Jenettenbloem’ van Lier, ‘de Korenbloeme’ van Brussel, ‘de bloeiende Wijngaard’ van Berchem, en ‘het Heybloempken’ van Turnhout.

- ‘De Jenettenbloem’ moet heerlijk zijn geweest; als echte heerenkinderen kwamen zij voor den dag, merkte iemand aan, blijkbaar met het inzicht om den Turnhoutschen rederijker te plagen.

- Ja, wel; doch wilt gij ‘de Ongheleerden’ met ‘het Heybloempken’ vergelijken?

- Juist dat niet, maar....

- Wilt gij hooren, hoe Turnhout zijne intrede deed? 'T is te lang om te melden, doch iedereen weet het, dat er behalve een tiental wagens, zoo wat zestig tot zeventig paarden, en meer dan honderd mannen te voet in den stoet gingen. En dan hunne kleeding: ‘tanneyte casacken, rooden hoet, cransjen wit en blauw, pluymen wit, cousens swert, brockskens wit’.... echte heerenkinderen, ja, heerenkinderen dat waren de rederijkers van Turnhout!

- Ja, schitterend was de stoet! verklaarden verscheidene stemmen.

- Waar zijt gij nu met uw ‘Jenettenbloem?’ lachte Symen's Embert zegevierend.

- De stoet der ‘Jenettenbloem’ was even schoon, misschien schooner dan de uwe; men telde er meer volk, meer paarden, en ook hun kleedsel deed voor ‘het Heybloempken’ niet onder.

- Ja, 't was prachtig! zeide men in een hoek der kamer, met een uitroep van bewondering voor de Lierenaren.

- Wat weet gij allen daarvan? beet de Turnhoutsche rederijker de bewonderaars rechts en links toe.

- Ik zeg mijne meening, beet een Lierenaar, die even in de gelagkamer was gekomen, terug.

- Nu, ‘de Jenettenbloem’ was in het geheel niet zwierig, niet onderscheiden in voorkomen.

- Maar de prijzen, die zij behaalde? Spreek mij van de prijzen! Behaalde de Jenettenbloem niet den eersten prijs van het luisterrijkst inkomen? En wie kreeg den tweede? Het Heybloempken.

Symen's Embert beet zich op de lippen.

- En wie behaalde den eersten prijs van *'t spel van sinne?* Het Heybloempken, zeide hij, terwijl slechts de derde aan Lier te beurt viel.

- En wie behaalde den prijs van het *onnooselyckst of innocentelyckst den sot te maken?* vroeg Boudewijn Mys, die partij trok voor zijne geboorteplaats.

- Het Heybloempken den eersten; Lier alwederom den tweeden.

- En verbeeldt gij u daarom dat Lier voor Turnhout moet onderdoen? Lier, eene stad en dien naam waardig? zwetste de Lierenaar.

- En Turnhout, onderbrak hem Boudewijn Mys; Turnhout, het verblijf der vorsten?

- Toch maar eene nederige Vrijheid, hervatte de Lierenaar.

- Kom, laat ons toch in Godsnaam niet twisten, sprak een ander rederijker; laat Turnhout, Turnhout, en Lier, Lier..... Liever hoorde ik nog een aardig liedje zingen.

- Of een ‘kluytjen’ voordragen? zei een ander; bijvoorbeeld een tafelspel of iets anders.

- Symen's Embert kent een aardig stukje.

- Van den lansknecht met zijn rapier.

- Wel ja; Embert, wat zegt gij?

- Indien de vrienden daarin vermaak vinden, antwoordde de rederijker, wil ik....

- Ja zeker! klonk het door de gelagkamer.

- Wil ik dat kleine tafelspel gaarne voordragen.

In een oogwenk heeft men eene tafel tegen den muur geschoven; dat is het tooneel waarop de Turnhoutsche rederijker zijne voordracht gaat doen.

De lichten in de gelagkamer worden uitgeblazen; een paar vetkaarsen in koperen kandelaars gestoken, staan voor op het tooneel.

- Nu heb ik nog een rapier noodig; wie geeft mij een rapier? vraagt de rederijker.

- Wilt gij het mijne? vraagt de zoogenaamde edelman, hem zijn wapen overreikend.

Nadat hij zich den breeden, lederen draagband om den schouder heeft geworpen, springt hij op het tooneel.

Het is stil in de gelagkamer; iedereen heeft het oog op den rederijker, die gedurende eenige oogenblikken kalm en rustig een oog werpt over zijn auditorium. Hij begint:

Het is een berijmde alleenspraak tot een onzichtbaren vijand gericht.

Bij een vloed van scheldwoorden en bastaardvloeken daagt hij zijn vijand uit, en alsof deze werkelijk op het tooneel was verschenen, trekt hij zijn rapier, slaat woest in het rond, en altijd bij het uitgalmen zijner verzen, en na honderde sprongen gemaakt te hebben, slaat hij zijn tegenvechter het hoofd in.

Terwijl hij het bloed van zijn zwaard veegt, wordt zijne declamatie treurig van toon, en nog treuriger terwijl hij den romp, die daar voor zijne voeten moet liggen, goede reis naar een beter leven wenscht.

Daarna volgt een dichterlijk dankgebed tot zijn patroon, die hem in den afgeloopen strijd zoo krachtdadig had bijgestaan, en onmiddellijk daarop een zegelied op de behaalde overwinning.

Daarna is het tafelspel ten einde; met een sprong is de rederrijker van het tooneel.

Er volgt eene levendige toejuiching der toeschouwers; het handgeklap houdt niet op. De reizende tooneelist vooral, die een bevoegd kunstrechter moet wezen, is in opgetogenheid voor den behendigen Turnhoutschen rederijker.

De bierkan klept aanhoudend met haar tinnen deksel, en heer Volpard krijgt uit de keuken eene versche kom met dampende ypocras, welke aan zijne vrienden wordt rondgeschonken.

Het is reeds laat geworden, en Quinte de vorster fluistert den waard uit het Roode Schild in het oor, of het geen tijd is dat iedereen stil naar huis gaat.

- Wat, naar huis gaan? vraagt een der mannen, die uit hunne bedelnappen ypocras drinken als ware het water geweest; wie spreekt hier van naar huis gaan?

Een zijner makkers die ‘Vive le Geus!’ roept, zoo dikwijls hij zijn drinknap aan den mond brengt, neemt het woord; hij stelt voor zich den geheelen nacht te vermaken.

De vorster beeft bij het hooren zijner stem; want hij vraagt bij zich zelven, of die stem niet dezelfde is, welke hij dezen morgen aan de kerkdeur, voorbijzijnden nacht in de straat, en eenigen tijd geleden in de Warande had gehoord, namelijk de stem van den Amsterdamschen bedelaar.

- Ik ook ben nog een oude rederijker, herneemt deze; of denkt gij dat ik in den tijd niet een der eerste gezellen was van de ‘Vreughdebloem’ van Bergen-op-Zoom? Meer dan tien jaren was ik factor van den ‘Vurighen doorn’ van 'sHertogenbosch, en maakte daar voor de rederijkers menig schoon gedicht.

- En waarom zou het gezelschap nog niet een oogenblik bij elkander blijven? vraagt de reizende tooneelist, die zich in de gelagkamer van het Roode Schild juist in zijn element bevond.

Het voorstel verwierf een algemeenen bijval; zulke genoeglijke avonden trof men niet eens in het jaar aan. Op de kroonlamp boven de lange tafel en ook op de armblakers langs de muren worden nieuwe vetkaarsen gezet.

- Op mijn beurt ga ik u een tafelspel voordragen, spreekt de ingewijde van de ‘Vreughdebloem’ en den ‘Vurighen

doorn' en met een sprong is hij op de tafel, welke de Turnhoutsche rederijker zoo even heeft verlaten.

Het is stil in de gelagkamer; men luistert:

De rederijker heeft ingezet met eene dichterlijke hulde aan Godinnen, die hij ontslaving, vrijheid en beschaving noemt, en valt daarna in eens met een vloed van verwenschingen uit op de afzichtelijke duivels van domheid en bijgeloof, die de arme wereld maar altijd tusschen hunne klauwen geprangd houden.

Niemand verstaat waar hij eigenlijk heen wil; het is een duister gedicht, eene wartaal, waar niemand wijs uit kan worden.

Boudewijn Mys (hij is ook voor niets de schoolmeester der Vrijheid niet) is de eerste, die lont begint te ruiken.

Volpard, Palmm, Carp de edelman, Vester de jager, vinden de voordracht schoon, verheven; de eerste zedig de oogen hemelwaarts heffend, is diep bewogen, en stort tranen van aandoening.

- Verheven! mompelt Volpard die met neêrgeslagen oogen zit te luisteren, als hadde er een welsprekende predikant het woord gevoerd over het woord Gods.

- Houd op! zoo klonk eensklaps de stem van den waard uit het Roode Schild; Boudewijn stond recht en hield de hand gebiedend naar het tooneel uitgestoken.

- Ga voort, gebood Volpard opspringend.

- Geen geuzerij in mijn huis! hernam Boudewijn.

- Niemand spreekt hier van dingen, welke niet door iedereen mogen gehoord worden, meende Volpard.

- Reeds lang heb ik gehoord waar hij met zijn tafelspel heenwil, hernam Boudewijn; ik zal niet dulden dat men het oude geloof bespot....

- Wie spot met uw geloof?

- En hier dingen komt ophemelen, waarvoor een braaf kristen de ooren moet sluiten..... uitscheiden zal hij, en op het oogenblik!

Hij had den rederijker bij het been vast, trok hem met geweld van de tafel, en deed hem over den vloer heen rollen.

- Vive le Geus! klonk en herklonk het in de gelagkamer, die in een oogwenk het onderst boven stond.

- De deur uit, met al dat gespuis! riep Boudewijn met eene gebiedende stem, die boven het gedruisch van vallende stoelen, schuivende tafels en het geroep der menigte uitkwam.

Bavo's Quinte was reeds buiten de kamer; zijn hoofd bleef er binnen; met zijne hand hield hij stevig de deur met een spleet open.

Er werd in de gelagkamer getierd, geschreeuwd, gescholden.

- *Soo wie iemant*, *leughenstroopt*, *vervloeckt ofte.... sal verbeuren een gulden vier stuyvers*, roept de gemeentelijke ambtenaar door de spleet van de deur.

Er viel daarbinnen een afschuwelijke vloek.

- Ho, ho! riep de vorster; *soo wie blasphemeerde.... art. VIII, voor de eerste reyse vier gulden*, *voor de tweede acht*, *voor de derde reyse sesthien gulden.....*

Het werd daar binnen zoo hevig warm dat Quinte zijn hoofd terug en de deur dicht meende te trekken.

Ende daerenboven ter derder reyse staen tot arbitrale correctie, *altyt na de enormiteyt en de gheleghentheyt van de saeke.*

Toen het gedruisch in de gelagkamer wederom een weinig bedaarde, stak hij het hoofd wat verder door de spleet en herhaalde:

- *Tot arbitrale correctie!*

- Vive le Geus! schreeuwde een der mannen met hunne lange, duitsche kleederen, den ambtenaar in het gezicht; zie dat gij wegkomt met uwe wetten, keuren en breuken; morgen breek ik schoutet en schepenen en u ook, allen den hals!

Het was wederom de stem van den Amsterdamschen bedelaar. Quinte trok haastig de deur dicht, en verschrikt heengaande, mompelde hij:

Die teghen der heeren ordonnantiën versmadelyck spreckt, *sal....* Wat zijn dat toch voor rabauwen? Wat een gespuis van volk! Wat gaan wij nog beleven in onze oude, goede Vrijheid!

Boven het kruisraam werden een half dozijn, in lood gevatte, ruiten verbrijzeld; een tinnen kan vloog langs Quinte's ooren over de straat heen.

- Moeten daarbinnen nu nog ongelukken gebeuren? sprak de vorster ontsteld; en luid riep hij: *artikel XVIII*, *die met potten*, *croesen*, *drinkglasen of dierghelyke worpt ofte slaat*, *sonder bloet laten*, *ofte vermincken verbeurt vier gulden*, *met bloet en vermincken acht gulden.*

Middelerwijl waren de twee knechten der afspanning met een paar buurlieden de gelagkamer binnengedrongen; van dat oogenblik behield de waard, geholpen door den ketellapper, de tingieters en de voerlieden, gemakkelijk de overhand op een handvol dronken geuzen. Wel had Polycarpus, de zoogenaamde edelman zijn rapier getrokken, doch het bleek wel aanstonds dat hij met zijn wapen volstrekt niet behendig wist om te gaan. Een stevige voerman had hem het rapier uit de vuist gerukt, het voor zijne knie in twee gebroken, en daarna den vloekenden edelman op straat geworpen. Ook de wolfsjager, die meer nog dan zijne vrienden van den bedwelmenden ypocras had gedronken, stond met zijn uitgetogen jachtmes te zwaaien en te dreigen; hij werd door den marskramer ontwapend en volgde daarna, met een flinken worp, den weg, dien de buiten de deur geworpen Polycarpus hem reeds had aangewezen.

- Vive le Geus! riep de wolfsjager, die uit de goot niet opkon.

- Liever Turks dan Paaps! schreeuwde de zoogenaamde edelman die tusschen de berries van een vrachtwagen lag te spartelen.

- Vive le Geus! riepen de gebannen poorters, terwijl zij verscheurd, gekneusd, verhakkeld, buiten de gelagkamer werden gestooten.

De vorster van Turnhout stond vijftig schreden verder op den hoek der straat den uitslag van al dat woelen, schreeuwen, kijven, slaan en vechten af te wachten.

De laatsten welke even gekneusd en verplukt als hunne mak-

kers het Roode Schild verlieten, waren de drie vreemde mannen met hunne lange, grauwe, duitsche kleederen en bedelnappen.

Met de vuist boven het hoofd zwaaiend en schreeuwend: *Vive le Geus! Liever Turks dan Paeps!* kwamen zij de straat ingewaggeld. De Amsterdamsche bedelaar, wien Boudewijn Mys eenige minuten geleden, zoo ongenadig van de tooneelplank op den vloer had getrokken, scheen de aanleider der anderen en had het hooge woord.

Quinte stond op den hoek der Straat onder het Lieve-Vrouwebeeld; het roodachtig olielampje dat aan den voet der nis brandde, verlichtte daar de huizen eenige schreden in het rond.

De drie mannen kwamen de straat in; op een kleinen afstand van de plaats waar Quinte stond, hielden zij stil. De Amsterdamsche bedelaar stak wijzend de hand uit; wees hij naar den vorster of naar het Mariabeeld?

- Is dat die janker van daareven niet? Zal ik dien rechtsgeleerden snoever niet eens even de beenen breken? riep de Amsterdamsche bedelaar.

Een wind waait niet sneller over de straat, dan de vorster, die bij deze bedreiging, achter den hoek van het huis verdween.

XI.
De zwarte pest.

Indien er in het Roode Schild dien avond zware ongeregeldheden hadden plaats gegrepen, was het in de stad niet rustiger afgeloopen; in meer dan eene herberg had men getwist en gevochten, en heel den nacht, hadden de straten weêrgalmd van oproerige kreten en losbandige liederen.

De ontelbare boekjes tegen het oude geloof, welke men bij duizenden in de straat had opgeraapt, de walgelijke spotprenten, die een oogenblik ten toon hingen tegen den torenmuur, hadden een onbeschrijfelijken indruk gemaakt op de bevolking. De herbergen bleven voortaan van den morgen tot den avond met drinkers en dronkaards opgevuld, en het was daar dat de kreten van ‘Vive le Geus!’ en ‘Liever Turks dan Paeps!’ weêrklank hadden gevonden. De Vrijheid krielde van ‘quaet rappalijn en gheboefte;’ er werd gevochten, gebrand, gestolen, gemoord.

De priester was niet veilig meer op de straat; hij werd uitgejouwd, bespot, beleedigd, iets wat tot hiertoe nooit in de oude, goede Vrijheid had plaats gehad. In de kerk had men mannen zien rondwandelen, met vreemde, dreigende gezichten, die in bijzijn van vrouwen, zoo als de eenvoudige poorters er nooit gezien hadden, spottend bleven staan voor het geëerbiedigd heiligenbeeld, voor het tabernakel des Heeren. Wel had Quinte, de vorster, op last van schoutet en schepenen, ter puie van het Vrijheidshuis afgekondigd dat al deze buitensporigheden onder de toepassing der bestaande wetten vielen, en de daders ‘ter arbitrale correctie souden staen van mijnheren’ niets baatte, de ongeregeldheden bleven aanhouden, de misdaden namen dagelijks toe.

En hoe kon het anders? Het gemeen volk der Vrijheid dagelijks talrijker geworden door het losgebroken schuim van Antwerpen en andere steden, werd naar de kroeg geleid, opgestookt en dronken gemaakt door eenige aanleiders, zoo als de gebannen Turnhoutsche poorters, die met milde hand geld ronddeelden, ten einde het losbarstend vuur zoo spoedig mogelijk te doen voortloopen. En was er dan geene politie in dien akeligen tijd? Neen, volstrekt geene; want den armen vorster met een of twee helpers wil ik niet meêtellen, wanneer eene bevolking van eenige duizenden in gisting is gebracht, en het opgehitste grauw op het punt is tot de grootste gewelddadigheden over te slaan. Daarom ook halen wij den schouder op, wanneer wij Bavo's Quinte, die bij deze toenemende woeling zelden bij dag, en stellig nooit des avonds of 's nachts meer te zien is, hooren uitroepen:

- Och, waarom heb ik niet een twintigtal vorsters, zoo als ik zelf, onder mijne bevelen? Morgen dien dag, was al het vreemde janhagel de stad uit, en wie niet deugen wilde, hing voor den avond aan de galg!

Zoo sprak de vorster van Turnhout, de vorster met zijn hazenhart!

Wat Quinte vooral eene ongekende vrees aanjoeg, was de verschijning van den Amsterdamschen bedelaar, die verscheidene dagen na het voorgevallene in het Roode Schild nog altijd in de stad te zien was. Die groote kerel met zijn rood, stekelig haar, en neêrhangenden knevel en vlammende oogen, had ook het uitzien van iemand, die nooit anders gedaan had, dan branden en moorden, en ongetwijfeld hier of daar reeds aan de galg had gehangen. Zijne twee makkers, met hunne bedelnappen en lange grauwe kleederen, zagen er even groote gauwdieven uit als de Amsterdammer. Of deze er genoegen in vond den gemeentelijken ambtenaar te plagen, is onbekend; zeker is het dat Quinte geen voet buiten de deur konde zetten, of de gevreesde rederijker van den Vurighen doorn was hier of daar op de straat te zien, en keek hem met zijne grijze, brandende oogen zoo akelig aan, dat de vorster meer dan eens had opgegeven ziek te zijn, om dien zonderlingen man, wien hij toch eigenlijk niets had misdaan, niet te ontmoeten.

Wij gaan de woelende, onrustige Vrijheid, met hare krioelende herbergen, met hare dronkaards, gauwdieven, brandstichters en moordenaars, met haar ‘Vive le Geus!’ dat overal ronddreunt, een oogenblik verlaten; het Roode Schild heeft ons geroepen.

Het is daags na het woelig feestmaal dat er in de gelagkamer plaats greep.

De kleine Raphaël is plotseling ziek geworden; het kind heeft bij tusschenpozen ontzettende brakingen en kramptrekkingen in de ingewanden. Zijne gelaatstrekken zijn dezelfde niet meer; niemand kan in hem den engelachtigen Raphaël van gisteren nog erkennen. Zijn zijne verstandsvermogens niet eenigszins opgewonden? Hij spreekt van schoone, glinsterende engelen, die hij ziet opwaarts vliegen en nederdalen, en steekt zijne kleine handen uit, als wilde hij een dier blanke hemelgeesten vastgrijpen.

En dan speelt er een zachte glimlach om zijne lippen, dan vraagt hij smeekend:

- Nella, mag ik met een dier lieve engelen wegvliegen, daar ginds hoog, hoog in de lucht?

- Wat heb ik u altijd gezegd? sprak Volpard, die naast het bed stond; dat is nu het noodlottig uitwerksel van al die gekke vertellingen, waarmede gij het zwakke hoofd van het kind hebt opgevuld..... God geve dat Raphaël niet in zijn hoofd geraakt blijve.

Boudewijn beweerde dat Volpard, die voor gewoonte had alles te overdrijven, ook ditmaal de zaak al te hoog opnam.

Nella zat in een hoek der kamer te weenen.

- Erg komt mij de zaak toch eigenlijk niet voor, meende Volpard; dewijl het de eerste maal niet is dat het kind aan de zenuwen lijdt, en telkens herstelt, is het te denken, dat ook ditmaal het gevaar zoo groot niet zal wezen..... doch nog eens, indien die geestverwarring dikwijls wederkeert, vrees ik dat bij de eene of andere verschijning der kwaal....

- Het kind is volkomen bij zijn verstand, sprak iemand achter Volpard.

Het was de geestelijke, wien wij gisteren avond een oogenblik in de gelagkamer hebben aangetroffen.

- Bij zijn verstand? herhaalde Volpard, den vreemdeling loensch aankijkend; wat spreekt de arme knaap dan van engelen, die hij ziet opklimmen en nederdalen, en van andere soortgelijke gekheden?

- Hoe noemt gij dat? vroeg de geestelijke.

Zijne zachte taal, waaruit toch een bijna onmerkbaar verwijt doorstraalde, zijne waardige houding, maar vooral zijn doordringende blik, sloegen Volpard geheel uit zijn lood.

Gisteren avond, toen de damp van den ypocras zijn hoofd bedwelmde, had de dweper den geestelijke gehoond, bespot; op dit oogenblik durfde hij hem nauwelijks in de oogen zien; hij scheen te beseffen dat die priester geen gewoon man, en hem al te hoog boven het hoofd was gewassen.

- Het kind is volkomen bij zijn verstand, herhaalde de geestelijke.

- Dan vindt gij zijn toestand niet gevaarlijk? vroeg Volpard.

- Integendeel.

- Zijt gij misschien ook geneesheer?

- Volstrekt niet; doch bij ondervinding gesproken, komt de toestand van den kleine mij zeer bedenkelijk voor.... is er geen dokter in de Vrijheid?

De geneesheer is sedert eenige uren afwezend; hij zal aanstonds hier wezen..... kent gij bij geval ook de ziekte van den kleine?

- Ja; doch misschien bedrieg ik mij; ik ben geen geneesheer; haal terstond den pastoor der parochie.

Dit zeggende, knielde hij neder aan het voeteinde van het bed, opende een gebedenboek en begon te bidden.

Volpard werd koud als ijs; die priester had hem den doodschrik aangejaagd; ja, nu zag hij zelf ook dat de arme Raphaël, wien hij zoo liefhad, in een gevaarlijken toestand verkeerde.

Een kwartier later stond de parochieherder aan het ziekbed, en zoodra deze de afspanning had verlaten, kwam ook de dokter binnen. Nauwelijks had deze een oog geworpen op het gelaat van den kleinen lijder en zijne vingeren op de polsader laten rusten, of zijn aangezicht verdonkerde.

- Dezen nacht hebben zich nog drie of vier dergelijke gevallen opgedaan, sprak hij; niemand verwachtte zich op dit oogenblik aan de verschijning dezer ziekte.....

- Welke toch niet erg is, laat ons hopen? vroeg Volpard onderbrekend.

- Integendeel, zeer erg, heer Volpard.

- Dewijl de knaap meer dan eens aan zenuwkwalen heeft geleden, hadden wij gemeend, dat ook ditmaal.....

- Dat is ongelukkiglijk geheel iets anders.

- Hoe noemt gij die ziekte, dokter?

- De zwarte pest.[1]

(1) Een oude schrijver uit de Kempen zegt, van deze ziekte sprekende: ‘pestis nigra apud Indos incipiens et percurrens orbem, etc. etc.’ Deze weinige woorden hebben ons altijd doen denken, dat de zwarte pest, welke in vroegere eeuwen zoo dikwijls te Turnhout verscheen, niets anders was, dan de gevreesde cholera morbus.

De woorden waren niet uit den mond des geneesheers, of Volpard vloog de deur uit, als hadde hem een ontzettende rukwind er buiten geblazen.

- De zwarte pest in huis! riep hij klappertandend van angst, terwijl hij door de keuken liep, en zoo langs de gelagkamer het Roode Schild verliet.

- De pest in huis! riep Barbel de keukenmeid; ik blijf geen oogenblik langer hier.

In de haast greep zij eenige kleederen, maakte er een pak van en verdween bleek en ontsteld langs de achterplaats, iedereen toeroepend dat de zwarte pest in het Roode Schild was.

Het was alsof de doodentrompet in de afspanning had geklonken; de knechten en de stalmeid herhaalden den akeligen kreet der keukenmeid en verlieten in allerijl het huis.

De zwarte pest! wie woonde er in- en buiten de Stad en Vrijheid van Turnhout, die bij overlevering met dien verschrikkelijken geesel Gods niet bekend was? En was een aanzienlijk deel der bevolking geen ooggetuige geweest van al de verwoestingen door de zwarte pest aangericht? Het was immers slechts in de veertig jaren geleden, dat de gevreesde ziekte hier haren troon vestigde, en zoo lang haren machtigen schepter zwaaide over de oude Vrijheid. Van het jaar 1518 tot 1521, rukte zij uit de kleine bevolking twaalfduizend slachtoffers ten grave!

'Twaalfduizend graven voor twaalfduizend Turnhouters!' dat was de jammerende uitroep, welken men in dien tijd gedurig hoorde herhalen, wanneer de vader aan zijne kinderen de gebeurtenissen uit zijne jonge jaren vertelde.

Bij het ketelvuur op de gehuchten sprak men des avonds van de twaalfduizend dooden; bij het spinnewiel in den burgerhuiskring liep nog dikwijls het gesprek over de twaalfduizend graven.

Iedereen had bloedverwanten of vrienden liggen onder dat onmeetbaar rouwfloers, waarmede de zwarte pest, in die jaren van droefheid en tranen, het arme Turnhout had bedekt.

Was het dan ook te verwonderen dat bij den doodskreet der

keukenmeid, het Roode Schild in een oogenblik verlaten was?

Polycarpus, de zoogenaamde edelman, en Sylvester, de wolfsjager, die hunnen roes van den vorigen avond nog niet hadden uitgeslapen, hadden den akeligen kreet der meid gehoord, en waren in een oogenblik gekleed en te been. Zonder verdere verklaringen te vragen of af te wachten, verhuisden beiden onmiddellijk naar eene andere herberg, waar zij, een half uur later, door de geuzen met hunne bedelnappen werden opgevolgd.

Ook de verdere logiesgasten, die wij gisteren avond in de gelagkamer hebben aangetroffen, verlieten in allerijl het Roode Schild. Indien de herberg in brand had gestaan en er in de kelders kruitvaten geborgen waren geweest, had men zich met niet meer spoed uit de voeten gemaakt.

Lodewijk Palmm was, behalve de geestelijke, de eenig overblijvende logiesgast.

Ofschoon de slaap den damp van den ypocras nog niet geheel uit zijn hoofd had weggedreven, hadden de beweging en het gedruisch in de afspanning hem toch wakker geschud. Half-gekleed en nog bedwelmd, kwam hij waggelend in de keuken, waar hij den dokter, die uit de ziekenkamer trad, tegen het lijf liep.

- Wat is dat hier toch voor een leven in huis? vroeg hij.

- Het zoontje van Boudewijn Mys is plotseling ziek geworden, was het antwoord.

Palmm keek langs den lagen trap door de openstaande deur der kelderkamer en vroeg verder:

- En wat doet die ongeluksvogel van een pater daar met een brandende kaars in de hand?

- De kleine gaat sterven.

- En moet die brandende waskaars hem den weg wijzen naar de donkere eeuwigheid? Wat is het volk hier dom en bijgeloovig!

- Is dat domheid en bijgeloof?

- Kan men dat anders noemen?

- Het is nu geen tijd om over zekere punten te twisten en veel minder om te spotten.

- Wanneer ik van die verouderde gebruiken zie, waartoe zich menschen verleenen, die op geleerdheid en beschaving roemen, kan ik mij niet onthouden er hartelijk mede te lachen.

- Ik voor mij die dagelijks den dood vlak in de oogen moet zien, heb heden geen trek om te lachen.

- Wat is er dan gaande?

- De zwarte pest is hier in huis.

- De zwarte pest? herhaalde Palmm, de oogen wijd open spalkend.

Palmm was bleek geworden als een doode, en bleef den dokter starlings aankijken.

- Zijt gij onpasselijk, mijnheer Palmm? vroeg deze, en deed hem nederzitten.

- Toch niet; zou die bedwelmende ypocras van gisteren avond mij eenigszins ontsteld hebben? vroeg hij bevend.

- Zeer mogelijk.

- Ik heb dezen nacht eenige brakingen gehad, doch op het oogenblik..... maar wat voel ik daar onder mijn hart? Het is alsof mijn lichaam tusschen de nijpers eener zware schroef zat..... dokter, zou ik niet ziek zijn?

- Ga terug naar uwe kamer, mijnheer Palmm.

- Ach, ik kan niet meer; mijne beenen waggelen,.... mijn oog verdonkert.

Er volgde eene ontzettende braking, die den lijder teenemale ontzenuwde.

- Waar is uwe slaapkamer? vroeg de dokter.

Met moeite richtte Palmm zijn oog naar den trap die van de keuken naar boven liep.

Palmm was klein van gestalte en mager als een vischgraat; de dokter integendeel was een sterk gebouwd man; ook viel het hem niet moeielijk den zieke even als een kind op zijne armen te nemen, naar boven te dragen en in zijn bed neder te leggen.

De geneesheer stond zwijgend bij den lijder. Hij maakte in zijnen geest ter loops een overzicht der voornaamste verschijnselen, welke zich bij den lijder opdeden, en schudde toen bedenkelijk met het hoofd.

- Het is bijna, mompelde hij, alsof ook deze het besmettend element in zijn bloed heeft.

- Ach, help mij! kermde Palmm.

- Binnen eenige minuten zal men u geneesmiddelen brengen, antwoordde de geneesheer; houd u intusschen warm te bed.

- Ben ik gevaarlijk ziek? kermde de lijder met zwakke stem.

Hij kreeg geen antwoord.

- Of ik gevaarlijk ziek ben? herhaalde hij.

- Nog niet.

- Moet ik nog zieker worden, dan ik reeds ben?

- Wie weet dat?

- Kan een dokter mij dat niet zeggen?

- Heb moed en vertrouwen; wil ik u een priester zenden?

Palmm had een ontzaglijk grooten mond; bij het voorstel des geneesheers gingen zijne lippen tot aan de ooren open; zijn aangezicht werd paarsch en blauw.

- Zend mij liever geneesmiddelen, sprak hij; en wentelde zich in zijne deken.

- Is er hier niemand om u op te passen? Er zijn toch meiden en knechten in het Roode Schild?

Daarop ging de geneesheer naar beneden in de gelagkamer, van daar naar de keuken, op de achterplaats en in den stal, doch nergens trof hij een levende ziel aan; alleen op de kelderkamer was nog beweging.

De kleine Raphaël lag op zijn uiterste.

Eensklaps verdwenen de akelige doodstrekken van zijn aangezicht en maakten plaats voor een lachenden mond en schitterende oogen.

- Daar zijn de Engelen weêr, met hunne lange, zilveren vleugels! lachte de kleine; mag ik nu meê omhoog vliegen? Vader! Nella!....

Met uitgestoken armen bleef de knaap liggen; de oogen bleven schitterend in zijn hoofd staan; het lachje dat daareven om zijne lippen speelde, was niet verdwenen.

- Het kind is in den Hemel, zeide de dokter, die bij de laatste woorden van den stervende was binnengekomen.

De vader lag geknield voor een stoel, hij hadzijn hoofd in zijne twee handen, en weende zoo bitter om zijn geliefden Raphaël.

Nella zat roerloos naast het bed, zij hield hare oogen starlings ten Hemel gericht; het was alsof zij keek naar de lange, glinsterende baan, waarlangs de ziel van haar broêrtje was verdwenen.

Op dit oogenblik kwam de jonge Erbont binnen.

- Nella, kom een oogenblik met mij mede, sprak Wentsel; vader zendt mij herwaarts om...

- Ach, laat mij hier blijven bidden bij het bed van den armen Raphaël, smeekte het meisje.

- Neen, kind, dat ware gevaarlijk, meende de dokter; laat ons niet met vuur spelen,.... verwijder u uit het Roode Schild; nergens zijt gij beter, dan in den huiskring der Erbont's.

Haar vader en ook de vreemde geestelijke drongen aan dat Nella het huis zoude verlaten.

Het meisje liet zich overhalen; werktuigelijk nam zij den arm van Wentsel en verwijderde zich met hem.

- Gaat in vrede, mijne kinderen, sprak de geestelijke goedhartig, terwijl hij hen tot aan de deur vergezelde.

- Er ligt daar boven nog een zieke, zeide de dokter.

- Wie is dat? vroeg Wentsel.

- Lodewijk Palmm, antwoordde de dokter; knechten en meiden en ook al de logiesgasten hebben in allerijl het huis verlaten.

- Wat gaat dat hier worden? zuchtte Nella.

- De man zou wel eens hevig ziek kunnen worden, hernam de dokter; de verschijnselen, welke zich reeds van nu af bij hem opdoen, zijn niet geruststellend.... en geen sterveling om hem te verzorgen!

- Kan ik den man ook van dienst zijn? vroeg de geestelijke.

- Weet gij wie die zieke is? vroeg Wentsel; het is de kerel die u gisteren avond beleedigde, en u een glas ypocras in het aangezicht wierp.

- Met des te meer liefde zou ik hem verzorgen, antwoordde de geestelijke.

- Palmm is een geus, een....

- Stil, Wentsel, wees bedaard, hernam de priester, hem bij de hand nemend; er kunnen geene, hoegenaamd geene reden bestaan, om hem niet met liefdadigheid te behandelen.

- Ach, laat mij hier blijven, smeekte Nella; indien mijn vader eens ziek moest worden?

- Het zoude de eerste maal in mijn leven niet zijn, dat ik tegelijkertijd twee zieken te verzorgen had, sprak de priester.

- Weet de pater ook dat de zwarte pest de besmettendste van alle ziekten is? wierp de dokter op.

- Ik ken de ziekte van ouds, glimlachte de pater; ik ben volstrekt niet bang.

- Ofschoon men niet bang is, wordt men toch wel door de ziekte aangetast.

- Mijne gezondheid en mijn leven zijn in de handen van God, die mij tot hiertoe zoo vaderlijk heeft bewaard, verzekerde de priester.

De dokter bezag den man met zijn rustig gelaat en kalme houding, en nam uit bewondering en eerbied zijn hoed voor hem af.

- Breng mij de noodige geneesmiddelen voor den lijder, hervatte de pater; het overige zal ik in de keuken of elders wel weten te vinden.... Wentsel, zeg mij nu waar gij heen gaat, indien ik soms uwe hulp mocht noodig hebben....

- In dat huis, daar ginds, met zijn trapgevel en getraliede vensters.... daar woont vader Erbont.

- Ach, waar is mijn vader? zuchtte Nella; mag ik wel heengaan en hem zoo alleen laten in het ongeluk?

- Ik blijf bij hem, mijne dochter, antwoordde de pater; ga in vrede. En zachtjes duwde hij de twee jonge lieden buiten de deur.

- Dokter, sprak hij; laat mij geene geneesmiddelen voor den zieke ontbreken, en geef hem vandaag nog een bezoek, indien uwe bezigheden zulks toelaten.

- Noch aan het een, noch aan het andere zal ik ontbreken, was het antwoord. Daarop ging de geestelijke binnen.

Toen hij bij het doodsbed wederkeerde, bleef hij verstomd staan, terwijl hij een vorschenden blik op het lijkje van den armen Raphaël wierp. Er blonk eene roos op elke wang van het kind; er scheen een liefelijk lachje om den mond te spelen, de oogen stonden open, levendig in het hoofd in de richting waar de knaap de Engelen met hunne zilveren vleugelen had toegeroepen.

- Zoude het kind wel dood zijn? vraagt de priester.

- Ach, dat gave de goede God, zucht Boudewijn, die nog altijd nevens het bed geknield zit te bidden.

Neen, het lichaam is koud en blauw, de leden en de gewrichten zijn reeds verstijfd. De lichte spinnewebdraad, dien de geestelijke voor den mond van het kind houdt, beweegt zich niet, en noch in de polsader, noch aan het hart is de minste beweging meer te bespeuren.

Aan den voet van het kruisbeeld ligt een krans van palmbladen door de hand van Nella gevlochten. In den zomer is zij gewoon dikwijls een offer van geurige bloemen aan den Gekruiste te brengen; thans, nu de aarde met sneeuw en ijs is bedekt, zijn er geene duizendkleurige vlinders, die de natuur uit de planten doet opschieten; nu maakt Nella van tijd tot tijd een krans van groene palmbladen, en legt dien neêr op hare bidbank aan den voet van het kruis.

De geestelijke heeft den palmkrans daar weggenomen en hem op het gelokte hoofd van het doode kind gedrukt, daarna het kruis op Raphaël's hart gelegd, en deszelfs handen kruiselings er over gevouwen.

Gewis had hij nog een oogenblik bij het lijk gebeden, doch hij hoort de deur van het huis opengaan. Iemand heeft de geneesmiddelen voor Lodewijk Palmm op den vloer van het

portaal nedergeschoven, en is toen, bevreesd voor de besmettende ziekte, in allerijl weggeloopen.

Op het oogenblik dat de priester de geneesmiddelen van den vloer opraapt, wordt er een papier onder de deur voortgeschoven; het is geteekend Bavo's Quinte, de vorster der stad en Vrijheid van Turnhout.

Zie hier, wat er op het papier stond te lezen:

‘In den eersten als er iemant van de pest in een huys onpaslyk ofte siek is, sal men aen alsulck huys slaghen eenen stroywis dwars aen eene latte.

item: degene die uyt besmette huyze koomen, sullen moeten aan hebben een witte linne rok, niets van hunne handen laten sien dan hun vingers.

item: dat het aen iegelyck is verboden, deese huysen op minder als tien voet te naderen.

item: dat het scherpelyk gheordonneert is honden, verckens, katten en diergelycke binnen te houden.

item: dat een iegelyck die de quade siekte in huys heeft, binnen de twee ueren kennis moet gheven aen syne buerman.

item: dat niemant sich mag vervoirderen, 's avons na 't luyde der clocke, op de straet te komen sonder eene brandende lanteirn, als de quade siekte in de plaets is.

item: dat 't niemant toeghelaten is uyt de besmette huysen water te keiren, ende dat sy de vuyligheden niet en moghen verbranden, maer in de aerde begraven, alles op boete en daerenboven ter arbitrale correctie van schoutet en schepenen.

Was het de vorster zelf, die daar even het papier, waarop hij in verkorte woorden de ordonnantiën van schoutet en schepenen had aangeteekend, onder de deur had geschoven? O, neen; Quinte was bang van levende en doode menschen, van honden en wolven, van geesten en spoken, en ook wel, wanneer hij er niet aan dacht, van zijne eigene schaduw bij het maanlicht; en zoude hij niet bevreesd zijn voor de zwarte pest die, nog slechts in de veertig jaren geleden, twaalfduizend graven delfde en ook twaalfduizend slachtoffers daarheen sleepte?

Nu, in dien tijd schijnt het ook geen schande te zijn geweest, dat iemand bevreesd was voor de ‘quade siekte’ want de geschiedenis meldt, dat wanneer God wat al te hard geeselde, de bevolking huis en goed in den steek liet en naar een minder onveilig oord verhuisde.

Voor een toren vol goud had Turnhout's vorster geen voet in het besmette Roode Schild gezet, waar hij toch zoo gaarne zijn goeden vriend Boudewijn wilde waarschuwen, zich aan geene overtreding tegen ‘'S heeren ordonnantiën’ bloot te stellen. Doch hij vond een onbevreesden buurman, die, in strijd met het reglement, het huis durfde naderen, om den brief onder de voordeur door te schuiven.

De priester las den brief en ging hem daarna overhandigen aan Boudewijn Mys.

- Ik dank Quinte, zeide deze, voor zijne vriendschappelijke waarschuwing. De ordonnantie van het Vrijheidshuis was mij bekend; doch wie kan aan dit alles denken, wanneer de dood zoo onverwachts het huis binnendringt?

- Ik ben geen geneesheer, sprak de geestelijke; maar toch zooveel ken ik wel van de gezondheidsleer, dat ik veel, zeer veel op de ordonnantie zoude weten af te wijzen.

- De heeren van de wet hebben in hunne hooge wijsheid goed gevonden deze voorschriften zoo, en niet anders, af te kondigen, antwoordde Boudewijn, die er niet eens aan twijfelde of schoutet en schepenen waren onfeilbare mannen.

- Nu, het is ook het oogenblik niet om daarop aanmerkingen te maken, meende de geestelijke; laat ons liever overleggen wat er hier in huis moet gedaan worden.

- Ach, eerwaarde vader, mijn geest is geheel in de war, en mijne lichaamskrachten teenemale ter nedergedrukt, antwoordde Boudewijn, terwijl hij met de hand over zijn voorhoofd streek en zich moedeloos op eene bank liet nedervallen.

- Nu, bekommer u dan hoegenaamd om niets, en laat mij de zorg van het huishouden geheel over.

- Ach, wie zijt gij om een onbekende zoo liefdadig in den nood voort te helpen? vroeg Boudewijn terwijl er een traan in zijn oog schoot. Hij nam de hand van den geestelijke en drukte er zijne lippen op.

- De menschen moeten elkander hier op de wereld voorthelpen, sprak de priester; dat leert ons immers de groote Helper daar boven?

- Dat is waar; doch uwe plichten roepen u misschien elders....?

- Nergens kan ik op dit oogenblik zoo veel goeds doen, dan hier in deze afspanning.

- Het is de goede God die mij deze hulp overzond.

- Wat gebeurt er zonder zijne tusschenkomst?

- En gij, die mij vreemd zijt, wilt u aan al dien last en zelfs de grootste gevaren blootstellen?

- Wat gij last en gevaren noemt, moet den priester onbekend zijn.

- En al die uitstekende diensten zoudt gij mij bewijzen, zonder zelfs van eene belooning te spreken?

- Daar ginds is mijne belooning; ik ken geen andere! De geestelijke had den wijsvinger omhoog en wees naar den Hemel.

- Verheven! mompelde Boudewijn, terwijl hij met bewondering den liefdadigen priester aanschouwde.

- Laat ons nu overleggen wat er moet gedaan worden, sprak deze; ik voor mij belast mij met de verzorging van den zieke, die daar boven te bed ligt.

- Indien ik ook een oogenblik konde slapen, zuchtte Boudewijn; ik gevoel mij zoo vermoeid.

- Ja, ga eenige uren rusten; de slaap zal u verkwikken.... bekommer u om niets; ik zal voor alles zorg dragen als hoorde het Roode Schild mij persoonlijk toe.

- Wat zijt gij goed! de Hemel beloone u!

De geestelijke nam Boudewijn, die op zijne beenen waggelde, onder den arm en bracht hem naar zijne slaapkamer.

Toen de geneesheer tegen den avond in de afspanning zijn tweede bezoek aflegde, ging hij van Lodewijk Palmm, die ernstig ziek was, naar de slaapkamer van Boudewijn Mys, bij wien zich ook, sedert eenige uren, zeer verontrustende verschijnselen, misschien wel de voorboden der besmettelijke ziekte, hadden opgedaan.

- Een lijk en twee gevaarlijke zieken in huis, dat is waarlijk te veel voor een enkelen oppasser! meende de dokter.

- Ik ben gezond en sterk, verzekerde de geestelijke; doch gaarne wilde ik weten wat ik met het kleine lijk ga aanvangen? Is hier geen grafmaker, die....?

- Een grafmaker hebben wij, doch niemand, die eigenlijk belast is met het lijk af te halen en ter aarde te bestellen; gewoonlijk worden de huisgenooten daarin geholpen door de buren, op wie....

- Op wie ik in deze omstandigheden geen staat durf maken.... niemand nadert het huis....

- De ordonnantie van schoutet en schepenen verbiedt zulks.

- Dan ben ik benieuwd, hoe men zal te werk gaan om het kind van Boudewijn Mys begraven te krijgen.

- Dergelijke bezwaren hebben zich gedurende mijn langdurig praktijk meer dan eens opgedaan. Ruim veertig jaren geleden, zoo als mijn vader mij dikwijls vertelde, heeft men meer dan een huisgezin tot den laatsten man zien uitsterven, en meer dan eens moet het gebeurd zijn, dat elk doode hiet werd begraven.

- Ongeloofelijk!

- Ik kan u hier in de Vrijheid meer dan een huis aanwijzen, waar men, na het verdwijnen der ziekte, de lijken der laatste bewoners in volle ontbinding op het doodsbed gevonden heeft.

- Indien de goede God ook mij niet nederslaat, zal zulks hier toch geen plaats hebben; dokter, ziet gij kans om mij een doodkistje voor het overleden kind te bezorgen?

- Ik ga het oogenblikkelijk bestellen; morgen in den voor-

middag of vroeger zal het hier zijn; en dan....? Hebt gij iemand die zich met de begraving zal gelasten?

- Ja, die is gevonden.
- Het is een hoogst gevaarlijk werk dergelijke lijken aan te raken en te begraven.
- Mijn doodgraver is volstrekt niet bevreesd.
- Des te beter.... tot morgen.

De liefdadige oppasser bleef heel den nacht waken; eene moeder die bij het ziekbed van haar lieven kleine de wacht houdt, zoude met niet meer nauwgezetheid den lijder gedekt, te drinken gegeven en de geneesmiddelen toegediend hebben.

Aanhoudend ging hij van de eene ziekenkamer naar de andere, luisterend naar den minsten zucht, achtgevend op elke beweging des zieken, altijd bemoedigend, altijd troostend.

Lodewijk Palmm schijnt een oogenblik in te sluimeren; de priester haalt een rozenkrans te voorschijn, knielt neêr voor het ziekbed en bidt.

Geen vijftien kralen heeft hij voortgeschoven, of de zieke wordt door eene hevige pijn uit zijne korte rust getrokken; zijn oog valt op den biddenden priester, zijn liefdadigen waker, den man dien hij gisteren avond zoo bloedig beleedigde. Hij is op het punt de hand van den geestelijke te vatten, en hem vergiffenis te vragen, doch de priesterhaat brandt al te hevig in zijn hart; het vuur is daar sedert lang zoo gloeiend gehouden door de aangeleerde begrippen, door de aanhitsing der boozen, door de vleierij van satan! Het hindert hem dat het juist de zoo gehate priester moet wezen, die hem verzorgt en bij hem blijft waken.

- Waar is mijn vriend Volpard? vraagt hij met eene stem door de ziekte verzwakt en heesch geworden.
- Bedoelt gij dien heer, die de vlucht heeft genomen? antwoordt de priester zacht.
- En Polycarpus en Sylvester?
- Gevlucht!
- En de andere heeren?
- Gevlucht!

- Berbel, de oude keukenmeid, heeft mij vroeger nog wel eens opgepast, toen ik hier in de afspanning ziek lag.

- Gevlucht!

- Een der knechten....

- Allen gevlucht!

- Nella Mys....

- In het Roode Schild bevinden zich nog slechts drie levende wezens.

- Drie levende wezens?

- Lodewijk Palmm, Boudewijn, die ook reeds doodelijk ziek is even als gij, en dan ik, uw dienaar, die Gode zij dank, nog gezond ben om u beiden te verzorgen.

- En niemand anders?

Daar beneden ligt nog het lijk van den kleinen Raphaël.

Palmm stoot een zwaren zucht uit en blijft den geestelijke met een wild oog aanzien.

- Hoe bevindt gij u, mijn goede vriend? vraagt de geestelijke den zieke zacht bij de hand nemend.

- O, ik gevoel wel dat ik doodelijk ziek ben.... mijn lichaam is koud, en mijn hoofd.... doch waaraan denk ik?

- Gij moest aan God denken, en Hem om vergeving bidden; of gelooft gij in Hem niet?

- Ja, ik geloof, in....

- En in de eenige, heilige, katholieke Kerk?

- Palmm keert het hoofd om en spreekt niet meer; de geestelijke herneemt zijn gebed.

XII.
De twee doodgravers.

De akelige nacht loopt langzaam voorbij. De klok van Sint-Peter slaat vier ure. Kort daarna komt de klepperman en roept in het voorbijgaan: ‘Den haen die craeit; die clock slaet vier!’ In de verte hoort men nog den slag zijner zware, houten klep, waarna het weêr stil wordt in de donkere straat. Niets hoort men dan den wind, het geklepper der glasruiten in hare looden groefjes, het open- en toeslaan van ongesloten vensterluiken in de buurt, en het gekrijsch van het Roode Schild, dat aan zijn ijzeren staaf boven de poort der afspanning hangt te bengelen.

Wie zou niet bang worden in dat groote huis, met zijne twee pestzieken en een lijk? Doch dergelijke denkbeelden vinden geen ingang bij den liefdadigen waker, die nog altijd geknield zit te bidden voor het bed van Lodewijk Palmm.

Valt er geen slag daaronder op de voordeur?

De geestelijke onderbreekt zijn gebed en luistert; ja, er wordt met den ijzeren klopper op de deur geklopt.

De priester neemt de koperen olielamp; hij gaat naar beneden en opent de voordeur.

Er staat voor hem eene zwarte gedaante, welke zich tegen het nog even brandend licht onder den voet van het Mariabeeld, aan den overkant der straat, flauw afteekent.

Zwijgend schuift de zwarte gedaante eene kleine doodskist over den vloer van het portaal, trekt de voordeur dicht, en verdwijnt; het is de laatste woning voor den kleinen Raphaël, welke door den bereidwilligen geneesheer gisteren avond werd besteld bij den timmerman in de buurt.

De priester neemt het kistje en draagt het naar de lijkkamer.

Een oogenblik staat hij besluiteloos voor het bed en vraagt bij zich zelven, wat hij gaat aanvangen. Indien hij slechts iemand had om raad te vragen. Doch hij is alleen met zijne twee zieken; Palmm kan hem over niets inlichten, en de arme zieke vader mocht eens nog zieker worden, wanneer men hem komt raadplegen over het begraven van zijn beminden Raphaël!

De geestelijke heeft geen karakter om lang na te denken, wanneer de omstandigheden zich dringend voordoen; ook is zijn besluit in een oogenblik genomen. Het kind is aan eene hoogst besmettende ziekte gestorven; het lijk spreidt eene vergiftigde uitwaseming om zich heen, welke de levenden door het gebeente dringt en nederslaat; het is bijgevolg redelijk hetzelve zoohaast mogelijk uit het huis te dragen.

Raphaël met zijn palmkrans om het hoofd schijnt den priester, die met de lamp in de hand, hem beschouwt, vriendelijk toe te lachen. Zijne oogen zijn open en helder; de rozen der wangen zijn nog gekleurd, het aangezicht van het kind heeft de uitdrukking behouden van het oogenblik, toen hij blijde met de gevleugelde Engelen heenvloog. De priester zet echter zijn onderzoek voort; hij bevindt dat de huid met zwarte vlekken is bezaaid en er zelfs reeds een reuk van beginnende ontbinding van den doode opstijgt.

Hij neemt het lijkje in zijne armen, legt het in de kist neder en nagelt dezelve dicht.

Een oogenblik knielt hij neder en bidt; daarna neemt hij de kist onder den arm en daalt den trap af.

Er was iets spookachtigs in dien priester met zijn zwarten mantel, die onder den rechter arm een kleine doodkist en in de linker hand een brandende olielamp dragend, door het eenzame, donkere huis gaat.

Toen hij de voordeur opende, stond er een man voor hem op den dorpel.

- Zijt gij dat, Wentsel? vroeg hij.

- Ja, Eerwaarde; het verwondert u, op dit uur mij hier te ontmoeten?

- Ga spoedig heen, mijn lieve jongen; of weet gij niet dat ‘de ordonnantie van mynheren’ u verbiedt het huis te naderen?

- Dat weet ik; het is daarom dat ik den nacht uitkoos, om u te komen vragen, of ik u in een of ander behulpzaam kan wezen.

- Neen, mijn goede vriend; de twee zieken daarboven zijn juist niet erger; een oogenblik toch zullen zij mijne tegenwoordigheid wel kunnen missen.

- En wat hebt gij daar onder uwen mantel?

- Het lijkje van den armen Raphaël.

- Dat gij ter aarde gaat bestellen?

- Juist; doch ik moet mij spoeden om met mijn werk gedaan te hebben voor het dag wordt.

- Ik zal u vergezellen; geef mij de doodkist.

- Volstrekt niet; dat is mijn werk.

- Het is al te zwaar voor u.

- En voor u al te gevaarlijk; Wentsel, ik bid u, laat mij alleen gaan.... gij weet toch, hoe ligt de zwarte pest bij de minste aanraking op anderen overslaat?

- Ik wilde u dezelfde waarheid voor oogen brengen.

- Och, ik weet bij ondervinding dat ik geen gevaar loop; ik stel al mijn vertrouwen in den Heere.

- Ik ook, Eerwaarde; en wat er ook mochte gebeuren, ik laat u niet alleen gaan.

- Het zij zoo, de Hemel bescherme u.

- Amen.

- En nu voortwaerts, Wentsel, de tijd is kort.

- Hebt gij wel een lantaarn?

- Och, die heb ik vergeten.

- En spade en bijl? want de grond is als ijzer zoo vast gevrozen.

- Aan dat alles had ik niet eens gedacht; waar zijn toch mijne zinnen?

- Wacht een oogenblik hier in de straat; te huis weet ik dat alles te vinden; ik ben terstond weêr bij u.

De priester die onder het bijna uitgebrande oliepitje van het Mariabeeld van het hoekhuis stond te wachten, had geen drie ‘Onze Vaders’ gebeden, of Wentsel was reeds terug met een brandende lantaarn in de hand, en bijl en spade op den rug. Het kerkhof was niet ver af; tegen den kerkmuur zette de priester zijn last neder, terwijl Wentsel zijn gereedschap en lantaarn er nevens plaatste.

Spoedig had deze laatste met zijne bijl een langwerpig vierkant in den grond gehakt, en het daarna op eene zekere diepte uitgegraven. Toen namen de twee doodgravers elk een einde der kist vast en lieten ze zoo in het graf zakken.

Wentsel begon de aarde op de kist terug te schieten; de priester las het ‘de profundis’ bij het licht der lantaarn.

Toen de grafheuvel was gemaakt, plaatste Wentsel vier baksteenen, in den vorm van een kruis, daarop; het werk was afgedaan.

Toen gingen de twee doodgravers, het Onze Vader biddend, driemaal rondom het graf; en voor zij heengingen zegende de priester de plaats, waar zij het lieve kind voor altijd hadden slapen gelegd.

De twee doodgravers verlieten het kerkhof en gingen huiswaarts.

- Arme Boudewijn, die zoo onverwachts van zijn zoontje wordt gescheiden, sprak de priester; ja, dat was een lief kind! Nooit gaat dat engelachtig hoofdje met zijn palmkrans mij uit het geheugen. Doch het kind is niet te beklagen; de Engelen namen hem mede naar boven; doch ik beklaag den vader.

- Arme Nella! zuchtte Wentsel.

- Ik heb Raphaël's zuster slechts eenige oogenblikken bij mijne aankomst gezien, en ook bij het sterfbed van haar broêrke ontmoette ik haar. Wat gij mij van haar in Duitschland hebt gezegd, moet waarheid wezen; Nella komt mij voor, als eene dochter met edel karakter, gepaard met de deugden van echt katholieken; ik ben niet gewoon te vleien, maar ik ben van gevoelen dat zij uwer waardig is.

Dit zeggende, drukte hij Wentsel gulhartig de hand.

- Duizendmaal dank, mijn vader, mompelde Erbont.

Zwijgend stapten de twee doodgravers voort, tot dat zij het Roode Schild op een kleinen afstand waren genaderd.

- Wentsel, hoe gaat het in de stad? vroeg de priester; hebben zich nog nieuwe pestgevallen opgedaan?

- Geen enkel meer sedert gisteren morgen; de geneesheeren zijn van gevoelen dat het koude jaargetij een beletsel zal wezen tot de ontwikkeling en den voortgang der ziekte.

- Het koude jaargetij? glimlachte de geestelijke den schouder ophalend; uwe geneesheeren zijn er niet achter, Wentsel; die gevreesde reizigster gaat voor niets om, wanneer zij eenmaal haren tocht om de wereld heeft ondernomen. Zij bezoekt zonder onderscheid koude en heete landen, de noordpool en de verzengde luchtstreek, berglanden en dalen. Zij reist des winters even als in den zomer; spaart sterken noch zwakken, en slaat de mannen even als de vrouwen, de grijsaards en ook den zuigeling neder.

Ik heb in Italië en ook in Duitschland die gevreesde reizigster

reeds zoo dikwijls vlak in de oogen moeten zien, dat ik met hare gewoonten en handelwijze volkomen bekend ben.

- Hoort men op dit oogenblik in andere landen ook spreken van de zwarte pest?

- Neen; en het is ook daarom dat men haar misschien niet als al te kwaadaardig moet aanzien. In afgezonderde gevallen is de ziekte nooit zoo erg, en ook zelden ziet men haar dan eene groote uitbreiding nemen; doch de tijd alleen kan ons leeren in hoe ver mijne meening juist is.

- Laat ons het beste hopen; doch de Vrijheid verkeert in eene verslagenheid waarvan niemand zich een denkeeld kan vormen. De gegoede poorters zijn gevlucht, en in elk huisgezin, waar vluchten mogelijk is, zal men hun voorbeeld navolgen.

- Tot hiertoe komt die overgroote schrik mij toch ongegrond voor.

- Overal spreekt men van Gods geesel, die de stad in de jaren 1518 tot 1521 heeft getroffen.

- Was dat zoo erg?

- De grafmaker die nog in leven is, delfde in die vier noodlottige jaren twaalfduizend graven!

- De Heer beware ons voor de herhaling van dergelijke beproevingen.

- Laat ons hopen.

- En bidden, Wentsel.

- Bidden? Wie bidt er nog in de eertijds zoo godsdienstige Vrijhid? De kerk blijft bijna ledig, met het oude geloof wordt den spot gedreven, en het vreemde schuim dat uit den grond opborrelt, speelt straffeloos heer en meester.

- Ja, wij beleven ongelukkige dagen, Wentsel, doch ik verpraat mijn tijd.... ik moet hout en turf bovenhalen; mijne twee zieken moeten van het hoofd tot de voeten verschoond worden; ik moet op nieuw kruiden koken, welke mij door den dokter zijn ter hand gesteld, en daarbij moet ik aanhoudend alle middelen in het werk stellen, om dien verdwaalden Lodewijk Palmm op het goede pad terug te voeren.

- Ik ga met u het Roode Schild binnen, om u behulpzaam te zijn.

- Mijne twee handen zijn toereikend.

- Laat mij hout en turf voor de twee ziekenkamers boven brengen; dat is geen werk voor u.

- Integendeel; dergelijk werk in dergelijke omstandigheden laat ik mij niet uit de hand nemen.

- Laat mij toe in de keuken de kruiden te koken.

- Gij zijt immers geen apotheker; neen, Wentsel, met dergelijk werk zijt gij niet bekend. Ga spoedig naar huis en zorg voor uw vader en Nella.

Dit zeggende, stiet hij hem zacht de straat in, ging het Roode Schild binnen en schoof den grendel op de voordeur.

XIII.
Heldenwerk.

De ziekenoppasser van het Roode Schild heeft zijne twee zieken van het hoofd tot de voeten verschoond, bedden en kamers gereinigd, en daarna de vloeren gekeerd en met zand bestrooid.

Hij heeft het huis rond gezocht naar hout en turf, en na een tijd zoeken, eindelijk gevonden wat hij hebben moest. Met de zware turfmand op den rug is hij tienmaal den steilen trap der afspanning op- en afgeklommen, en tienmaal gevaar geloopen armen en beenen te breken; want, och, hij heeft zoo weinig handeling van dat al te lastig en vermoeiend werk! Het is gemakkelijk te zien, dat hout en turf dragen zijn dagelijksch werk niet is! Maar hij heeft niemand om hem eene behulpzame hand te bieden, en er is veel, zeer veel brandstof noodig om de twee ziekenkamers met hare wijde, open schouwen te verwarmen; want het is bitter koud.

Palmm, die bijna doorschijnend is van magerheid, kermt aanhoudend dat de vensters niet dicht zijn, en de noordewind, die door de looden groefjes naar binnendringt, zoo onverdraaglijk is voor een verzwakten zieke.

En dan werpt de waker al wederom hout en turf op het vuur, zoekt deksel op om Palmm te verwarmen, en belet zooveel mogelijk den tocht, met overal waar hij kan, de spleten van deur en vensters te stoppen. Daarna komt hij weder bij het ziekbed, om Palmm, die nooit gemakkelijk in zijn bed ligt, een weinig rechts of links te trekken, zijn hoofdkussen op te schudden en hem te drinken te geven. Terwijl de zieke een oogenblik rustig neêrligt, heeft de priester wederom zijn rozenkrans of brevier in de hand en bidt geknield voor een klein koperen kruisbeeld, dat hij uit zijn zak haalt en op de tafel nederlegt.

Doch eensklaps onderbreekt hij zijne godvruchtige bezigheid; hij denkt aan de kruiden, hem door den dokter ter handgesteld, die op het vuur beneden in de keuken staan te koken. Zij mochten eens al te veel uitdampen, of niet bij tijds worden afgenomen en doorgegoten; van dit alles, had de geneesheer gezegd, kon het afhangen, of de geneesmiddelen, al of niet, een heilzaam uitwerksel zouden hebben op de zieken.

Terwijl hij een wakend oog houdt op de toebereiding der geneesmiddelen, gaat hij nu en dan op- en af de lage kelderkamer, waar de kleine Raphaël door de blanke Engelen werd weggevoerd. Er is een muffige, vuile lucht op de lijkkamer, waar de besmettende, zwarte pest haar offer nedersloeg.

De ijverige geestelijke neemt het bed uit het alkoof en draagt het in de schuur op den dorschvloer. Daarna begiet hij, volgens de gewoonte van den tijd, den vloer, het alkoof, de muren en de meubelen met kokenden azijn, brandt wierook hem door den geneesheer ter handgesteld, en opent de vensters, ten einde de besmettende lucht naar buiten te jagen.

Doch welk een vreeselijk leven hoort hij op de achterplaats der afspanning? Het is een aanhoudend gebrul en gejank,

doormengd met zware, doffe slagen, gelijk die van een ontzettend grooten hamer tegen losgesmeten planken.

Zoude dat gedruisch niet gemaakt worden door paarden, koeien en honden? Zijn er in de afspanning van deze dieren en staan zij, door de vlucht van meid en knecht, sedert drie dagen niet ongevoederd in den stal? Hoe gaat de arme priester het aanleggen om de uitgehongerde stalbewoners, waarmede hij in zijn leven niet heeft omgegaan, te bevredigen? Ja, de staldeur ligt in brijzels; het paard der afspanning, door den honger woedend geworden, heeft ze in honderd stukken geslagen. Het dier staat met de voorpooten in de krib waar het niet meer uit kan; hunkerend schijnt het den priester toe te roepen om hulp.

De twee koeien hebben met hare hoornen den stalgrond omgewoeld en staan beiden, na zoolang rechts en links vruchteloos met het bindzeel te hebben getrokken, door hetzelve bijna gewurgd aan den stalreep.

Bij dit zonderling tooneel trekt de priester half lachend de schouders omhoog en laat daarop de armen moedeloos langs het lijf hangen.

Van honderde zaken, welke dagelijks in de samenleving voorkomen, heeft hij een zeker begrip; uit duizenderlei omstandigheden heeft hij zich zoo dikwijls weten te redden, doch een woedend paard met de voorpooten uit de krib halen, halfgeworgde koeien verlossen, die met poot en hoorn iedereen, welke haar zou naderen, woest aanvallen, neen, daartoe schieten verstand en ondervinding te kort.

Zou hij om hulp gaan vragen in de buurt? Doch geen buurman durft een voet in het huis zetten, waar hem de zwarte pest haar doodenden adem toeblaast; en daarbij zijn de ordonnantiën van schoutet en schepenen zoo streng, dat zelfs de moedigste poorter zijn verzoek zoude afslaan.

Een oogenblik staat de geestelijke, de kin in de hand houdend, na te denken en te overleggen op welke wijze hij de orde in den veestal zal herstellen. Er schiet hem een lichtstraal door

het hoofd; indien hij het paard onder de borst even konde omhoog lichten? Ja, eene kleine heffing moest voor gevolg hebben dat het dier, welks hoefijzers achter den doorgetrapten bodem der krib geklemd zitten, losraakt. Indien hij een touw had, hetwelk hij onder den buik van het paard schoof en dan op de schelf staande omhoog trok? Doch hij vindt geen touw, en ook zonder behulp van katrol of windas zouden zijne krachten gewis ontoereikend wezen.

- Waarom zoudt gij zelf u niet onder het paard plaatsen en het zoo omhoog heffen? vraagt hij bij zich zelven. Zoo gezegd zoo gedaan. De geestelijke is niet groot, maar breed geschouderd, sterk gebouwd en met buitengewone krachten begaafd.

Moedig plaatst hij zich met gebogen rug onder het paard, en al zijne krachten inspannend, gelukt hij er in het zware dier een weinig omhoog te tillen. De krammen der hoefijzers raken los, en met gevaar zijnen redder den schedel in te slaan, komt het paard met zijne voorpooten naar beneden.

Het arme dier hunkert van blijdschap, en laat zich door den geestelijke, die voldaan is over zijn gevaarlijk werk, over den snuit en den hals streelen.

En nu de koeien! Na een oogenblik nadenken, komt daar het werk hem minder moeilijk en minder gevaarlijk voor. Met zijn zakmes behoeft hij slechts de bindzelen door te snijden om de worging te doen ophouden. Nog een oogenblik berekent hij het uitwerksel zijner bewerking en snijdt dan een voor een de touwen door.

Bulkend steken de dieren den kop in de hoogte en kijken met hunne groote, ronde oogen hun bevrijder aan.

Daarna kloutert deze langs een gebroken ladder op de schelf en vult de ruif met hooi; ook vindt hij in een hoek van den stal haver en koren, en haalt daarna eenige emmers water voor de dorstige dieren.

De bandhond, die aan zijn hok ligt te janken, roept ook nog om hulp; even als het paard en de koeien heeft de arme spits sinds lang geen eten meer gehad; zijne oogen staan hem zoo

flauw in den kop, staart en ooren, die anders zoo moedig in de hoogte staan, vallen benedenwaarts.

Aan het hondenhok is de rol van den geestelijke oneindig veel gemakkelijker, dan in den veestal; met eenige sneden brood, die hij uit de keuken haalt, is de hond geholpen. Heeft de spits, die met buitengewone gretigheid het brood verslindt, nog wel droog stroo in zijn hok? Heeft hij nog wel water om zijn dorst te lesschen? Neen; dat alles ontbreekt, doch wordt hem bezorgd door den ziekenoppasser van het Roode Schild.

De hond kwispelstaart van blijdschap en lekt de hand en den toog van den geestelijke, en deze spreekt bij zich zelven:

- God weet wat het arme dier mij zoude zeggen, indien het even als wij, met het spraakvermogen bedeeld ware; het beest kijkt mij met zijne vurige, zwarte oogen zoo verstandig aan.... Zie, daar even verscheen er een trek in de spieren van zijn snuit, waarin bijna iets als een dankbaar lachje doorstraalde. Palmm, die daarboven ligt, heeft mij heel den tijd dat ik hem verzorg, nog zoo vriendelijk niet aangekeken, als deze arme bandhond, wien ik enkel een stuk brood toewerp.... Palmm heeft geen dankbaar hart.... Doch waaraan denk ik? verzorg ik hier de zieken in het Roode Schild, enkel om daarvan genoegen te hebben? Neen, de goede God weet dat beter.

De alleenspraak bij het hondenhok wordt onderbroken door een ontzettend gesis in de keuken.

Bij het binnenkomen staat de priester eensklaps verslagen stil; welke teleurstelling! De ketel met kruiden kooktover; de kostbare drank met welks toebereiding hij zich, uren lang, heeft bezig gehouden, ligt in de rookende asch! Het werk is op nieuw te beginnen; gelukkiglijk heeft hij nog een pak kruiden, welke de geneesheer hem dezen morgen ter handstelde; doch het is een onberekenbaar tijdverlies, hetwelk hij betreurt om zijne twee zieken, voor wie de geneesmiddelen des dokters niet tijdig meer gereed kunnen zijn.

Terwijl hij het uitgedoofde vuur wederom ontsteekt en den ketel met kruiden er overhangt, wordt er geklopt aan de voor-

deur, wordt er geklopt op de kamer van Boudewijn Mys, wordt er geklopt op die van Palmm. In het overhaastig loopen om de deur te openen, valt de oppasser over den dorpel der keuken. De slag is zoo hevig geweest, dat er bloed loopt uit eene wonde aan het hoofd; ook aan zijn arm heeft hij zich sterk bezeerd.

Denkt gij ook dat hij bij al de pijn die hij gevoelt, bij al die beweging en wanorde in huis, het hoofd verliest of lastig wordt? O, neen, dan kent gij den geestelijke niet!

De goedhartige glimlach, die hem eigen is, blijft altijd op zijne lippen; zijn geduld, dat hem heel zijn leven niet eenmaal verliet, blijft hetzelfde; zijn geest is zoo opgeruimd, alsof hij zich op dit oogenblik met het aangenaamst werk der wereld had bezig gehouden.

Terwijl hij het bloed met zijn zakdoek van het hoofd veegt, gaat hij eerst de voordeur openen; en wie staat daar voor hem? Nella, de dochter van Boudewijn. Hare oogen zijn dik en rood geweend, hare schoone gelaatstrekken geheel misvormd. Snikkend staat zij daar voor den priester in de halfgeopende huisdeur, en vraagt naar haar vader. Zij heeft geen rust, geen duur meer in den huiskring, waar men haar heenvoerde; zij wil weten, hoe het gaat met haar vader; zij wil hem zien en spreken, hem verzorgen, en indien het zoo wezen moet, met hem lijden, mét hem sterven.

Doch daar op den hoek der straat komt Quinte de vorster aan. Hij ziet dat de deur van het Roode Schild openstaat, en eene vrouw wil binnengaan. Hij heeft Nella, die in een wijden mantel is gedoken, niet herkend, anders ware hij misschien zonder aanmerkingen te maken voorbijgegaan; want hij heeft te veel over voor Boudewijn, hij eerbiedigt te zeer dezes dochter, om hun den minsten last of onaangenaamheid te veroorzaken, doch hij heeft haar voor iemand anders genomen, en met luide stem roept hij:

- ‘*item*, *dat het aen een iegelyck is verboden*, *de huysen*, *waer de quade siekte is*, *op minder als tien voet te naderen!*’ Hola, He! poorteresse, hoort gij mij niet? indien gij ‘de ordon

nantie van mijnheren' niet kent, zal Bavo's Quinte u die wel leeren.

Indien Quinte durfde, kwam hij wel tot aan de voordeur van het Roode Schild; doch de pest is daar binnen, en waarom zoude hij zich aan het gevaar blootstellen? Ten andere, de ordonnantie van schoutet en schepenen betreft zoowel den vorster als den eersten poorter den beste; en moest hij, de ambtman van het stedelijk bestuur, de eerste niet zijn om het voorbeeld te geven van stipte onderdanigheid aan de bestaande wetten? Daarom blijft Quinte op een eerbiedigen afstand staan, en roept, of de overtreedster der ordonnantie 'op het stuck der quade siekte' den gek scheert met den vorster der stad en Vrijheid van Turnhout?

Doch wie ziet hij ginds in de verte in de straat, waarin overigens geen sterveling te zien is, aankomen? Het is de Amsterdamsche bedelaar, de rederijker van den 'Vurighen doorn,' de rabauw, die hem overal in den weg loopt? Met een wip is de rechtsgeleerde vorster den hoek om en verdwijnt langs de kleine zijstraat.

De rederijker van den 'Vurighen doorn' van 's Hertogenbosch komt het Roode Schild voorbijgegaan en werpt zijdelings een boosaardigen blik op de afspanning, waar hij, korte dagen geleden, van het theater getrokken en aan de deur werd geworpen. Terwijl de deur openstaat, wil hij wel eens gaan vragen, hoe het daar binnen gesteld is.

- Niet slechter, antwoordt de priester, die de deur met een spleet openhoudt; voor Boudewijn Mys is alle gevaar reeds voorbij.

- Ja, maar hij wil eigenlijk weten hoe het gaat met Palmm.

De man is nog doodziek; aan een draadje hangt nog zijn leven, zoo als de geestelijke daar juist nog zegde aan de jonkvrouw, de dochter van Boudewijn Mys.

- Ho, ho! zegt de Amsterdammer, terwijl hij een vorschenden blik werpt op het meisje; en in het heengaan denkt hij: zou dat nu de toekomende bruid wezen van Lodewijk Palmm?

Ja, dat is de schoone van wie hij mij zoo veel heeft verteld. Nu, Palmm heeft geen slechte keus gedaan; heeft die jonkvrouw niet een schatrijken oom, Volpard Mys? Maar zegt men niet dat zij eigenlijk maar dom, ouderwetsch en nufachtig is? Kom, die verw gaat er wel af, wanneer zij getrouwd is met iemand, die toch maar een schurk is, even als ik.

Terwijl hij zoo denkt, komt er een ruwe lach op zijne lippen. Ofschoon het nog in den morgen is, waggelt hij reeds halfdronken daarheen; hij heeft het zeer druk bij zich zelven, en met de handen boven het hoofd zwaaiend, roept hij, bij het ingaan eener herberg: 'Vive le Geus!'

Nella is naar het huis van Erbont wedergekeerd; de ziekenoppasser heeft haar teenemaal gerustgesteld en haar herhaalde malen verzekerd, dat haar vader volstrekt geen gevaar meer loopt en weldra zijne gezondheid zal wederkrijgen.

De voordeur van het Roode Schild is wederom dicht. De priester is bij zijne zieken. Palmm heeft voeten zoo koud als ijsklonten; Boudewijn integendeel smeekt zijn goeden oppasser dat hij hem wat deksel van het lijf zoude nemen, dewijl hij daaronder letterlijk ligt te verbranden. Daarna heeft hij nog een ander verzoek: zelf bidden kan hij niet; want hij is al te zeer verzwakt en zijn hoofd is geheel in de war, doch het zoude den braven schoolmeester, die den goeden God zoo dankbaar is voor de beterschap, welke zich bij hem opdoet, het zoude hem zoo veel genoegen geven, indien hij slechts konde hooren bidden; dan zoude hij trachten te luisteren en zijnen geest te vereenigen met de bede van anderen.

De geestelijke heeft op de vraag van den zieke toestemmend met het hoofd geknikt, den rozenkrans te voorschijn gehaald, en is nedergeknield voor het ziekbed. Hij heeft het hoofd hemelwaarts geheven, de handen godvruchtig gevouwen. Zacht, maar helder, terwijl de kralen langzaam nedervallen, bidt hij het 'Onze vader' en herhaalt tienmaal achtervolgens de Engelsche groetenis. De zieke heeft een glimlach op de lippen; dat gebed klinkt hem zoo bemoedigend in de ooren; hij

knikt zacht met het hoofd zoo dikwijls de priester de woorden uitspreekt: ‘Uw wil geschiede op de aarde, alsook in den Hemel!’ en telkens komt er eene heldere uitdrukking in zijne wezenstrekken, wanneer het ‘Wees gegroet, Maria!’ herhaald wordt. En als de priester op het einde van het symbolum bidt: ‘Vergiffenis der zonden, verrijzenis des vleesches’ dan komt zijnne hand onder het deksel uit en zegt hij zacht: O, dat is troostend! Wat is de kristen gelukkig dat hij dergelijke waarheden kan belijden!

Lang zoude hij nog willen luisteren naar 's priesters gebeden, die de verwarring uit zijnen geest drijven, zijn hart verkwikken en zijn bloed warmer doen rondstroomen; doch zijn oppasser is haastig opgestaan; Lodewijk Palmm, die ongaarne alleen is, heeft al wederom geklopt.

- Waarom laat gij mij hier zoo altijd alleen liggen? spreekt hij op bitsigen toon, terwijl de priester halfloopend binnen komt.

- Boudewijn Mys had mij verzocht aan zijn bed te bidden, antwoordt de priester, die niet eens merkt, dat men hem nijdig aanspreekt; wilt gij ook niet bidden?

- Bidden? herhaalt de lijder onverschillig.

- Het gebed versterkt den zieke en is een krachtig hulpmiddel om van den grooten Geneesheer daarboven, 's menschen herstel af te smeeken.

- Waarom spreekt gij zoo hard? Hebt gij dan geen medelijden met een ziek mensch?

- Zeer veel medelijden; ik zal voortaan zacht spreken.... laat mij een rozenkrans bidden; gij behoeft slechts te luisteren.

- Een rozenkrans? herhaalt Lodewijk Palmm, en op zijn gelaat vertoont zich eene vluchtige uitdrukking van spotternij en haat.

- Mag ik beginnen? vraagt de priester fluisterend, terwijl hij zijn rozenkrans voor de oogen van den zieke houdt.

- Mijne voeten blijven zoo ijskoud, krijgt hij ten antwoord; en waar blijven de geneesmiddelen van den dokter?

- Die zullen aanstonds gereed zijn, en zoodra het water kookt, zal ik u op nieuw kruiken aan de voeten en beenen leggen.... Kan ik u verder van dienst zijn? Gaarne ging ik een oogenblik naar beneden; misschien is mijn vuur wel uitgedoofd.

- Laat mij wat rusten; uw spreken vermoeit mij.

De priester gaat op de teenen en met ingehouden adem van de ziekenkamer, en daalt den trap af naar de keuken, waar hij hout en turf op het vuur werpt, om zijn water aan 't koken te houden, en de kruiden der zieken, volgens de voorschriften des geneesheers, door een zift giet.

Het is avond.

Wie gaat daar met een brandende lantaarn over de achterplaats naar den moeshof van het Roode Schild? De man heeft eene bijl op den rug en eene hoveniersspa in de hand. In den hof zet hij zijne lantaarn op den grond en begint met zijne bijl den bevrozen grond open te hakken, en weldra is hij een voet diep door de harde korst gedrongen; nu legt hij de bijl neder, en graaft dieper met zijne spade.

Nu gaat hij met zijne brandende lantaarn naar de keuken der afspanning, haalt daar beurtelings heele pakken met bevuild linnen, daarna verscheidene emmers, die walgelijke, stinkende stoffen bevatten, werpt dat alles in den gegraven put neder, en maakt hem terstond wederom dicht. Hetgeen hij daar onder de aarde wegstopt, zijn beddelakens, hemden, slaapmutsen, handdoeken en verdere benoodigdheden van het ziekbed, waarover de zwarte pest haar vuilen, besmettenden adem heeft heen geblazen; het zijn walgelijke uitwerpsels van verschillenden aard, maar niet zoo walgelijk, als gevaarlijk voor den drager. De stedelijke ordonnantiën van dien tijd geboden immers dat er niets, wat in aanraking was geweest met den zieke of de ziekenkamer, op straat gekeerd of geworpen, of zelfs verbrand mocht worden. Dat alles moest op groote geldboeten en zelfs op

‘arbitrale correctie van mijnheren’ diep onder de aarde worden weggedolven.

Maar is dat geen werk, dat iemand het leven kan kosten? Is het aanraken van al wat daar in den moeshof der afspanning in den grond wordt gegraven, niet even doodelijk als de beet van een dollen hond, of der vergiftige adder? Wie is de man die zich aan dergelijke gevaren, of liever aan een bijna gewissen dood blootstelt?

Het is de liefdadige oppasser van het Roode Schild, de vreemdeling die voor de eerstemaal zijn voet zet in de Vrijheid, en met geen der twee zieken ooit de minste betrekking had, de priester, die op het bekende geuzenfeest toevallig tegenwoordig was, en daar zoo bloedig werd beleedigd.

Doch aan dit alles denkt hij niet, en evenmin bekommert hij zich om het gevaar, waaraan hij zich blootstelt; een eenig denkbeeld houdt hem bezig, namelijk, Godes gebod: ‘Bemin uw naasten!’ Bij het vervullen van dien plicht is de man zoo kalm, zoo rustig, alsof hij, zich voor het altaar omkeerend, den zegen geeft aan de biddende menigte. Hij is kalm en rustig in het midden van het gevaar, dat hem van alle zijden omgeeft; hij is zelfs opgeruimd, vroolijk van geest; want hij staat gulhartig in den moeshof te lachen, omdat de wind zijne lantaarn heeft uitgeblazen, en hij moeite zal hebben, om het houten hek en ook de keukendeur der afspanning, in den pikdonkeren avond, weêr te vinden. Ja, zijn gulhartig lachen houdt niet op, wanneer hij denkt, wat hij later, bij het wederkeeren in zijn klooster, zoo al te vertellen zal hebben over zijne ontmoetingen, zijn zonderling werk in het Roode Schild, en voornamelijk over zijne behendigheid in het omgaan met koeien en paarden.

Beroemde krijgslieden van alle tijden! hoe onversaagd uw moed ook ware in het hevigste van den strijd, vergeeft mij, dat ik u allen plaats beneden den liefdadigen oppasser van het verlaten Roode Schild! Vooreerst, omdat al uwe groote daden van moord, brand en vernieling niet opwegen tegen de goede daad van den nederigen geestelijke; ten andere omdat gij allen,

hoe ontelbaar gij ook moogt wezen, bij hem ter school moet gaan om te leeren, hoe de katolieke geestelijke, met volkomen zelfverzaking, zonder het minste verlangen naar eer, roem en wereldsche belooning het goede weet te stichten.

Doch hoe weêrstaat de oppasser aan al die drukte, aan al die vermoeienissen? Sedert verscheidene dagen heeft hij zich slechts gevoed met een stuk brood en een teug water, sedert verscheidene dagen heeft zijn lichaam op geen bed meer gerust; niets deed hij dan honderdmaal op- en af den steilen trap loopen, de zieken uit- en in het bed dragen, hen verzuiveren, de ziekenkamers rein houden, des nachts een doode begraven, des avonds den bevrozen grond openhakken, ten einde alles daarin te graven wat van de doodende smetstof der zwarte pest geraakt was, honden, koeien en paarden verzorgen, en eindelijk bidden. Is dat alles niet boven de kracht van zelfs een ijzeren lichaam? Moet de gehardste ziel voor dat werk niet bezwijken?

Och, neen; de pater antwoordt aan Boudewijn, die hem over dit alles aanmerkingen maakt, dat hij volstrekt niet vermoeid is, dat hij zelfs ook dezen nacht niet gaat slapen, omdat hij zijn zieken geen oogenblik alleen wil laten, en dat hij, wat meer is, het op die wijze nog verscheidene dagen kan uithouden, indien de goede God hem maar wil vergunnen gezond te blijven.

En wat de brave man zegt, moet wel waar zijn, want na al wederom geheel den nacht, wandelend van het eene naar het andere ziekbed, en áan zijnen rozenkrans biddend te hebben doorgebracht, is hij den volgenden morgen even frisch, even sterk, alsof hij den nacht op den molligen dons had geslapen.

Daar is de geneesheer, die zijn morgenbezoek komt afleggen; zijne meening, betreffende den afloop der ziekte, is gunstig zoo voor Boudewijn als voor Lodewijk Palmm. De eerste is reeds zoo ver gevorderd, dat men hem eenig voedsel kan geven, en de geneesheer heeft de hoop, dat het buitengewoon sterk gestel

van den zieke, geholpen door eenen doelmatigen en verstandigen leefregel, over de nog bestaande wanorde in de levensorganen en zwakheid zal zegepralen.

Bij Lodewijk Palmm, die een zwak gestel heeft, en die in groote mate door de overdaad in sterke dranken en een ongeregeld leven moet geleden hebben, zal de genezing zich langer laten wachten. Voor hem is er, bij voortduring, nog zorg, geduld en voorzichtigheid noodig, dewijl de minste afwijking al de behaalde voordeelen nog kan vernietigen, en hem in een oogenblik ter nederslaan.

De dokter is vertrokken, na den oppasser herhaaldelijk bevolen te hebben, voor Boudewijn iets versterkends, zoo als vleeschsoep en een weinig vleesch aan te schaffen. De oppasser heeft hem verzocht slachtvleesch te zenden, hem verzekerende, dat hij voor het overige wel zorg zal dragen.

- Vleesch! heeft de dokter geantwoord; waar haal ik dat? De slachters even als andere neringdoende lieden hebben de Vrijheid verlaten; en daarbij wat zouden zij ook al slachten? Er is geen vee te krijgen; de boeren komen niet in de stad, en aan niemand zouden zij toelaten een voet in hunne stallen te zetten, uit vrees dat op die wijze de pest hun huis konde binnendringen.

- Is het dan zoo erg in de stad? vraagt de priester.

- Och, neen; er hebben zich wel is waar eenige gevallen van buitengewone kwaadaardigheid opgedaan; doch de ziekte doet geen voortgang; vandaag heeft men zelfs geen enkel nieuw geval waargenomen; doch meer dan drievierde der bevolking heeft de vlucht genomen, even als bij het naderen van een vijandelijk leger, hetwelk door de brandfakkel, de galg en het beulenzwaard wordt voorafgegaan.

- Is er geen middel om het volk tot bedaren te brengen, en den inwoner vertrouwen in te boezemen?

- Eenige jaren geleden graafde de zwarte pest hier binnen Turnhout twaalfduizend graven, en verliet ons niet, voor dat zij er twaalfduizend lijken had ingesleept! Wie zoude niet vluchten bij de herverschijning van dien wreeden vijand?

Dit zeggend, gaat de dokter heen.

- Met dat al heb ik geen vleesch voor mijne zieken, merkt de priester aan.

De dokter schokschoudert even, heft de twee armen omhoog en laat ze ontmoedigd nedervallen.

De geestelijke steekt het hoofd door de halfgeopende voordeur, ziet den geneesheer achterna en roept:

- Kunt gij mij niemand zenden, die zich met eene boodschap zoude willen gelasten?

- Denk aan 'de ordonnantiën van mijnheren, boeten en arbitrale correctie' antwoordt de dokter, zich omdraaiend en waarschuwend den vinger opstekend. Dit zeggende, vervolgt hij zijnen weg in de eenzame straat.

De priester ziet rechts en links de straat in, of er hier of daar niet een straatjongen rondloopt, doch geen sterveling ontwaart hij; niemand ziet hij dan den dokter, die ginds in de verte een steegje inslaat en verdwijnt.

Er is een verschrikkelijk leven op de achterplaats van het Roode Schild. De bandhond blaft aanhoudend, en springt op de achterpooten, met zijne gespannen ketting rond zijn hok; de haan kraait, de kippen kakelen, het verschrikte paard staat in den stal te hinneken, de verontruste koeien bulken met toenemend geweld.

Een man loopt achter de vluchtende kippen, die in- en uit de kooi vliegen; hij heeft een groote, vette hen gevangen en houdt ze bij de pooten vast, doch de gesarde haan, die zijn huiskring verdedigt, vliegt hem schreeuwend in het aangezicht en dwingt hem zijnen buit los te laten. Kakelend vliegt de hen over de achterplaats, dan in den stal, dan in de schuur, en overal zit haar vervolger haar achterna. Hij heeft een dikken knuppel in de hand en slaat en werpt er zoo geweldig meê, dat hij hier een glasruit verbrijzelt, ginds een dakpan in stukken werpt.

De haan vliegt hem onophoudelijk achterna, zet zich op zijne schouders neder en pikt hem met zijn puntigen bek in het hoofd. Zeer gemakkelijk kan hij den boozen haan meester worden, doch neen; tienmaal achtervolgens werpt of schopt hij den vogel van zich af, en mompelt halflachend:

- Wat kan ik met zulk een haan die geen lood vet op zijn lijf heeft, aanvangen? Neen, die vette hen daar moet ik hebben; en kost wat kost, ik zal ze hebben!

De jacht is op nieuw begonnen; de hen, die min of meer aan de pooten gekwetst is, loopt reeds minder hard, en moeilijker, dan daar even, richt zij zich op hare vermoeide vleugelen omhoog.

De jager, integendeel, schijnt elk oogenblik vlugger te worden; daar grijpt hij naar het arme dier, doch hij houdt den staart in de hand, en de hen, met eene wanhopige inspanning van al hare krachten, vliegt op het dak der schuur.

Haar vervolger ziet haar ontmoedigd na, en weet geen raad meer om op nieuw zijn prooi te bemachtigen.

Zou hij den moed verliezen? Dat ware wel de eerste maal zijns levens, zoo spreekt hij glimlachend bij zich zelven.

Den afstand, die hem van den vogel scheidt, heeft hij nauwkeurig berekend; den linker voet even vooruitplaatsend en sterk op den rechter steunend, zwaait hij zijn zwaren knuppel, en werpt dien met alle kracht langs het schuurdak omhoog. Er ontvalt hem een kreet van verrassing en blijdschap; hij heeft daar geworpen, zegt hij lachend, als een liefhebber der Olympische spelen; want de vogel doodelijk gekwetst heeft eenige malen op zijne pooten rondgedraaid en is fladderend langs het schuinsche dak naar beneden gevallen.

Vijftien minuten later is het hoen geplukt, uitgehaald, met zuiver water herhaaldelijk van binnen en van buiten gewasschen, in stukken gesneden en hangt weldra over het houtvuur te koken.

Wie is al wederom de man, die met zooveel volharding achter de vluchtende kip heeft geloopen, en zich gedurende

een half uur zoo vermoeid heeft om den vogel te bemachtigen? Die daar even, het hoen plukkend, uithalend, wasschend, en over het vuur hangend, zich zoo behendig toont, dat hij een bekwamen kok zoude beschaamd maken?

Het is al wederom de oppasser uit het Roode Schild, de geestelijke, die uit menschlievendheid het werk der keukenmeiden verricht, om de twee zieken daarboven op de kamers der afspanning, het door den geneesheer voorgeschreven, versterkend voedsel te bezorgen.

XIV.
Het Sint Rochusbeeld.

Eenige dagen daarna heerscht er eene groote beweging, eene buitengewone levendigheid in de straten van Turnhout. De straten zijn opgevuld met karren; mannen, vrouwen en kinderen komen bij honderden de stad binnen, en worden met blijdschap ontvangen door de kleine bevolking, welke de vaderstad niet had willen of niet kunnen verlaten. De geslotene vensterluiken, welke aan de Vrijheid een zoo akelig en doodsch aanzien gaven, worden geopend, de winkelier stalt zijne waren uit, de rondleurder met zijn eentonig, nooit veranderend geroep, is in de straten wedergekeerd.

Wat is er gebeurd? De zwarte pest, die de bevolking eenige dagen geleden op de vlucht joeg, die de oude Vrijheid in een onmeetbaar kerkhof dreigde te veranderen, is verdwenen na slechts eenige graven gedolven, en met slachtoffers gevuld te hebben.

Het ‘Vive le Geus!’ dat zich gedurende eenige dagen bijna verborgen hield voor het vervaarlijk spook, dat dreigend boven de daken zweefde, steekt het hoofd op uit zijn schuilhoek, en zet zich wederom op zijn troon van bierkannen en drinkkroezen.

Doch dreunt het ‘Vive le Geus!’ door de straten en in de herbergen, ook de feestklok van Sint Peter verheft majestatisch hare stem over de Vrijheid, en noodigt de bewoners uit om God het verschuldigde danklied te zingen, om het treffend ‘Te Deum’ in den tempel bij te wonen.

Doch hoe klein is de menigte die zich naar den tempel des Heeren begeeft! Waar zijn die honderde en honderde poorters, welke met vrouw en kind en de verdere huisgenooten voorheen, bij dergelijke gelegenheid, in Sint Peter kwamen nederknielen? Voorheen was de tempel te klein, heden schijnt hij een onmeetbare basiliek, midden in een nederig dorpje! Is het geloof onzer voorvaderen dan gebannen uit het eertijds zoo godsdienstig stadje? Of is de leus: ‘Vive le Geus! Liever Turks dan Paeps!’ de leus van allen geworden? Och, neen, het oude geloof is wel juist niet dood en begraven; niet allen hebben den kreet der hedendaagsche beschaving in den mond; maar de vrees, de twijfel, de onverschilligheid huizen in vele harten; weinigen luisteren meer naar de stem des herders, en daarom dwalen zoo vele schapen in het wild rond den schaapstal; het gevoel van onafhankelijkheid heerscht bijna overal, en stoot de bevolking naar den afgrond. Menige poorters spotten met de plechtigheid welke er in Sint Peter plaats grijpt. Waarom toch dat ‘Te Deum’, het gewone danklied onzer voorvaderen, bij elke gelegenheid dat het den Heere wel beliefde, de bevolking van een dreigend gevaar, van groote rampen te verlossen? En het gevaar was immers zoo klein en berustte slechts op de ziekelijke inbeelding van Turnhout's poorters? Zoo denkend, zoo sprekend, herneemt de bevolking hare levenswijze, waaraan zij zich sedert eenigen tijd van lieverlede gewoon heeft gemaakt; de herbergen krielen weêr van drinkers, de straten weêrgalmen op nieuw van ontuchtige liederen,

geuzenliederen tegen Kerk en priester. Ook in het Roode Schild zijn de geuzen met hunne bedelnappen, die, eenige dagen geleden, de kreet ‘De zwarte pest!’ eensklaps op de vlucht joeg, wederom verschenen.

De geestelijke gaat afscheid nemen van Lodewijk Palmm, die geheel van zijne ziekte is hersteld; nog heden is hij voornemens te vertrekken. Op de kamer, waar hij zoovele dagen in nooit onderbroken werk, en zoovele slapelooze nachten doorbracht, treft hij de oude vrienden van Palmm aan: Volpard Mys, Polycarpus den zoogenaamden edelman, Sylvester den wolfsjager, den rederijker van den ‘Vurighen doorn,’ twee andere geuzen met hunne bedelnappen, en ook eenige der gebannen Turnhoutsche poorters.

Volpard Mys bedankt in aller naam den geestelijke, die zijnen vriend Palmm met zoo veel verstand en behendigheid heeft opgepast.

- Pater, zoo vervolgt hij, ik ben rijk, zeg mij eens wat ik u schuldig ben, voor al uwe goede diensten.

- Geen roode duit, luidt het antwoord.

- Voor niets toch kunt gij dit alles niet gedaan hebben?

- Waarom niet? Moeten de menschen elkander niet voorthelpen door de wereld?

- Zeker; zoo denk ik er ook over; doch indien gij persoonlijk voor al uwe moeite niets wilt aannemen, zal ik u misschien iets mogen ter hand stellen voor uw klooster, waar geld toch altijd welkom zal wezen.

Hij liet eenige goudstukken in zijne hand klingelen.

- Heer Volpard behoude zijn geld; noch voor mij, noch voor mijn klooster, zal ik iets, hoegenaamd, aannemen.

- Kom, kom, pater, neem dat goud aan, behoud het voor u zelven en koop er iets voor wat u genoegen doet; en daarom moet gij dat in uw klooster iedereen aan den neus niet hangen.

Hij, die hier spreekt, is de zoogenaamde edelman; hij knipt een oog tegen den geestelijke, en spreekt op een toon van ruwe gemeenzaamheid.

De geestelijke houdt zich als of hij niet hoort dat men hem aanspreekt, en wendt zelfs het hoofd niet naar den spreker.

- Indien men te weten komt dat men u goud heeft aangeboden en gij dat hebt geweigerd, sta ik voor niets meer in, spotte de wolfsjager met een groven schaterlach.

Ook bij deze beleediging blijft de geestelijke onverschillig, en draait zelfs het hoofd niet om naar den kant waar de wolfsjager was gezeten.

- Heer Palmm, spreekt de pater, ik kwam slechts hier om u vaarwel te zeggen; mijn tijd is kort; binnen een uur ben ik voornemens het Roode Schild te verlaten.

Volpard staat achter hem en duwt hem zachtjes eenige goudstukken in de hand.

De geestelijke ziet niet of men hem koper of goud in de hand steekt, maar legt het geld op de tafel neder.

- Toch kunt gij niet heengaan zonder belooning, spreekt Lodewijk Palmm; waarom steekt gij dat goud niet weg? Gij hebt het immers zuur verdiend? Behoud het voor u; geen haan kraait er naar.

- Luister, spreekt de priester, uw goud wil ik niet; ik heb niets meer gedaan dan mijnen plicht.... al mijne kloosterbroeders, geen enkel uitgezonderd, zouden even als ik, zoo en niet anders, gehandeld hebben... mijne belooning komt later van hier boven; vaarwel, heer Palmm!

Dit zeggende steekt hij hem de hand toe.

- Blijf nog een oogenblik met ons praten, spreekt Palmm, die door den langdurigen en vrijen omgang met zijn liefdadigen oppasser toch een zeker gevoel van genegenheid en vriendschap voor hem heeft opgevat.

- En zeg ons eens, of het waar is wat men in de stad zegt? vraagt een der geuzen.

- Wat zegt men in de stad? vraagt de geestelijke.

- Dat er een heiligenbeeld hier in huis berust, en gij dikwijls den nacht doorbracht, met er voor neêr te knielen en te bidden, herneemt de geus.

- Waarom zou ik dat ontkennen? zegt de geestelijke.

- In de stad beweert men, dat het door de voorspraak van dien Heilige is, dat de ziekte slechts een tiental slachtoffers maakte, en daarna eensklaps verdween, zegt Volpard.

- Dat is mogelijk; het is niet aan mij zulks te beoordeelen.

- Hier is de beruchte Heilige! roept de zoogenaamde edelman; hij stond hiernaast op de kamer van Boudewijn Mys tegen den muur.

Hij plaatst een houten beeldje van den Heiligen Rochus, ongeveer twee voeten hoog, op de tafel.

- Is dat de mirakeldoender? spot een der gebannen Turnhoutsche geuzen.

- Dat leelijk, oud, zwart, berookt ding? vraagt een ander.

Er volgt een algemeene schaterlach.

De geuzen staan nieuwsgierig te zien rondom de tafel, waarop het Heiligenbeeldje geplaatst is.

- Dat mag nog een beeldhouwer, een echt kunstenaar heeten, die zoo een beeld weet te beitelen.

- Wat lange armen!

- En afzichtelijk magere beenen!

- En waartoe die ontbloote knie? Heer Rochus, dat is niet in den haak, de beenen bloot te maken!

- En wat beteekent die leelijke hond op het voetstuk?

- Dat is geen hond; het is een....

- Een vos!

- Heer Rochus ziet er ook een vos uit.

- En dat kleine offerblokje onder tegen het voetstuk, wat moet dat beduiden?

- Ja, zonder duiten, verkoopt men geen mirakelen.

Nieuwe, algemeene schaterlach.

De geestelijke staat in den kring der geuzen; kalm, met onveranderde gelaatstrekken, luistert hij naar al de spotternijen en het eindeloos schaterlachen. Geen woord ontsnapt hem, elk gebaar heeft hij opgemerkt. Het is duidelijk te zien dat hij een woord heeft te zeggen, wanneer zoo aanstonds die wervel-

wind van spotten, schimpen, schaterlachen zal voorbij zijn.

- Maar ik kom terug op den uitstekenden beeldhouwer, die dat kunststuk in de wereld stiet, zegt Sylvester.

- Dat is het werk van een klompmaker!

- Lach maar; in de stad spreekt men heel anders over dat wonderbeeld.

- Wonderbeeld! zegt Volpard; maar nooit heb ik dat leelijke ding hier in huis gezien.

- Waarom niet? omdat het door uw broeder, in gewone tijden, zorgvuldig werd geborgen....

- En enkel te voorschijn komt op het oogenblik, dat de zwarte pest in Turnhout verschijnt.

- Men zegt in de stad, dat die heer Rochus, veertig jaren geleden, meer dan een wonder heeft gedaan....

- En dat, wanneer hij zich met de zaak wil bemoeien, de pest in een oogenblik afzeilt.

- Waarom genas hij dan het kind van zijn gelukkigen bezitter niet?

- Och, de klompmaker hier uit de buurt, die hem gemaakt heeft, stierf zelf wel van de zwarte pest.

- Dat komt er van zijn talent te besteden aan Heiligen die wonderen moeten doen.

- Indien de klompmaker zoo iets had kunnen voorzien....

- Had hij hem niet zoo schoon gemaakt; wat zegt gij er van, pater?

Deze zag met zijne zwarte, levendige oogen den geus aan, schokschouderde even, maar gaf geen antwoord.

Nam men zijn stilzwijgen voor onwetendheid en schroomvalligheid? Indien men zich eens een oogenblik met dien eenvoudigen pater vermaakte?

- Zie dan, verduiveld! hier in het voetstuk, onder het kleine offerblokje, heeft de Turnhoutsche klompmaker nog een klein kasje gemaakt! Wat mag daarin zitten? zei Volpard met vroolijke verrassing; geeft mij eens een pennemes of zoo iets, om dat geheime deurtje te openen.

- Wat daarin mag geborgen wezen?

- Wel, verduiveld! daar zit een zilveren doosje in; het is met een glas gesloten.

- Dat is een reliquie van den Heilige.

- Een haarpijltje, of wat is het?

- Ja, een haarpijltje, of....

- En is het daarmede, dat men de rampen van de stad wil afweren?

- Pater, pater, hoe een mensch, die tot rijpheid der jaren is gekomen, en zijn volle verstand moest hebben, zich met dergelijke nietigheden kan bezig houden!

- En eer bewijzen aan een stuk wilgen hout, waar de klompmaker iets van maakte dat meer op een aap, dan op een mensch gelijkt!

De pater neemt het woord:

- In hoe ver de Turnhoutsche klompmaker in zijn kunstwerk gelukt is, weet ik niet; ik ben geen kunstrechter....

- Neen, dat is ook eigenlijk de zaak niet, onderbreekt Lodewijk Palmm; maar uw heilige Rochus, wie is dat?

- Rochus was een vriend van God hier op aarde, een man die door de beoefening der kristelijke deugden en de trouwe waarneming zijner plichten, hierboven geniet wat hij hier beneden verdiende, antwoordt de geestelijke.

- Nu, ja, laat ons dat van den braven man gelooven, lacht Palmm.

- Zulke menschen moeten wij hoogachten, vervolgt de priester; en is het niet billijk die achting door uiterlijke teekenen te doen blijken?

- Zeer wel, mijn goede oppasser; maar afbeeldingen maken van uwe Heiligen, en die vereeren?

- Hebt gij wel eens gelet op de standbeelden, die men hier en daar op de openbare plaatsen der steden aantreft? vraagt de geestelijke; hebt gij nooit in een vorstelijk paleis de marmeren beelden en schilderijen gadegeslaan, die hetzelve van boven tot onder versieren?

- Dat is geheel iets anders!

- Neen, wat gij daar ziet, zijn de afbeeldingen van mannen, die zich in hun leven door afkomst, eer, een of andere heldendaad, geleerdheid, uitvinding, menschlievendheid of anderszins beroemd maakten. En wij, kristenen, zouden in onze kerken of in de bidplaats der huizen, het beeld niet plaatsen van een man, die in zijn leven heeft geschitterd door deugd en godsvrucht!

- Zeer wel, maar....

- En wat zijn op zich zelven genomen afkomst, heldenmoed op het slagveld, vernuft en wetenschappen? Och, mijn Rochus, hoe arm, hoe nederig hij hier op aarde ook leefde, heeft duizendmaal meer waarde, dan al de ongodsdienstige grooten der wereld!

- Ja, maar dat is geheel iets anders, brengt Palmm in; en het is duidelijk te zien dat de man uit zijn lood raakt.

- Dat is volstrekt niets anders, hervat de geestelijke met klem; gij eert uwe vrienden, en ik de mijne.

Volpard, die merkt dat zijn geleerde vriend Palmm te zwak valt tegen dien eenvoudigen pater, springt bij en werpt op:

- Maar altijd blijft het ontegensprekelijk waar, dat gij, Roomschen, de Heiligenbeelden vereert.

- Waar hebt gij dat ooit gelezen? Wie heeft u dat ooit geleerd? vraagt de geestelijke; die vereering, aan de beelden of aan de overblijfsels der Heiligen betoond, is eigenlijk niet tot die voorwerpen, maar tot de personen zelven gericht, om de betrekking welke er bestaat tusschen hen en die voorwerpen; is dat niet redelijk?

- Nu, ja, dat kan waar zijn, maar de groote geleerden van onzen tijd beweren, dat gij de Heiligen aanbidt, en daardoor te kort doet aan de waardigheid van God, zoo lastert Palmm, die weêr een oogenblik adem heeft geschept.

- Uwe geleerden kunnen dat beweren; niemand kan hen dit beletten; doch de Roomsche Kerk heeft dat nooit geleerd.

- Wat leert zij dan?

- Dat wij de Heiligen niet smeeken om genade, dewijl het

niet in hunne macht is, om die te geven, neen; wij verzoeken hen slechts om door hunne voorspraak den oppersten Meester te bewegen, om die genade toe te staan; is dat klaar en duidelijk?

- Duidelijk en niet duidelijk, zegt Palmm, de houding van een geleerden denker aannemend.

- Niet duidelijk? glimlacht de pater; indien gij eene gunst hadt te vragen aan den Koning, en gij dezelve verkreegt door de voorspraak van een hoveling, zoudt gij dan denken de waardigheid van den vorst gekrenkt te hebben?

- Zeer wel, maar....

- Gij erkent u onwaardig, om in persoon rechtstreeks den vorstelijken troon te naderen, en daarom neemt gij een hooggeplaatsten vriend bij de hand, die als bemiddelaar voor u zal optreden.... krijgt hierdoor de vorstelijke waardigheid geen hooger waarde?

- Nu, ja, maar dat haarpijltje van den Heiligen Rochus? lachte Polycarpus de edelman, die toch ook een hand wil aansteken.

- Hebt gij ooit de werken van den Heiligen Augustinus gelezen? vraagt de geestelijke even glimlachend, want hij ziet wel op het afzichtelijk dronkaardsgezicht van den edelman, dat deze zich met heel iets anders bezig houdt, dan met de boeken der Kerkvaders te doorbladeren.

- De Heilige Augustinus? herhaalt de zoogenaamde edelman met een groven spotlach.

- Ziehier zijne woorden: ‘Wie genegenheid voor iemand heeft, eerbiedigt alles wat van hem, na den dood, overblijft.’ Deze woorden spruiten voort uit een natuurlijk gevoel van 's menschen hart; geen volk der aarde heeft ooit dit gevoel miskend; spreek ik waarheid?

De edelman heeft zich omgekeerd, en staat op de glasruiten een deuntje te trommelen, ten einde geen antwoord te moeten geven aan den pater, die op zijn gemak spreekt van zaken, waarvan heel de geuzentroep weinig verstaat.

De geestelijke vervolgt:

- Vereerden de Romeinen ook de asch niet, welke er bij den houtstapel van de verbrande lichamen hunner bloedverwanten overbleef? Die geheiligde asch werd in koperen, bij de rijken somtijds in gouden lijkbussen bewaard en in den grafkelder der familie, in eene daartoe bestemde nis, weggelegd. Brandden de Romeinen geen wierook en myrrhe op het kleine altaar dat zich in den grafkelder bevond, en drukte elk der aanwezigen niet, als een laatst vaarwel, de lippen op de lijkbus, voor men dezelve in de nis wegschoof?

- Dat is hetzelfde niet, bracht een der geuzen bij.

- Ook ik heb meer dan eens op het haarpijltje van den Heiligen Rochus een eerbiedigen kus gedrukt, hernam de geestelijke; handel ik slechter dan de Romeinen?

Niemand antwoordde.

Hij ging voort:

- De oude Israëlieten bewaarden het gebeente van hunnen oudvader Josef, en voerden hetzelve met den grootsten eerbied naar het land van beloften; hebt gij er ooit aan gedacht daarom het gedrag van dat volk te laken?

Wederom geen antwoord.

- Slechts eenige dagen geleden, zoo gaat de geestelijke voort, bevond ik mij nog in Duitschland, en trad met eene groote menigte nieuwsgierigen het openbaar stadsgebouw binnen, waar, zoo men mij zegde, iets zeer merkwaardigs te zien was. Men ging met ontdekten hoofde eene zaal binnen, waar niemand een woord durfde spreken, en men verliet dezelve met de uiterlijke teekens van den diepsten eerbied. En weet gij wat daar te zien was? De mantel en de schoenen van Luther!

De geuzen staren den geestelijke verbaasd aan.

- En wij, kristenen, zoo herneemt hij, zouden de overblijfsels niet vereeren van menschen, die door Gods almacht wonderen hebben verricht?

- O, ja, maar daar zit de knoop, viel Lodewijk Palmm in; gij spreekt van mirakelen.

- Mirakelen! riep de geuzentroep schaterend; wie gelooft daar nog aan?

- Dat zijn oude, versleten praatjes!

- Om oude, goede zielen te foppen!

- En de begrippen van vroegere tijden zoo wat op te kleuren!

- En het bijgeloof in stand te houden!

- En den winkel in den draai te doen blijven!

- Dat daar een morsig, afzichtelijk beeldje van iemand, die men den Heiligen Rochus noemt, de macht zoude hebben, de zwarte pest te verjagen! riep de wolfsjager, met een groven schaterlach; wij zijn toch geene kinderen of gekken om zoo iets te gelooven!

- Of dat een steekblinde, bij het aanraken van het kleed van den een of anderen afgestorven monnik, zoo maar aanstonds ziende wordt! voegde de rederijker van den 'Vurighen doorn' schokschouderend er bij.

- Praatjes!

- Van den ouden tijd, van den tijd der heksen en spoken.

- Zeg liever van den tijd der dwaling en bijgeloof!

De geuzen hebben het oog op den geestelijke, welke midden van dien storm van spotternij, laster en schaterlachen kalm en bedaard blijft.

- Hebt gij nog andere aanmerkingen te maken? vraagt hij.

Het is alsof zijne vraag de spotters eenigszins van hun stuk brengt.

- Weet gij wel wat men eigenlijk door mirakels verstaat?

Dit vragend, ziet hij den zoogenaamden edelman scherp in de oogen.

- Vraag dat aan Dornbetter; hij die een leerling is van Luther en latijn heeft geleerd, moet dat weten, antwoordt Polycarpus schokschouderend, en wijst met den vinger op een der geuzen, die aan een zilveren ketting een kleinen bedelnap aan den hoed draagt.

- Mirakel? wel dat komt van miraculum.... mirari.... zegt Dornbetter, die trotsch is op een handvol latijn.

- Ziet gij wel? zegt Polycarpus genoeglijk met het hoofd knikkend, ik wist wel dat Dornbetter latijn had geleerd.

Volpard, die geen latijn kende, en ook geen leerling van Luther was, meent dat een mirakel een mirakel was, en de rederijker van den 'Vurighen doorn' komt er bijvoegen dat een mirakel niets anders is, dan een wonder, waaraan hij volstrekt geen geloofhecht.

Palmm, die toch de slimste uit den hoop is, verklaart dat noch de een noch de andere eene juiste beschrijving van de zaak heeft gegeven, dat....

- De juiste beteekenis van het woord ga ik u geven, sprak de geestelijke; misschien zal het u niet bevallen naar mij te luisteren; doch ik heb zoo vele dagen en nachten naar al uwe klachten en gejammer geluisterd, dat ik daardoor misschien wel eenige aanspraak heb verkregen om u te verzoeken ook eens naar mij te luisteren.

Hij zegde dit zoo zacht en innemend dat Palmm wel gedwongen was toestemmend met het hoofd te knikken.

En toch in dien tijd vond het iedereen zoo belangwekkend en aangenaam over godsdienstige zaken te redetwisten; de controverse was aan de dagorde in de vergaderingen der geleerden, in elken huiskring zoo van rijken als armen, in de herberg, op het marktplein, aan de werkbank van timmerman en schoenmaker. Zoo als men heden eten en drinken vergeet en zich in vuur en vlam zet bij het redeneeren over de staatkunde van den dag, over de verkiezing van dezen provincialen raadsheer of het lid van gindschen gemeenteraad, zoo vermoeiden zich de menschen, in de zestiende eeuw, om te praten en te hooren praten over zaken betreffende kerkelijke geschillen.

- Nu, indien gij nog een oogenblik tijd hebt om naar mij te luisteren, hernam de priester; wil ik het vraagpunt van het mirakel gaarne met u behandelen.

Dornbetter en de Westfaler beantwoordden het voorstel met een langen geeuw en het langzaam en zuchtend uitrekken van armen en beenen.

Ook eenigen der gebannen Turnhouters schenen geen zin te hebben om het gesprek langer te rekken; het was hun toch ook onverschillig wie in dit geval eigenlijk gelijk had.

Neen, Volpard was van een geheel andere meening; hij hoorde gaarne redetwisten over godsdienstige vraagpunten, en zoude gaarne den heelen dag toeluisteren.

Lodewijk Palmm, ofschoon hij in het gevoelen van zijnen vriend volkomen deelde, wilde later op het vraagpunt der mirakelen wel eens terugkomen; heden gevoelde hij zich al te vermoeid, en wilde liever een oogenblik de frissche lucht gaan scheppen.

Ja, heel de kring stemde voor het voorstel van heer Palmm.

De geheime beweegreden echter dat het gezelschap den redetwist niet voortzette, lag enkel hierin dat iedereen wel gevoelde dat zij met hun allen in ver na niet waren opgewassen tegen een enkelen, die met al te veel gemak zijn zwakken vijand moest en zou overwinnen.

De geestelijke glimlachte even toen hij den tienmaal sterkeren vijand, zonder den strijd te durven wagen, zag afzakken, en zeide, zijn Rochus van de tafel nemende, dat hij zijn Heiligenbeeld dan maar zoude wegdragen.

- Kom, gij zijt toch een braaf man, zeide Volpard; ik bewonder uw gedrag hier in het Roode Schild, en allen zijn wij u dankbaar voor de bewezene diensten.

En op nieuw wilde hij den geestelijke de goudstukken in de hand steken; doch deze trok zich terug, maakte eene beleefde buiging en ging met het Rochusbeeld op den arm de deur uit.

Op de slaapkamer van Boudewijn Mys plaatste hij het Heiligenbeeldje op het voetstuk dat tegen den muur hing.

- Wat is er gaande met mijn geëerden Rochus? vroeg Boudewijn, de schoolmeester, die juist binnentrad.

De geestelijke verhaalde hem, hoe een geus het beeldje van zijn voetstuk bad weggehaald, en aan welke onbeschofte spotternijen hetzelve op de kamer van Lodewijk Palmm was blootgesteld geweest.

Boudewijn zette de vuist op, en verzekerde dat hij al dat kostvolk aan de deur zoude werpen.

- Uw broeder schijnt zeer bevriend met Palmm en de geuzen met hunne bedelnappen, meende de geestelijke.

- Al te bevriend, antwoordde Boudewijn; het is Palmm, die dweper, met zijn fischachtig gezicht, die mijn broeder geheel van het pad heeft geholpen en hem ongelukkig maakt.

- Wie is die Palmm?

- Niemand is ooit daar achter gekomen.

- En die mannen met hunne lange, duitsche kleederen?

- De eene is een Hollander, twee anderen zijn Duitschers; dat hoort men aan hunne spraak; de zoogenaamde edelman en de wolfsjager moeten Vlamingen wezen. Meer weet ik van hen niet; doch zeker is het, dat zij allen het aanzien van het ‘quaedste rapelyn’ hebben.

- Het blijft dan bepaald dat onze liefdadige oppasser heden de afspanning gaat verlaten? vroeg Wentsel Erbont, die met Nella binnen kwam.

- Op het oogenblik, antwoordde de geestelijke lachend; mijne zieken zijn volkomen hersteld, niemand kan ik hier op dit oogenblik meer van dienst zijn, en elders verwacht men mij met ongeduld.

Boudewijn nam hem bij de twee handen vast, noemde hem zijn weldoener en zijn redder, en vroeg wat hij hem voor al de bewezene diensten verschuldigd was.

- Bid voor mij, Boudewijn, antwoordde de geestelijke met een zachten glimlach.

- O, dat zal ik; zoo lang ik leef, vergeet ik u niet; zoo lang mijne lippen zich zullen bewegen, bid ik voor den vreemdeling, die zich voor mij aan de grootste gevaren blootstelde, en mij van den rand des grafs terugsleepte.

- Duizendmaal dank, Boudewijn, ook ik vergeet u niet.

- Dat alles is duizendmaal overheerlijk goed, mijn waarde pater, doch zoo betaalt men zijne schuld niet.

- Och, ja, ik dacht er niet meer aan, ik heb u nog iets te vragen; sta mij dit toe, en dan zal onze rekening wel vereffend wezen.

- Vraag al wat ik ter wereld bezit, en op het oogenblik sta ik het aan mijn redder af.

De geestelijke nam de hand van Wentsel Erbont en sprak:

- Boudewijn, gij kent uw jongen buurman van toen hij nog een kind was; ik voor mij leerde hem in Duitschland kennen. Ofschoon wij nauwelijks den tijd hebben gehad elkander een oogenblik te zien en te spreken, heb ik toch ook reeds kennis gemaakt met uwe dochter Nella; beiden hebben gouden harten, die nooit door den besmettenden adem van den tijdgeest zullen bevlekt worden.

Nella bloosde tot achter de ooren.

- Beloof mij, zoo vervolgde de geestelijke, deze twee kinderen gelukkig te maken.

- O, die belofte is reeds afgelegd, sprak Boudewijn; en wat er ook gebeure, Nella hoort aan Wentsel toe.

- De zegen des Heeren zij met u, mijne kinderen, sprak de geestelijke.

- En de uwe, mijn vader? vroeg Wentsel; hij viel op de knieën; Nella bleek van ontsteltenis knielde nevens hem.

En de priester de hand opheffend, zegende de jonge lieden.

Door het sleutelgat loerde Volpard het kleine tooneel af; zijn oog bliksemde van woede, en de vuist opstekend, mompelde hij:

- Ja, zegen maar; de tijd zal leeren of uw kruis sterker zal wezen, dan de wil van Volpard! En met eene verwensching in den mond verwijderde hij zich van de kamerdeur.

- En nu, mijne goede vrienden, ga ik vertrekken, sprak de geestelijke, vaartwel! Denkt soms eens aan mij, wat mij aangaat, nooit vergeet ik u.

Terwijl hij Boudewijn de hand drukte, stak deze hem verscheidene goudstukken, spaarpenningen sedert jaren en jaren bewaard, in de hand, en fluisterde hem toe, dat hij dit als een bewijs zijner grenzelooze dankbaarheid zoude aannemen.

De priester weigerde het geld, zeggende:

- Boudewijn, ik heb reeds iets beters van u, dan al dat goud; hebt gij mij niet beloofd voor den oppasser van het Roode Schild te bidden? Houd uw woord; zoo doende, is onze rekening, en wel ten mijnen voordeele, vereffend.

Boudewijn weende als een kind; Nella kuste de hand van den redder haars vaders.

De geestelijke, zich aan dat aandoenlijk tooneel willende onttrekken, nam zijn reisstok, die in een hoek der kamer stond, riep nog eens ‘vaartwel!’ en spoedde zich de deur uit.

Wentsel volgde hem op.

Aan de voordeur der afspanning stond een huifkar, waaronder een groote bulhond met een ketting was vastgebonden.

De knecht die het paard bij den kop hield, was een stevige boer; in zijn broekzak droeg hij een lederen scheede en daarin een lang zakmes, welks beenen heft met koper belegd tot zijne heup uitstak.

- Stijg maar op, vader, sprak Wentsel.

- Wat is dat? vroeg de geestelijke; gij weet toch wel dat mijne reis naar Antwerpen is?

- De mijne ook, antwoordde Wentsel; dezen avond zijn wij in de stad.

- Is het nu voor mij, dat gij de kar inspant en man en paard vermoeit? lachte de geestelijke; indien gij wist hoe gemakkelijk ik een uur of acht gaans in eenen adem afleg!

- Dat weet ik; doch de reis is lang en eentonig.

- Op weg verveel ik mij nooit; ik heb immers mijn rozenkrans?

- Ten andere zijn de wegen volstrekt niet veilig.

- Ik ben nooit bang van baanstroopers, dewijl zij mij hoegenaamd niets kunnen ontnemen; en daarbij ben ik altijd vergezeld door eene krijgsmacht, waar al de rooverbenden der Kempen niet aan kunnen.

Dit zeggende, toonde hij het koperen kruisbeeld dat aan zijn rozenkrans hing.

- De bosschen der Kempen wemelen van baanstroopers, verzekerde Wentsel; er gaat geen dag voorbij, of er wordt dan hier dan ginder een reiziger aangerand en uitgeplunderd. Eenige dagen geleden, werd dicht bij de Vrijheid een marskramer op den openbaren weg vermoord gevonden, en zeer dikwijls wordt er hier of daar een brandbrief gelegd, of op de onbeantwoorde bedreiging een boerenwoning afgebrand.

- Zoo onder maatschappelijk als godsdienstig oogpunt, beleven wij een ongelukkigen tijd, meende de pater met het hoofd schuddend.

- Het land is bedekt met gemeen gespuis dat uit Duitschland en Frankrijk losbreekt.

Doch reeds sedert een half uur heeft de huifkar het Roode Schild verlaten, en schokt door de diepe sporen den weg op naar Antwerpen.

Op een gegeven teeken kwam de knecht voor op de kar zitten; de bulhond liep nevens het paard.

Toen maakte de geestelijke een kruis en begon een rozenhoedje, het klassieke gebed der reizigers van dien tijd. Lang, zelfs nog in het begin der negentiende eeuw is dit gebruik bij de katholieke bevolking der streek in zwang gebleven; de steenwegen en voornamelijk de ijzerbanen, maar meer nog de zoogenaamde toenemende beschaving hebben het reizigersgebed van vroeger eeuwen bijna overal teenemaal afgeschaft.

En wie is nu die eenvoudige kloosterling, die daar op de schokkende huifkar het rozenhoedje voorbidt? Wie is die liefdadige ziekendiender en onverschrokken doodgraver? Wie is de man die in de besmette afspanning alle gevaren zelfs den dood trotseerend, het walgelijkste werk verricht, paarden, koeien en honden verzorgt, en voor belooning met een beloofden ‘Onze Vader’ het huis verlaat, waar hij verscheidene dagen in koude en armoê, en bijna al de nachten slapeloos heeft doorgebracht? Wie is de priester, die, onder het dekkleed van een gewoon, eenvoudig mensch, zoo veel kennissen verbergt, en

met zooveel welsprekendheid de geuzen van het Roode Schild te recht weet te wijzen?

Het is een lid van het gezelschap van Jesus, waaraan hij reeds sedert dertien jaren toebehoort. Het is dezelfde priester van wien Wentsel Erbont in het begin van ons verhaal heeft gesproken; dezelfde die in Worms zich zoo deftig van zijne taak kweet. Het is reeds verscheidene jaren geleden, dat hij van Rome naar Keulen werd gezonden, waar hij den leerstoel der schoone letteren beklom, en er de schitterendste lessen gaf. Met zijn reisstok in de hand doorloopt hij België en ook vreemde landen, en nauwelijks komt hij in eene of andere stad aan, of hij beklimt den predikstoel. De ketters van Duitschland vooral kennen den welsprekenden Jesuïet, die overal verschijnt, waar de oude geloofsleer slechts het minste bedreigd wordt; die overal tegenwoordig is, waar de leerstukken der Kerk tegen den hervormer moeten worden verdedigd; die den zoogenaamden beschaver der zestiende eeuw overal aanrandt, waar hij hem aantreft, en altijd overwinnend uit het strijdperk terugkeert.

Hij is de schrijver van talrijke werken, en indien de Heer hem een lang leven vergunt, zal hij niet ophouden zijne vruchtbare pen aan God en Kerk toe te wijden.

- Zijne geboorteplaats?
- Mechelen.
- Zijn naam?
- Costerus![*]

(*) Costerus (de Koster) werd te Mechelen geboren, en stierf te Brussel in het jaar 1619, in den ouderdom van achtentachtig jaren.
De geleerde Jesuiet, die in ons verhaal meer dan eens voorkomt, onderwees zoo als wij reeds gezegd hebben de schoone letteren te Keulen, was in den loop zijns levens provinciaal der Rijnprovinciën en der Nederlanden, een der welsprekendste leden zijner orde en schrijver van talrijke werken. Duizende verdwaalde katolieken werden door hem op den rechten weg teruggevoerd, en menig hugenoot is door zijne schriften en sermoonen bekeerd.
Costerus was voor anderen zachtaardig, toegevend; voor zich zelven uiterst streng; bijna altijd droeg hij den boetgordel, en ook bijna dagelijks kastijdde hij zijn lichaam. Behalve zijne zachtaardigheid bezat hij nog, als hoofdtrekken van zijn bewonderenswaardig karakter, de hoedanigheden van gehoorzaamheid, nederigheid, en nooit gestoorde opgeruimdheid van geest.
Het was Costerus die den monsterachtigen reus, die zich voor het stadhuis te Antwerpen bevond, deed wegnemen en vervangen door een Mariabeeld.
Zijn portret werd ons ter hand gesteld door een der paters Jesuïeten, bij wie de naam van den ‘godvruchtigen geleerde’ in de grootste achting wordt gehouden.

XV.
De Roode Ruiters.

In den voormiddag van den dag, waarop wij de huifkar uit het Roode Schild hebben zien vertrekken, was het marktdag.

Voor het Vrijheidshuis stonden honderde menschen; poorters, boeren en boerinnen, marskramers, rondleurders verdrongen elkander voor- en op den steiger om het nieuws te hooren, dat daar zoo even, zoo als men zegde, door een bode was aangebracht.

- Quinte, is het ook waar wat er gezegd wordt? vroeg iemand uit den hoop.

De vorster schokschouderde even, en wandelde denkend, en de handen op den rug houdend, over en weêr langs den steiger van het stadhuis.

- Of het ook waar was, dat er een bode was aangekomen? vroeg een ander.

De menigte zag gapend naar Quinte, of de gedane vraag ook zoude worden beantwoord; doch de vorster gaf geen antwoord; de man had er een innig genot van, dat iedereen het oog op hem had, en overtuigd was, dat hij, Bavo's Quinte, iets wist, wat honderde menschen, daar voor het stadhuis, zoo gaarne wilden weten.

- Dat Lier door eenige vendels soldaten was uitgeplunderd, zeide een boer uit de omstreken.

- Dat Antwerpen in brand stond, verzekerde een ander.

- Neen, dat er een bloedige veldslag was geleverd tusschen Leuven en Brussel, sprak iemand, die dat nieuws van een marskramer had hooren vertellen.

- Dat er van dit alles geen woord waar was, verzekerde iemand, die eergisteren te Antwerpen en gisteren te Lier was; doch dat er eene bende van de zoogenaamde Roode Ruiters te zien was geweest in de omstreken van Mechelen.

- Ach, de Heere zou de oude Vrijheid van Turnhout toch bijstaan! riep een oud vrouwtje; de Roode Ruiters! Verloren zijn wij allen, indien er eene bende van dat volk de arme Vrijheid binnen komt!

- Dat de Roode Ruiters nooit anders deden, dan rooven en plunderen, en iedereen maar tevreden moest wezen, indien men, na alles te hebben afgegeven, zijn hoofd nog op de schouders hield.

- Dat er geen grooter geesel in de wereld was, dan de Roode Ruiters, voegde een oude tijkenwever er bij; want dat hij in den tijd van hen dingen had hooren vertellen, waarvan iemand het haar te berge zoude rijzen.

- Of het waar was, vroeg wederom een ander, dat er in de bosschen der Kempen, eene rooverbende was verschenen, die des nachts, met een zwaren boom de huisdeur der boerensteden inliep, alles roofde en ook de menschen gruwelijk verworgde?

- Dat men gisteren, zoo men verhaalde, in de omstreken der Postelsche abdij al wederom het lijk van een marskramer had gevonden, sprak een oud, bedaard poorter.

Er volgde een kreet van angst en afgrijzen, die uit de menigte opsteeg.

- En dat men met zekerheid verhaalde, zoo vervolgde de poorter; dat men voorbijzijnden nacht roovers had zien rondzwerven in de omstreken der priorij van Corsendonck.

- Dat de, van kop tot teen gewapende, schelmen beproefd hadden de kerkdeur open te breken, maar nog bij tijds door de knechten en de bandhonden der priorij verjaagd werden.

- Wat is hier gaande, Quinte? vroeg Boudewijn, de schoolmeester, die voor de eerste maal na zijne ziekte, een kleine wandeling deed door de straten der Vrijheid.

- Ja, wat drommel is dat voor een oploop? vroeg Volpard, die juist op dit oogenblik daar voorbijging.

De vorster was al te zeer met Boudewijn bevriend, om hen beiden niet uit den droom te helpen. Hij trok de twee poorters ter zijde en fluisterde hun in het oor:

- Er is daar even een bode bij schoutet en schepenen aangekomen, die hun een brief met zeer gewichtig nieuws aanbracht.

- Nieuws? Gewichtig nieuws? vroegen Volpard en Boudewijn gelijktijdig.

- Het schijnt dat er een vendel Pijkeniers, eene bende Roode Ruiters, of Muskettiers in aantocht is....

- De Hemel beware ons voor krijgsvolk! sprak Boudewijn beangst.

- Krijgsvolk! mompelde Volpard, die bleek geworden was als een lijk.

- Het schijnt dat het krijgsvolk in Turnhout zal worden ingekwartierd, antwoordde de vorster; de menschen hebben hier in de Vrijheid wat al te hard ‘gegeusd’.... de Hertogin begint al dat leven moede te worden.

- ‘Gegeusd’? herhaalde Volpard, mompelend.

- Dat loopt slecht af, meende de schoolmeester.

- Dat de poorters, welke een tijd geleden, gebannen werden, en sedert eenige dagen terugkeerden, maar spoedig pak en zak maken, zei Quinte; de toelating van vrijen terugkeer

in het land, ofschoon overal bekend gemaakt, schijnt men tot hiertoe nooit gegeven te hebben.

- Het nieuws dat de vorster daar vertelde, liep als een heibrand door de Vrijheid.

- Krijgsvolk, Pijkeniers, Roode Ruiters, inkwartiering van spaansche soldaten! hoorde men overal zeggen, en honderdmaal met toenemenden angst herhalen.

Een kwartier later was Boudewijn, de schoolmeester, druk bezig met al wat eenige waarde had in verzekerde bewaring te brengen.

In dien tijd hadden de meeste burgerhuizen hunne bergplaats, waar men in tijd van nood gebruik van maakte. Hier had men in een of ander vertrek een dubbele zoldering, daar een verborgen, gemetselde keldering, of bij anderen had men een gedeelte der huiskamer door eenen muur afgesloten, waarachter men geld, gouden en zilveren voorwerpen, linnen en kleêrwerk wegborg.

Meermaals bleek het, dat deze voorzorg onzer voorouders niet overbodig was, wanneer er rooverbenden in de omstreken rondzwierven, of krijgsvolk bij de poorters werd ingekwartierd. De soldaten vooral, het mochten zelfs die van het eigen land of eene bevriende natie zijn, waren in dien tijd aan zoo weinig regelucht onderworpen, dat zij bijna straffeloos konden rooven en plunderen. In een land zonder policie was alle tegenstand van de zijde der burgers onmogelijk, en hadden deze laatsten geen ander middel ter hunner beschikking, om zich niet tot den laatsten stuiver alles te zien ontrooven, dan al wat waarde had, bij tijds in veiligheid te brengen.

In het Roode Schild was Boudewijn bezig met een steen te breken uit eenen muur zijner kelderkamer. Zoodra de eerste steen was weggenomen, brak hij er met gemak een tweeden, en zoo verder een derden uit, en weldra had hij eene opening gemaakt, waar een mensch door heen kon kruipen. Daar was men, in een klein, vierkant kamerke zonder deur, zonder vensters, en met eene gewelfde zoldering.

De schoolmeester, die met weinigen van het huis alleen dat geheim vertrekje kende, bracht daar in een oogenblik alles binnen wat hij gaarne geborgen had. Het weinige geld dat hij bezat, want geld was in de zestiende eeuw zeer schaarsch, werd in het diepste hoekje neêrgelegd; het zilveren tafelgerief, geëerbiedigde nalatenschap van vader en moeder, en bestaande in een dozijn lepels en vorken, mostaardpot, peperbus en zoutvat, schoof hij nevens de dunne geldbeurs. Het halssieraad van Nella, haar zilveren gordelgesp en beugel, zijn zilveren zakhorlogie, tot zelfs zijn trouwring werden daarbij geschoven. Daarna kwamen het kleêrgoed, linnen, pellen en honderde kleine voorwerpen, welke eenige waarde hadden. Het laatste wat de schoolmeester in de geheime bergplaats droeg, was zijn hooggeschat Rochusbeeldje, hetwelk gisteren door de geuzen zoo bespot werd, en in den liefdadigen ziekenoppasser een zoo warmen verdediger had gevonden. Toen haalde Boudewijn in een bak een weinig kalk aan, en metselde de uitgenomen steenen wederom op hunne plaats. Daarna bestreek hij het herstelde vak, eerst met kalk, daarna met den witborstel, en schoof de zware ladetafel tegen den muur.

Juist toen hij zijn werk afhad, waarin hij bij herhaalde ondervinding eene zekere vaardigheid had opgedaan, kwam zijn broeder Volpard binnen.

- Wat zal u dat helpen? vroeg deze.

- Helpen? herhaalde de schoolmeester verwonderd opziende; de duivel zal al heel knap wezen, zoo hij het te weten komt, dat hier achter dezen muur iets verborgen ligt.

- Men zegt dat de Pijkeniers en vooral de Roode Ruiters elken verborgen schat weten te vinden.

- Dan zijn zij slimmer dan ander krijgsvolk; ik heb hier vijfentwintigmalen, Pijkeniers, Muskettiers en allerhande soort van ruiters in huis gehad, doch nooit heeft men mijne geheime bergplaats ontdekt.

- De Roode Ruiters hebben meer dan een middel om verborgene schatten op te sporen; het zijn duivelskinderen in roode kleederen.

- Duivelskinderen? Ja, dat zegt men; doch daarom hebben zij mijn verborgen schat nog niet.

- Men zegt dat er soldaten in deze ruiterbenden bestaan, die met behulp van een notenhouten tooverstokje alles weten te vinden.

- Met een tooverstokje?

- Ja, wanneer iemand, die dit stokje in de hand houdt, zich in de nabijheid van een geborgen schat bevindt, begint hetzelve zich te bewegen en te draaien in de richting der geheime bergplaats. Zoo verhaalt men van een Rooden Ruiter, die eenige weken geleden met zijn notenhouten tooverstokje gewapend, onder den vloer van het huis eens poorters te Brussel een pot heeft ontdekt, waarin duizend en duizende rijnsguldens waren geborgen.

Boudewijn stond zijn broeder gapend aan te zien.

- Er zijn er ook onder de Roode Ruiters, die den verborgen schat weten te ontdekken, bij middel van een bol gedraaid uit het hout van een grafkruis.

- Van een grafkruis....? geen woord versta ik daarvan.

- De bol wordt over den vloer geworpen, waar men veronderstelt dat er een schat konde begraven liggen, en zonderling...

De schoolmeester schudde ongeloovig met het hoofd.

- Zonderling; de bol blijft na een eindeloos, geheimzinnig rondloopen, eindelijk stil liggen op de plaats, waar men den schat heeft weggestoken.

- En gelooft gij dat? vroeg Boudewijn; ik niet.

- Ik wel; en waarom niet? Er gebeuren zooveel zonderlinge dingen in de wereld, meende Volpard.

- Ha, ha! lachte de schoolmeester; aan mirakelen der oude Roomsche Kerk gelooft gij niet, maar wel aan het alvermogend stokje van een notelaar, en aan de wonderen van een rondloopend stukje hout.

- Met u kan men over niets praten, dewijl gij altijd wijzer zijt, dan een ander.

- Ik heb ten minste het voorrecht mij niet tegen te spreken.

- Nu, gij hebt al wederom gelijk; doch van iets anders gesproken, weet gij wat ik voornemens was te doen, want ik moet u bekennen, dat ik doodelijk bevreesd ben van Spaansch krijgsvolk en voornamelijk van de Roode Ruiters.

- Uwe kostbaarheden te verbergen, zoo als ik?

- Neen, al wat waarde heeft, heb ik in een koffer gepakt, en vertrek daarmede zoo aanstonds naar mijne hoeve in het bosch. Ten einde alle onaangenaamheden te vermijden met de Roode Ruiters, wilde ik daar eenige dagen verblijven tot dat het onweder voorbij is.

- Ik keur uw besluit volkomen goed.

- Terwijl de duivelskinderen van ruiters hier te Turnhout, rooven, plunderen en vrouwen onteeren, zal ik ten minste op mijn gemak zijn op mijne hoeve, waar nooit een krijgsman zijn voet heeft gezet.

De schoolmeester was doodelijk bleek geworden; hij dacht aan Nella, zijne dochter.

- Wat gij daar gezegd hebt, doet mij sidderen, sprak hij; zouden de eerlooze schelmen in staat zijn....?

- Tot de grootste gruweldaden, meende Volpard.

- Indien gij Nella eene plaats wildet geven op de huifkar en haar eenige dagen bij u houden op de hoeve? vroeg Boudewijn.

- Het was juist, wat ik u wilde voorstellen, luidde Volpard's antwoord; dat zij zich terstond tot de reis gereedmake.

- Terstond.

- De voornaamste poorters zijn reeds met hunne kinderen gevlucht; veel tijd is er niet te verliezen; die duivelskinderen hebben moedige paarden.

- Doe de huifkar maar inspannen; Nella zal spoedig gereed zijn.

Een uur later stond de huifkar gereed op de binnenplaats van het Roode Schild, en Volpard, die uit vrees voor de Roode Ruiters de grootste haast had, konde vertrekken.

Geheel de stad stond dien dag overeind; van alle kanten zag men de poorters, en voornamelijk diegenen, welke ‘gegeusd’ hadden, de vlucht nemen, dezen te voet, genen te paard, de meesten op de voorouderlijke huifkar, ten einde zich in veiligheid te stellen tegen de moedwilligheid der tuchtelooze soldaten.

De poorters, welke dachten niets te vreezen, en anderen, die wel overtuigd waren niets te verliezen te hebben, stonden heel dien namiddag op de straat te zien, of de Roode Ruiters nog niet aankwamen, en geen boer, geen marskramer kwam er de stad binnen, of twintig stemmen te gelijk riepen hem toe, of hij soms ook nieuws wist van de Roode Ruiters.

Neen; niemand had hen gezien, of een woord van hen hooren spreken. Meer dan een poorter klom dien namiddag op den toren van Sint Peter, om van dat hooge standpunt de aanrukkende ruiterij in 't oog te krijgen, doch niets ontwaarde men dat het loopend nieuws kwam bevestigen.

Zoo verliepen de namiddag en de avond, en ook des anderen daags daagde de Spaansche ruiterij niet op.

Weldra bleek het dat eene bende Roode Ruiters, vergezeld van een vendel Lansknechten, door de Kempen was getrokken, en zich had begeven naar 's Hertogenbosch.

De verschrikte bewoners begonnen op nieuw te ademen, en de poorters, welke zich rechts en links verholen hadden gehouden, keerden in de Vrijheid weder.

Doch wij hebben Wentsel Erbont een oogenblik uit het oog verloren.

Drie dagen na zijn vertrek keerde hij uit Antwerpen weder.

- Dat is hier eene beweging geweest gedurende uwe afwezendheid, riep Boudewijn, terwijl Wentsel van de huifkar stapte.

- Zijn er ongelukken gebeurd? vroeg deze.

- Neen, maar de halve stad is op de vlucht geweest.

- Wat is dat nu voor nieuws? Is de zwarte pest misschien ook weêr in de stad?

- Neen, er was, zoo men beweerde, eene bende Roode Ruiters in aantocht.

- Dan begrijp ik dat men zijne kostbaarheden verbergt, en daarna de vlucht neemt; dat zijn schurken van de slechtste soort.

- Nu, het gevaar is voorbij; het krijgsvolk heeft eene andere richting genomen; zoo dat Turnhout van het vereerend bezoek der roode ruiterij bevrijd is gebleven.

- Des te beter.

- Mijn broeder Volpard, die minder dan vele andere poorters op zijn gemak was, omdat hij zoo wat 'gegeusd' heeeft, is gisteren in den namiddag vertrokken.

- Uw broeder kon wel gelijk hebben; de koninklijke ordonnantiën zijn tamelijk streng; het invoeren van verboden schoolboeken konde hem wel eens duur te staan komen.

- Nella is met hem vertrokken.

Wentsel was bij deze woorden bleek geworden, en de wenkbrauw en bijna tot over de oogen trekkend, vroeg hij ontevreden:

- Nella? En waar is uw broeder met haar heen gevlucht?

- Naar zijn pachthof in het bosch, waar nooit een krijgsman gezien werd, zoo lang de hoef, hoef is.

- En waarom bleef Nella niet in het Roode Schild?

- Meer dan honderd meisjes der Vrijheid, zoo vertelde mijn broeder, hebben de vlucht genomen, uit vrees voor de Roode Ruiters.

- Wat gij u door Volpard laat wijs maken; de Roode Ruiters zijn schelmen, dat is waar; verdere klachten heb ik nooit van hen gehoord.

- Nu, er is toch eigenlijk ook geen kwaad bij, dat Nella een paar dagen van huis is; het arme kind heeft van tijd tot tijd verzet noodig.

- Indien ik hier geweest ware....

- Dezen avond verwacht ik de huifkar terug.

- Neem mij niet kwalijk, doch gij hebt eene onvoorzichtigheid begaan; daar steekt iets achter.

- Kom, waarom hebt gij kwaad vermoeden? Misschien binnen een uur zijn zij te huis.

- Ja, daar steekt iets achter, mompelde Wentsel, en ging treurig met het hoofd schuddend heen.

Denzelfden avond kwam de huifkar terug.

- Wat is dat nu? sprak de schoolmeester teleurgesteld, terwijl hij het hoofd onder de huif stak, en in de kar keek.

- Heer Volpard en zijne nicht, luidde het antwoord van den voerman; bleven dezen nacht op de pachthoeve, en wilden morgen avond, of ten laatste overmorgen, in gezelschap van vrienden, die zich ook daar bevonden, naar de Vrijheid wederkeeren.

- Hebt gij het gehoord, Wentsel? vroeg de schoolmeester.

- Ja, ik heb het gehoord, sprak deze; maar daar steekt iets achter.

- Wat zou daar achter steken? vroeg Boudewijn, die niet achterdenkend van aard was.

- De voerman sprak daar van vrienden, in wier gezelschap uw broeder morgen wilde wederkeeren.

- O, ja, met vrienden.

- Welke zijn die vrienden?

- Het is moeilijk deze vraag te beantwoorden.

- De vrienden uws broeders zijn bijna allen geuzen.... Ja, daar steekt iets achter.

Dit zeggende, ging hij met het hoofd schuddend heen.

De schoolmeester, met zijne ronde oogen wijd opengespannen, stond hem gapend achterna te zien, en herhaalde werktuigelijk Wentsel's woorden:

- Ja, ja, daar steekt iets achter.

Des anderendaags kwamen Volpard en zijne vrienden niet aan, en ook de volgende dag verliep, zonder dat men iets van hen zag of hoorde.

Wentsel was treurig, en zat aanhoudend met de handen onder het hoofd te mijmeren.

Boudewijn begon ongerust te worden, en kon er maar geen kop aan krijgen, waarom zijn broeder en Nella niet aankwamen,

of, indien er hun eenig ongeluk was overkomen, ten minste niets van zich lieten hooren.

- Doch het was toch kinderachtig, meende Boudewijn dan wederom, zich over dat wegblijven te verontrusten; Volpard was toch geen kind, en aan wien kon Nella beter zijn toevertrouwd dan aan haar eigen oom?

- En indien er hun eens een ongeluk ware overkomen? wierp Wentsel op.

- Welk ongeluk? vroeg de schoolmeester; er was op de hoeve geen water, waarin men konde verdrinken; indien het er gebrand hadde, moest zulks bekend wezen; indien een van hen beiden ziek ware geworden, had men een bode gezonden, en voor roovers had men niet te vreezen, dewijl de pachter met zijne zonen en knechten, die allen zinkroeren hadden, in staat waren aan de sterkste bende wederstand te bieden.

- Al wat gij zegt, is volkomen waar, zeide Wentsel met het hoofd schuddend; maar, er steekt daar iets achter.

- Maar, wat duivel! zou daar achter steken, mijn jongen, verklaar u; wat bedoelt gij? vroeg de schoolmeester.

- Ik weet niet, was het antwoord van Wentsel, die al wederom treurig heenging.

- Daar steekt iets achter? vroeg Boudewijn bij zich zelven, terwijl hij een oogenblik bleef stilstaan en de oogen op den zolder hield gevestigd; zie, die woorden beginnen mijn hart zoo klein en zoo benauwd te maken, dat ik rust noch duur meer vind.

De dag was al wederom voorbij, en de avond, die in dergelijke omstandigheden den mensch van binnen even donker maakt als de natuur, was gevallen.

Wentsel stelde voor, op staanden voet te vertrekken, de hoeve lag toch slechts drie of vier uren gaans van Turnhout.

De schoolmeester wilde wachten tot morgen in den voormiddag; hij had een voorgevoel dat de reizigers stellig te huis zouden wezen.

Doch de andere morgen was al wederom daar, zonder dat men iets vernam van de twee reizigers.

- Kom, laat ons maar vertrekken, sprak de schoolmeester; dat wegblijven begint mij al te hevig te verontrusten.

- In een half uur ben ik gereed, zei Wentsel; laat mij even naar huis gaan.

- Spoed u, ik heb rust noch duur meer in mijn huis, riep Boudewijn hem achterna.

XVI.
Naar de hoeve in het bosch.

Een half uur later stonden beiden tot het vertrek gereed. Elk had een zwaren mispelaar met koperen buis in de hand, en in hun broekzak ontwaarde men den heft van een zwaar zakmes in een lederen scheede gestoken.

Het zakmes of de ‘dagghe’, een soort van langen dolk, waren het gewoon wapen van bijna elken poorter.

Pistolen waren nog weinig in gebruik; en ook dezelve waren zoo zwaar en plomp, dat het bezwaarlijk ging het wapen onder de kleederen verborgen te houden, en er zich met gemak en spoed van te bedienen.

Het was een schoone aprildag. De bodem, die gedurende den winter bijna aanhoudend was geborgen gebleven onder ijs, sneeuw, slijk of water, was nu opgedroogd. De lucht was blauw en helder als een onmeetbare korenbloem, maar duizendmaal blauwer en helderder dan al de korenbloemen der velden.

In de hoven waar men langs ging, waren de perzikboomen bestrooid met schitterende, roode bloemen, en de perenboomen als besneeuwd met hun helderwitten bloesem.

Het eerste groen schoot uit de takjes van den els en den berk; de eerste voorjaarsbloemen staken hare lieve, gekleurde kopjes door het opschietend gras.

Honderde vogelen begonnen reeds hunne liederen te zingen; millioenen bijen gonsden door de lucht en brachten den eersten honig binnen het herlevend huishouden. De natuur was betooverend schoon, alles ademde genot en vreugde. Onze twee reizigers schijnen echter niets van dit alles te bemerken. Zij stappen denkend, zwijgend daarheen; het is al te donker en treurig in hun hart.

Weldra zijn zij in de uitgestrekte heide, welke van alle zijden de gehuchten, rondom Turnhout gelegen, omzoomt. Op den achtergrond der onmeetbare heivlakte zien zij op den zwarten kring door de dennebosschen der omliggende dorpen gevormd, en waarboven van afstand tot afstand de spitse dorpstorens zich verheffen.

Langs het enge, ingeloopen heipad komen zij langzaam tot het eerste dorp, en na eenige akker- en weilanden, dennebosschen en kreupelhout doorloopen te hebben, zijn zij op nieuw in eene eenzame vlakte bedekt met heide, geelachtige zandheuvels, en hier en daar kleine, kromgewassen dennen, die als zoovele ineengedoken schildwachten de vlakte schijnen te bewaken.

Ginds, ver, in dat beukenbosch, waarboven een tiental spichtige populieren den top verheffen, ligt de pachthoeve van Volpard Mys. De reizigers wijzen elkander met den vooruitgestoken gaanstok het doel hunner reis aan, dat zij, na nog een paar kleine uren gegaan te hebben, zullen bereiken.

- Hoe gaat het hier op de hoeve? riep Boudewijn van ver den pachter toe, die op het voorplein stond te werken.

- Ziedaar, is dat heer Boudewijn niet? vroeg de boer, en voegde er achter: niet slecht; op zijn ouds.

- Wij komen eens even hooren, hoe uwe logiesgasten het maken?

- Heer Volpard en jonkvrouw Nella? Bij hun vertrek waren zij beiden welvarend.

- Zijn zij dan op de hoeve niet?

- Sedert drie dagen zijn zij vertrokken.

Bij het hooren van dat nieuws bleef Boudewijn zoo beweegloos staan als ware zijn lichaam, even als een paal, in den grond gegraven.

Wentsel Ertbont was bleek geworden, en met eene stem die bijna niet uit zijne keel wilde, herhaalde hij:

- Vertrokken? En waarheen?

- Is heer Volpard met de jonkvrouw dien dag niet te Turnhout aangekomen? vroeg de boer met verbazing.

- Volstrekt niet, antwoordde de schoolmeester met het hoofd schuddend.

- Wat heeft dat nu te beteekenen? hernam de boer; mijne huifkar heeft heer Volpard en zijn nichtje des avonds naar den Coninck van Hispaniën gevoerd.

- De Coninck van Hispaniën? vroegen Boudewijn en Wentsel bijna gelijktijdig.

- Eene herberg aan de heirbaan, zei de boer; ziet gij daar ginds, heel ver in de heide, boven die fijne dennen, dien witten schoorsteen niet? Nu, dat is bij Terus, in den Coninck van Hispaniën.

Boudewijn en Wentsel zagen elkander vragend aan.

- En is heer Volpard dan niet in de Vrijheid? vroeg de boer.

- Sedert hun vertrek hebben wij geen woord meer van hem gehoord, antwoordde de schoolmeester.

- Dan is er een ongeluk gebeurd, meende de boer.

- Een ongeluk? arme Nella! zuchtte Boudewijn, terwijl er een traan uit zijn oog viel.

- Welk ongeluk zou er kunnen gebeurd zijn? vroeg Wentsel bevend.

- Ja, heer, wie weet dat? luidde het antwoord; er loopen hier in de bosschen zoo verbazend veel wolven, die op dit oogenblik wel juist niet kwaad zijn, doch een wolf blijft altijd een wolf.

- Door de wolven verscheurd! kermde Boudewijn, ach, Nella!

- Daar geloof ik niets van, meende Wentsel; wie heeft ooit gehoord dat in de maand april de wolven den mensch aanvielen?

- Ja, heer, daarin hebt gij gelijk, zei de boer; ook is het mij volkomen onbekend, of mijnheer's broeder een dergelijk ongeluk is overkomen; indien ik van wolven spreek, is het slechts om iets te antwoorden.... want wie weet wat er in deze uitgestrekte heiden en woeste mastbosschen voorvalt? Er zwerft hier op dit oogenblik een rooversbende, die er niet om geeft een reiziger uit te plunderen en ook gewapenderhand de boerenwoningen aan te vallen.

- Zoude het u niet ter ooren zijn gekomen, indien mijn broeder in de handen eener rooverbende gevallen was? vroeg Boudewijn.

- Misschien ja, misschien neen, was het antwoord; niemand moeit zich veel hier in deze afgelegene streek met de aanslagen der roovers; het best is dat gespuis zelfs bij zijn naam niet te noemen.... doch nu ik er aan denk, het moest ook al een flinke bende geweest zijn, die heer Volpard met de jonkvrouw durfde aanvallen....

- Wat bedoelt gij? vroeg Wentsel.

- Heer Volpard was vergezeld van eenige mannen die handen aan het lijf hadden; en zelfs indien zij geen handen hadden gehad, ware menigeen voor hen op den loop gegaan. Nooit in mijn leven zag ik zulke zonderlinge menschen; verbeeldt u, dat zij lange, bruinachtige kleederen droegen, die hier op het gehucht nooit te zien waren; aan hun lijfgordel hadden zij iets hangen, dat niet slechtop een houten drinkschoteltje geleek; zij droegen lange, neêrhangende knevels, die hun een barsch en

woest uitzien gaven. Ook droegen zij om den hals een rood lint waaraan een zilveren penning hing; en wat zij voor een taal spraken, mag de duivel weten, maar ik niet.... mijn knecht, die onder de Pijkeniers heeft gediend, beweerde dat het hoogduitsch moest wezen.

De Turnhoutsche reizigers zagen elkander met een beduidenden blik aan.

De boer vervolgde:

- Er waren ook twee heeren bij het gezelschap, ja, zoo het mij voorkwam, moesten het groote heeren wezen. De eene droeg kostbare kleederen, gekleurde vederen op het hoofd en een zwaar rapier op zijde; de andere scheen een jager te wezen, want aan zijn gordel hing een prachtig jachtmes.

- Zijn er nog andere personen op de hoeve geweest? vroeg Boudewijn.

- Ja, heer Boudewijn, daags na de aankomst uws broeders kwam er nog een huifkar hier op de hoeve aan met een klein, mager kereltje, met wit vlashaar, witte wimpers, groote neusgaten en witte wenkbrauwen, en een mond, die van weêrszijde bijna tot de ooren openging. Welk een landsman dat vlasharig kereltje wel is, mag al wederom de duivel weten, maar ik niet. Zoo lang hij op de hoeve verbleef heb ik mijn oogen niet van hem kunnen afwenden, vooreerst omdat hij een hoofd had dat maar zeer weinig op een gewoon menschenhoofd geleek, en ten andere, omdat hij zoo verduiveld ter taal was bij jonkvrouw Nella.

Wentsel voelde een schok in het hoofd, die hem langs de beenen uitsloeg.

De pachter hernam:

- Den volgenden dag kwam er nog een groote kerel hier aan, een kerel met lange knevels, en even als de twee anderen, met een drinkschotel aan zijn gordel.... doch mag ik u iets vragen, heer Boudewijn?

- Waarom niet?

- Is dat kleine kereltje ook soms de toekomende uwer dochter?

Boudewijn gaf geen antwoord.

- Dat die kleine vlasbaard een verstandig man was, wil ik gaarne gelooven, maar neem mij niet kwalijk, zulk een witte sprinkhaan kreeg mijne schoone dochter niet.

- Nella kent hem bijna niet, merkte de schoolmeester aan.

- Ik meende het tegendeel bemerkt te hebben, hernam de boer; gij moet zoo licht niet geloof slaan aan hetgeen de meisjes aan vader en moeder wijs maken.

- Gaan wij vertrekken? vroeg Wentsel ongeduldig; het gebabbel van den praatzieken boer begon hem bitter te vervelen.

- Ja, laat ons terugkeeren, zei de schoolmeester treurig.

Zij sloegen den weg in naar de hun aangeduide herberg, die een half uur gaans van de hoeve, aan de overzijde van een moerasveld, was gelegen; het was daar, zoo als de boer hun had gezegd, dat Volpard en Nella waren afgestapt.

XVII.
De wolvenjacht.

De Turnhoutsche reizigers volgen den aangeduiden weg, en komen na een half uur gaans aan den Coninck van Hispaniën.

Het was een afgelegen herberg, waar de voerlieden stil hielden om de paarden een oogenblik aan de deur te laten uitrusten.

- Of er hier veel volk voorbijkwam? vroegen de twee reizigers, terwijl de huisvrouw hun een kan verzuurd bier voorzette.

- Dat daar somtijds nog al volk voorbijkwam, voornamelijk voerlieden en marskramers, antwoordde Beg, een leelijk wijf met éen gezicht als een kransuil.

- Dat, drie dagen geleden, er een bejaard poorter met een jong meisje in haar huis was geweest.

- Dat zij, zoo lang zij leefde, geen poorter met een jong meisje in haar huis had gezien, was het antwoord.

- Dat het een poorter was, zwart van opzicht met eenen spitsgekromden neus; dat hij bloedroode kousen droeg, lichtblauwe broek, aan de knieën met linten dichtgebonden, een rooden lijfrok, breeden spaanschen halskraag, hoogen punthoed met breeden rand en bruinen mantel.

- Dat zij een zoo gekleed poorter niet had gezien, verzekerde de vrouw.

- Dat het jonge meisje een lichtblauwen, wollen rok met groenen zoom en rooden voorschoot, met dun geplooiden, breeden halskraag droeg, en een bruin fluweelen kapje op hare blonde haarlokken had.

- Neen; dat zulke schoone jonkvrouwen nooit in de hei kwamen, zeide de vrouw.

- Dat zij eene lakensche huik droeg met geel en rood gebloemde voedering, voegde de schoolmeester er bij, en dat zij een gordel aan had met een dubbele, zilveren gesp.

- Dat zij een uur ver gaan zou, om zulke schoongekleede jonkvrouw te zien, lachte de waardin met haar uilenkop.

Daarop ging zij de achterdeur uit. In den koestal wenkte zij met haar vinger, waarop haar man, Terus, een groote, rosachtige kerel van een zeer ongunstig voorkomen, zijne mestvork neêrstak en haar naderde.

Beg fluisterde hem toe dat er twee reizigers in de herberg zaten, die op zoek waren naar het jonge meisje, die een dag of drie geleden, met die anderen, hij wist wel wie, in huis was.

- Indien gij maar niet te veel hebt gebabbeld, zeide hij barsch; indien Vester dat wist, zou het scheef met ons afloopen.

- Neen, zij had op al hunne vragen geantwoord, dat zij niemand had gezien, verzekerde de vrouw.

- Dat is al weêr verkeerd, morde de man; wat zijt gij toch dom! Laat mij eens even met die twee reizigers praten; maar kom met uw gebabbel nergens tusschen, zei hij op ruwen toon; al dat gesnater van vrouwen brengt dikwijls vele zaken in de war.

Boudewijn en Wentsel waren terstond in druk gesprek met Terus, den waard uit den Coninck van Hispaniën, en herhaalden al de vragen, welke zij een oogenblik geleden aan de vrouw gedaan hadden.

- Ja, de boer had haar en ook den aangeduiden poorter gezien; beiden waren in zijn huis geweest en daar eenige uren gebleven.

Op dit oogenblik trad er een marskramer de herberg binnen; hij was nog pas gezeten, of hij vroeg, of Terus iets gehoord had van de wolvenjacht, waarvan men hem een en ander had verhaald in het dorp, waar hij dien nacht had geslapen.

- O! dat was een beweging hier in de heide, antwoordde Terus de waard; nooit in mijn leven zag ik hier zooveel jagers, dan over een paar dagen; maar het gaat ook te ver met het ongediert.

- Zijn er dan zooveel wolven hier in de streek? vroeg de marskramer.

- Wolven? Er zijn hier zooveel wolven als schapen, lachte Terus de waard; maar men jaagt ook zoo zelden, en dat ruige ongediert vermenigvuldigt gelijk de vliegen in den zomer....

- Waar hebt gij dat meisje gezien? onderbrak Wentsel.

- Spreekt gij van dat jong, blond meisje met haar lakensche huik? wel, die heb ik hier in huis gezien, zoo als ik u daareven zegde, ook was zij tegenwoordig bij de wolvenjacht, die men op een paarhonderd schreden, hier voor de deur, inzette.

- En een bejaard poorter?

- Ja, een poorter, zwart van opzicht, met roode kousen, hoogen punthoed met breeden rand.... Droeg hij niet een bruinen mantel?

- Juist, een bruinen mantel.

- Ja, die zijn beiden hier in huis geweest, doch er waren zooveel honderde jagers en nieuwsgierigen, er was zooveel geraas en verwarring, dat ik weinig acht op hen heb geslagen.... Dit echter weet ik dat zij met de jagers de heide zijn ingetrokken.

- In een heelen tijd heb ik van geen wolvenjacht meer

gehoord, sprak de marskramer; uit liefhebberij had ik die willen bijwonen.

Wentsel wilde nog nadere verklaringen vragen, omtrent Volpard en Nella, doch Boudewijn stiet hem tegen den elleboog en fluisterde hem achter de geopende hand toe, dat hij een oogenblik geduld zoude hebben, totdat de boer over zijn wolvenjacht had uitgepraat.

- In Brabant en Vlaanderen, zei de kramer, treft men ook verbazend veel wolven aan; zij werpen hunne jongen tot onder de korenmijten en zelfs in holen onder de schuren der boerderijen. Schapen, kalveren en zelfs koeien en veulens worden door hen verworgd, nadat zij den laatsten haas, het laatste konijn der schoone waranden hebben opgevreten.

In het land van Waas vond men, een paar weken geleden, niet ver van een boerenwoning, een tienjarig kind, door de wolven verscheurd en half opgegeten.

- Hier in de omstreken is het niet beter gesteld, zeide de waard; de voerlieden vooral klagen bitter over dat ongediert.... Een paar maanden geleden, het was nog in het midden van den winter, vielen een paar wolven, op tweehonderd schreden van mijn huis, een der paarden van een voermanskar aan, doch de voerman, een kerel die handen aan 't lijf had, sloeg er een met zijn houweel bij den eersten slag den kop in; den tweede brak hij een poot, en liep den hinkenden schelm nog een eind wegs achterna; doch zelfs op drie pooten is de wolf nog een uitmuntend looper.

Drie weken geleden, reden een paar groote heeren met hunne knechten hier langs den weg, en moeten niet op hun gemak zijn geweest, toen zij daar ginds het bosch inreden; een half dozijn wolven deden hen uitgeleide tot aan het dorp.

Het schijnt dat deze twee heeren zeer voorname lieden waren, en het op hun bevel is, dat er eergisteren een groote drijfjacht werd gehouden.

- Hoe legt men dat aan hier in de streek? vroeg de marskramer met belangstelling.

- Iedereen, die maar goede armen en beenen heeft, is op boete van vijfentwintig gulden verplicht de drijfjacht bij te wonen. Over het algemeen gehoorzaamt men hier in de streek zeer gewillig aan het bevel van hoogerhand.

- Welja; wat mij betreft, nooit heb ik een drijfjacht bijgegewoond, zei de marskramer; maar die liefhebberij zou mij bevallen.... gevaarlijk toch is de jacht niet, zoo ik meen?

- Och, neen; maar de boschwolf is anders een kwade duivel van een dier, voornamelijk wanneer hij in 't nauw zit; ook wordt er hier en daar een jager wel eens ter tege toegetakeld.

- Hoeveel jagers telt men zooal bij een drijfjacht?

- Dat is mij onbekend, doch de heide en de bosschen wemelden van volk. Reeds voor zonsopgang waren de jagers verzameld daar ginds tegen het bosch, elk dorp onder zijn rotmeester; wie de algemeene bevelhebber was, is mij onbekend.

- Iedereen is toch behoorlijk gewapend?

- Met zware knuppels, ketelhouten, vorken, gaffels, pieken, zwaarden....

- En vuurroeren?

- O, die zijn streng verboden; met dat vuurtuig kwamen er stellig ongelukken.(*)

- Heeft men ook jachthonden om het ongediert op te sporen?

- Al wederom streng verboden; het andere wild zoude daardoor te veel te lijden hebben; neen, het is hier alleen om den wolf te doen; bulhonden gebruikt men nog al; doch nooit jachthonden. Nu, de algemeene bevelhebber op zijn klein, zwart jachtpaard, was een man die in zijn vak te huis was. In een oogwenk had hij eene optelling gemaakt van de opgeroepen dorpen: Bladel, Netersel, Reusel, Postel, Rethy, Desschel,

(*) In een der jachtverordeningen der 16e eeuw leest men, dat het verboden was schietgeweren te gebruiken op de wolvenjacht ‘omdattet te voorsien is, datter dan maleuren ghebeuren soude’.

Arendonck, Moll, Casterlé, Eersel en Duizel en meer andere waren tegenwoordig.

Daarna reed hij langs de rijen en herhaalde luid, dat alwie zijne bevelen niet opvolgen, of de gelederen verlaten zou, eene boete verbeurde van vijfentwintig gulden.

Ook deed hij de rotmeesters bij zich komen en wilde weten, of iedereen op de omliggende molens op zijn post was.

Ja, de molenaars hadden beloofd van hunne molens de drijfjacht te volgen, en steeds een oog in 't zeil te houden; zij zouden bij middel van seinen, boven op den molen geplaatst, den jagers het spoor der uiteengejaagde wolven aanwijzen.

- Schaart u dan maar in lange rijen! gebood de jachtmeester op zijn zwart paard. In eenige oogenblikken liepen de jagers uiteen en vormden lange, onafzienbare rijen. Toen klonk de seinhoren aan den linker en ook aan den rechter vleugel, waarop de menigte zich met een ontzettend geraas in beweging stelde in de richting der Postelsche abdij, wier onafzienbare bosschen men afsloot in een halven kring van jagers. Rechts, links en vooruit, overal stonden lange, masten sparren, in wier top een kleine vlag wapperde. Indien gij met de wolvenjacht niet bekend zijt, moet ik u zeggen dat die lange staken de bakens zijn, welke ofwel den jagers den te volgen weg aanduiden, ofwel voor dat en dat dorp een vereenigingspunt daarstellen. Nooit in mijn leven hoorde ik zoo een ontzettend geraas, dan in de wijde bosschen van Postel. Het geroep van misschien twee duizend menschen en het gehuil van het vluchtend ongediert deed op de meesten een zonderling uitwerksel. De wolven zoo onvoorziens uit hunne schuilhoeken gedreven, en ook de meeste jagers waren niet op hun gemak. In oostelijke richting ging de drijfjacht vooruit. Weldra daagden ter linkerzijde breede scharen van honderde jagers op; het waren die van Hulsel, Hooge- en Lage-Mierde en Hilvarenbeek, terwijl den rechter vleugel werd versterkt door de boeren van Luyks-Gestel, Bergeyck en de dorpen van Lommel, Over- en Neerpelt.

En dan die mannen te paard, welke van alle zijden den opge-

jaagden wolf nazetteden en afmaakten bij het juichen der scharen!

- Ongelukken zijn er niet gebeurd? vroeg de marskramer.

- Of alles zoo wel gaaf en effen is afgeloopen, valt te betwijfelen, antwoordde Terus de waard; ik heb een reusachtigen wolf gezien, die van alle zijden ingesloten op de binnenplaats eener hofsteê was gevlucht, en door een boer te paard moedig achtervolgd werd. De ruiter stak met een lange piek naar het ondier, dat even aan den rug gekwetst werd. Met een ontzettenden sprong vloog de wolf het paard aan den strot en bleef er aan hangen. Het verschrikte rijdier steigerde, wierp den ruiter uit den zadel en holde weg. Ik zie het paard nog daarheen hollen; in zijne woeste vaart sleepte het den ruiter mede, die met zijn voet in den stijgbeugel was blijven steken.

- Dan is de arme jongen verongelukt?

- Een half uur later heeft men het paard gevangen; de ruiter leefde nog, doch stierf voor den avond.

- Nu, de drijfjacht kon zich om den armen wolfsjager toch niet ophouden; ook ging het maar altijd voorwaarts in de richting van 's Hertogenbosch.

- Hoe is de jacht eindelijk afgeloopen? vroeg de marskramer.

- Tegen den middag heb ik mij in een jong dennenbosch weten te verbergen, en ben stil naar huis wedergekeerd....

- Uit schrik voor den wolf? lachte de marskramer.

- Och, neen; een wolf heeft mij nooit bevreesd gemaakt; doch ik was bang voor het gemeen ‘rapalijn’ dat er dien dag rondzwierf, en wel in staat is de huizen uit te plunderen, waar de vrouw slechts alleen te huis is.

- Zoodat gij van den uitslag der jacht niets weet?

- Dezen morgen heeft mij een jager verteld, dat eenige uren hooger op het land in, eene menigte wolven in de netten zijn geloopen,...

- In de netten? Bezigt men die op uwe wolvenjachten?

- Doorgaans; men tracht door list en geweld het ongediert

altijd zoodanig op te jagen en voort te drijven, dat hetzelve eindelijk op een min of meer bepaald punt, waar geen uitweg meer is, noodzakelijk moet stil houden. Het is daar dat men de wolvennetten soms ter lengte van zes- tot zevenduizend voeten opspant.

- En het is in deze netten dat de wilde dieren verwarren en weldra worden afgemaakt? vroeg de kramer.

- Juist zoo als de konijnen worden gevangen, was het antwoord.

- Beklagen zich de streken niet, waar men zoo het wild heendrijft? want menige wolf moet toch aan de wapens der jagers en het gespannen net ontsnappen.

- Dat laat zich begrijpen; doch ieder tracht zich van de wolvenplaag zooveel mogelijk te verlossen, en waar men het ongediert heendrijft, daar neemt men op zijne beurt dezelfde maatregels om er zich van te ontslaan.

- Dat zulke drijfjachten, behalve de jagers, veel volk bijeenlokken en honderde nieuwsgierigen te been brengen, laat zich begrijpen, merkte Wentsel Erbont aan; doch dat men jonge meisjes aan weêr en wind in de natte heide, en aan de gevaren der jacht blootstelt, gaat mijn verstand te boven.

- Zijt gij wel zeker den poorter en het meisje, van wie wij daareven spraken, gezien te hebben? vroeg Boudewijn.

- Gezien? Ja, een poorter, juist zoo als gij dien hebt opgegeven, heb ik achter de jagers gaande, de drijfjacht zien volgen, en een blond meisje met een lange, lakensche huik heb ik ook gezien. In hun gezelschap bevonden zich verscheidene andere personen: vooreerst een edelman met een gepluimden boed, een jager met hooge kaplaarzen en een jachtmes aan den gordel, en ook nog een kleine, magere poorter met vlasachtig haar.

- Ja, ja, dat was Palmm, onderbrak Boudewijn.

- En Nella, morde Wentsel, dewijl er eene vonk schitterde in zijn oog.

De twee reizigers hadden hun kan bier betaald.

- Indien gij dien weg daar ginds inslaat, zeide de waard, terwijl hij met de hand in de bedoelde richting wees; komt gij in een goed uur gaans aan een kleine herberg, waar Keyser Carel uithangt. Zeg aan Nelis, den bezembinder, dat ik u heb gezonden.... Nelis is een brave jongen; voor eenige stuivers gaat hij met u mede, en wijst u den weg. Waar hij woont, is de drijfjacht voorbijgegaan.... goede reis!

Boudewijn had wel voorgesteld naar de Vrijheid terug te keeren, in de veronderstelling dat Nella en haar oom waren aangekomen, doch Wentsel wilde daarvan niet hooren, hij wou en zou terstond in éénen adem doorreizen tot de plaats, waar de drijfjacht had opgehouden. Daar toch moest men stellig vernemen werwaarts zich het gezelschap had begeven; en waren Volpard en zijne nicht reeds in de Vrijheid wedergekeerd, des te beter; men konde er enkel de reis tot bij of in 's Hertogenbosch op toegeven. Terus, de waard, stond met zijne vrouw aan de deur en zag de twee reizigers na, langs het smalle pad, dat kronkelend langs het diepe heispoor liep,

- Zie zoo, sprak hij, met een valschen lach, dat zij den vogel te 's Hertogenbosch maar gaan opzoeken.
- Zijn die poorter en dat meisje werkelijk de drijfjacht opgevolgd? vroeg de vrouw.
- In het geheel niet, luidde het antwoord; zij hebben juist een tegenovergestelde richting genomen, maar ik zou wel een ezel zijn, indien ik dat uitbracht.
- Wat mag dat alles beduiden?
- Weinig goeds, indien ik het wel voor heb.
- Zou dat meisje ook het huis ontloopen zijn?
- Met dien ouden zwartkop? Neen, dat moet haar oom wezen, indien ik die twee vreemdelingen goed heb verstaan.
- Daar steekt iets achter.
- Ja, daar steekt iets achter.
- Het was niet voor niets dat Polycarpus mij oplegde aan niemand te zeggen, dat ik een meisje met een lange huik had gezien.

- Sylvester heeft mij integendeel opgelegd niet te verzwijgen dat wij haar gezien hebben, maar zorg te dragen aan niemand, wie het ook mocht wezen, bekend te maken, welken weg hij met zijn gezelschap was ingeslaan; luister voortaan maar wat beter naar hetgeen men u zegt.... indien gij wat minder wildet babbelen, zoudt gij ook beter onthouden.

- Daar steekt iets achter, meende Beg, zonder acht te slaan op de woorden van haar rossen echtgenoot.

- Pas maar op dat gij uw mond houdt; gij weet dat Vester de jager niet pluis is.... Voor honderd rijnsguldens zou ik veel, zeer veel doen, maar toch hem niet tegen het hoofd loopen, sprak Terus.

- Ik ben altijd bevreesd voor Vester, zei de vrouw met haar uilengezicht.

- Heeft hij u ooit kwaad gedaan?

- Nooit! Maar als hij zegt, dat moet zoo en zoo, en niet anders gebeuren, dan zal het ook zoo wezen, of de duivel houdt de kaars.

- Nu, het moge dan voor Vester, Carp, den ouden zwartkop of voor den mageren vlasbol zijn, dat men met een meisje door de koord is, het is mij onverschillig.

Daarop gingen de waard en de waardin van den Coninck van Hispaniën binnen.

Boudewijn en Wentsel stapten moedig voort en bereikten een uur later de aangeduide herberg.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.